

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes na
7. strani:

V ARENI
ŽIVLJENJA

Sobota, 14. oktobra 1961
Štev. 41, leto XIX

V OKVIRU

V predzadnji številki našega lista smo v okviru objavili nekaj zelo skromnih misli o tem, ali bomo v bodoče volili direktorje, ali bodo direktorji lahko vodili podjetje samo določeno mandatno dobo, ali pa jim bo mogoče dati ponovno zaupnico. Bralec našega časopisa, ki se je podpisal z — odl — in je po poklicu prostovoljni delavec, se z vso zagretostjo navdušuje, da je direktorje treba voliti in jih v določeni mandatni dobi izmenjati. Naš bralec je prepričan,

no, ki je ali pa bo vsak čas spoznala, da je njena perspektiva v avtomatizaciji, da mora čimbolj smotrno izkoristiti dosedanje stroje in zmogljivosti ter pripraviti dalekosežen investicijski in proizvodni program. Ob vsem tem močno sodelujejo organi samoupravljanja, toda vsa ta zamisel mora imeti svoje srce, v podjetju mora biti nekdo, ki združuje vse niti, ki bo najboljši odgovoren za izvedbo te zamisli. Vse te priprave pa niso stvar dveh ali treh let.

Še: BOMO DIREKTORJE VOLILI?

da bodo s tem odpadle različne samovoljne odločitve, samopašnosti, da bodo s tem odpravljene slabi medsebojni odnosi itd.

Strinjamo se z našim bralcem, da lahko takšno odločilo mnogo prispeva k odpravi različnih slabosti. Toda vztrajati za vsako ceno na tem principu, bi imelo po našem mnenju dvojne senčene strani: prvič, z decentralizacijo samoupravljanja in s povečanjem pravic proizvajalcu tudi pri odločanju, bodo vse bolj redki primeri samovoljnosti in drugih slabosti, ki žalijo demokratični čut naših državljanov. Če ne verjamemo v rezultate delavskega samoupravljanja, ne verjamemo v demokratičnost, potem ne moremo verjeti tudi v nobeno zakonsko odločilo. To je, na kratko povedano — etična stran, demokratična stran tega problema. Toda problem se nam zdi veliko pomembnejši v tem, da bi s takim določilom marsikje nasilno preticali gospodarski razvoj ali vzpon podjetja.

In če bi v tem razdobju za vsako ceno hoteli izmenjati direktorja, bi se prav verjetno zgodilo, da bi vsak novi direktor vnašal v projekt nove ideje, ga spreminjal in dopolnjeval, kar vse bi pomenilo velike izdatke. Ali pa predpostavimo drugo skrajnost. Neki direktor je spoznal, da je investicijski program slabo pripravljen. Ni se vanj dovolj poglubil, ni terjal od strokovnih služb dovolj natančnih podatkov in njemu bi zelo gojilo, če bi lahko sredi dela prepustil vodstvo podjetja, če bi takrat, ko se že kažejo prve slabosti in so na obzorju še nove, če bi takrat lahko prevzel odgovornost in posledice na druga ramena.

Zdi pa se nam, da je ta problem enostavnejši v javnih službah in manjših podjetjih, kjer je vodenje, upravljanje in gospodarjenje lažje in kjer ima veliko članov kolektiva enake strokovne kvalifikacije. V takih kolektivih pa bi možnost, da svojega direktorja razrešijo ali mu podajo zaupnico, tako lahko uresničila želje kolektiva. Vinko Trinkaus

REPUBLIŠKO POSVETOVANJE O GOSPODARJENJU IN DELAVSKEM SAMOUPRAVLJANJU

POGUMNI OPTIMIZEM

JE NA OSNOVI REZULTATOV POPOLNOMA UPRAVIČEN

V festivalni dvorani v Ljubljani je bilo v sredo posvetovanje o gospodarskih vprašanjih in problemih samoupravljanja. Sklical ga je Republiški svet sindikatov Slovenije skupno s Sekretariatom za delo Izvršnega sveta Ljudske skupščine LRS in Zbornice za industrijo, rudarstvo, gradbeništvo in promet LRS. Posvetovanja so se udeležili člani Republiškega sveta in predstavniki sindikalnih svetov, ljudskih odborov, gospodarskih organizacij in zavodov. Vodil ga je predsednik Republiškega sveta sindikatov tovariš Stane Kavčič.

Uvod v razpravo so bili referati:

● ing. Iva Klemenčiča, predsednika Zbornice za industrijo, ki je razčlenil razvoj gospodarstva v naši republiki v minulih devetih mesecih posebej glede na delovanje novega gospodarskega sistema. Opozoril je tako na gospodarske dosežke v tem obdobju kot tudi na slabosti, ki jih je moč opaziti, in sicer zato, ker še niso vsa načela sistema do konca izpeljana in zaradi subjektivnih napak delovnih kolektivov samih;

● Leopolda Kreseta, podpredsednika Republiškega sveta sindikatov. Njegova izjava je bila predvsem osredotočena na gospodarjenje, to je oblikovanje in delitev dohodka v delovnih kolektivih hkrati ob tem je opozoril na probleme, ki se pojavljajo ob decentralizaciji samoupravljanja in

naloge, ki so pred nami na tem področju;

● Mirana Košmelja, sekretarja Sekretariata za delo Izvršnega sveta LRS. Referent je opozoril na pomembnost samoupravnih predpisov v gospodarskih organizacijah. To področje dejavnosti je namreč še zelo zanemarjeno, čeprav je vloga teh predpisov izredno pomembna za nadaljnji razvoj delavskega samoupravljanja.

S praktičnimi primeri so ta izvajanja podprli koreferenti, predstavniki delovnih kolektivov: Dušan Horjak, Tekstilindus Kranj, tovariš Miklavc, Zvezarne Štore, Franjo Pancer, Tovarna emajlirane posode Celje in Anton Matjašič, Veletekstil Ljubljana.

BRALCE OPOZARJAMO, DA BOMO REFERATE, KOREFERATE IN RAZPRAVO TOVARIŠA ROMANA ALBREHTA, PODSEKRETARJA ZVEZNEGA SEKRETARIATA ZA DELO OBJAVILI V NASLEDNJIH »POGOVORIH 61«.

V razpravi je sodelovalo deset udeležencev. Zaključno besedo pa je imel predsednik RS ZSS tovariš Stane Kavčič:

Tovariši in tovarišice! Dovolite mi, da se dotaknem še nekaterih problemov. Zdi se mi, da imamo v družbeno-političnem pogledu do tistih procesov, ki jih je povzročil novi ekonomski sistem, kategorija dohodka in razdeljevanje dohodka po delu štiri različne odnose tako po vsebini kakor tudi po svoji zunanji manifestaciji.

Prvi odnos je aktiven in ustvarjalen. Gre, skratka, za tisto prizadevanje delovnih kolektivov gospodarskih organizacij in posameznikov, bodisi na vrhu, bodisi spodaj, ki se predvsem zavedajo objektivno širše možnosti in večjega prostora, ki ga je novi sistem dal in ki ga hočejo s svojim ustvarjalnim delom čimbolj izkoristiti in s tem seveda tudi sam sistem in družbene procese naprej razvijati. Skratka, gre za ustvarjalno, originalno, pogumno, samozavestno in optimistično koncepcijo. Drugi odnos je karakterističen po tem, da v osnovi sicer do vsega tega, kar se pri nas zdaj na podlagi prej povedanih sprememb in principov dogaja, zavzema pozitiven odnos, pozitivno stališče, ampak ostaja predvsem na deklarativnih, propagandističnih pozicijah, predvsem pozitivno razglasa nasploh koristi novega sistema in smeri sedanjega razvoja. Ne pogloblja se v konkretno problematiko, ne gradi, ampak propagira, ne razmišlja o ustvarjalnosti, ampak nastopa več ali manj z nekimi, rekli bi, splošno priznanimi načeli in kategorijami. Predvsem bolj trdi, da je vse to koristno, potrebno in nujno, kot pa da bi se ta koncepcija že konkretnije, aktivneje in bolj ustvarjalno vključevala v reševanje konkretne problematike. Tretji odnos je predvsem v tem, da se išče, vidi in ugotavlja predvsem tisto, kar je še slabega, bodisi kot pomanjkljivosti sistema oziroma kot določeni izrastki in abnor-

malnosti konkretnih praktičnih rešitev. S to koncepcijo hodi vstret tudi precej nerazumevanja, pretiravanja in preveč enostranskega prikazovanja stvari. In končno moramo še popolnoma premagati tudi tiste koncepcije, ki iz kakršnih koli razlogov ne razumejo ali ne morejo razumeti bistva novega sistema — težko bi bilo reči, da ne žele, ker vendar se vse to dogaja znotraj socialističnega prostora — in katerim vse to skupaj ni preveč simpatično. Skratka, enostavno povedano, ki jim novi ekonomski sistem, točneje rečeno, delitev dohodka po delu oziroma doslednejša realizacija principa »od vsakogar po njegovih sposobnostih, vsakomur po njegovih zaslugah« ni preveč pri srcu.

To se mi zdi, da so štiri osnovne družbene značilnosti, ki se kažejo po svojih odnosih do sedanjega razvoja. Mislim, da ni težko ugotoviti, oziroma prepuščam vam, da ugotovite vrednost in družbeno koristnost, kakor tudi perspektivo vsake od teh štirih imenovanih koncepcij. Zdi se mi pa, kar se tiče nas tu, bi morali predvsem stremeti za tem, da se vsak na svojem mestu, vsak po svojih sposobnostih in v okviru svojih možnosti vključimo ali vsaj poskušamo čimbolj približati in se povežemo s to prvo kategorijo. To se pravi, vključevati se moramo v te družbene procese čimbolj aktivno in ustvarjalno, z originalnimi rešitvami, borbno in s pogumnim optimizmom, ki je, zdi se mi, tudi na osnovi rezultatov, popolnoma upravičen.

Opozoril bi nadalje na pomanjkljivost metode, s katero se zlasti, se mi zdi, v gospodar-

skih organih pristopa k analizi doseženih gospodarskih rezultatov, kakor tudi k analizi posameznih političnih in gospodarskih pojavov, procesov, premikov, ki jih novi sistem prinaša. Mislim namreč, da je v tej metodi še mnogo preveč planerskega. Sprejeli smo sicer kategorijo dohodka, nove principe, sprejeli smo razvoj, v katerega gremo, potem pa se dogaja, da se rezultati tega razvoja enostavno primerjajo z našimi planskimi številčnimi predvidevanji in pokazatelji. In potem se vse tisto, kar je popolnoma v skladu s številkami, ki smo jih postavili v planu, proglasa kot dobro, pozitivno, progresivno in razveseljivo. In vse tisto, kar ni popolnoma v skladu s planskimi predvidevanji, odnosi in pokazatelji, vse to se skuša tu in tam postaviti pod zelo, zelo sumljiv vprašaj, če se že ne poskuša vsemu temu reči, da ni zaželeno, pravilno in dobro. Mislim, da je ta metoda, milo rečeno, že nekoliko zastarela, preveč subjektivistična in da po tej poti ne moremo priti do stvarnih, pravih ekonomskih zaključkov, ocen in rezultatov našega družbenega razvoja. Planski pokazatelji so lahko samo eden izmed tistih preizkusnih kamnov, na katerih lahko ugotavljamo in tudi moramo ugotavljati pozitivnost in koristnost posameznih pojavov, nikakor pa ne morejo in ne smejo biti izključni in edini. Zlasti ti premiki, ki so zdaj napravljeni, tendence, ki se kažejo v delovnih kolektivih, morajo marsikaj od naših subjektivnih predvidevanj korigirati, ponekde navzgor, ponekde pa spet navzdol. Marsikatera bilanca, marsikatera (Nadaljevanje na 5. strani)

SEJA PREDSEDSTVA CENTRALNEGA SVETA ZVEZE SINDIKATOV JUGOSLAVIJE

Bistvo naših VSKLAJEVANJE OSEBNIH naporov: DOHODKOV IN PRODUKTIVNOST DELA

Minuli teden je bila v Domu sindikatov v Beogradu seja predsedstva Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije. Člani predsedstva so tokrat razpravljali o gibanju proizvodnje, produktivnosti in osebnih dohodkih delavcev in uslužbenec v prvih sedmih mesecih letos in v zvezi s tem o zaposlenosti, sprejemanju novih pravilnikov in o stališčih, ki jih velja upoštevati pri delitvi čistega dohodka. Izhodišče za razpravo je bil uvodni referat podpredsednika CS ZSJ tovariša Mike Spiljaka.

Tovariš Mika Spiljak je med drugim opozoril, da se je sicer proizvodnja v minulih sedmih mesecih gibal na nekoliko nižji ravni kot je bilo planirano, predvsem v posameznih panogah. Razlogi za to so številni in različni. Opozoril pa je predvsem na dva, in sicer: manjšo prodajo gotovega blaga in pomanjkanje obratnih sredstev. Zaloge blaga gotovih industrijskih proizvodov, predvsem tekstilne in kovinske industrije so tudi zelo neizenačene. To je po njegovem osnovni problem.

Ko je govoril o prednostih novega gospodarskega sistema, je dejal, da ta sistem ni dober samo zato, ker omogoča, da ostane več sredstev gospodarskim organizacijam, temveč dober predvsem, ker uveljavlja boljša načela, prek katerih se razdeljujejo sredstva med podjetja in družbeno skupnostjo. Slabo pa je, po njegovem mnenju, da v gospodarskih organizacijah izločajo precejšen del dohodka na osebne dohodke in kar je še slabše, neodvisno od produktivnosti dela. Ob tem pa seveda zapostavljajo oblikovanje ostalih skladov podjetja. Slabo je tudi, da s takšno politiko ni seznanjen ves kolektiv, da se to dogaja dostikrat brez znanja delavcev. Res, delavci danes dobijo osebne dohodke in žive v prepričanju, da gospodarska organizacija dobro posluje. Toda vprašanje je, v kakšnem položaju se bo znašla gospodarska organizacija, torej ves kolektiv, jutri.

Načela o decentralizaciji samoupravljanja in delitvi sredstev po delu si v prenekaterih kolektivih le prepočasno utirajo svojo pot. Temu nasprotuje tudi del vodstvenega kadra, razlogi pa so zelo različni in najpogostejši; s tem se hočejo izogniti nadzoru vsega kolektiva in poraja se dvom o ustvarjalni sposobnosti »navadnih« proizvajalcev.

Ob zaključku pa je podpredsednik Mika Spiljak govoril še, da bo treba zaradi določenih neskladnosti in pasivnosti družbenih činiteljev, določiti jasnejša načela, kako v bodoče deliti čisti dohodek v gospodarski organizaciji.

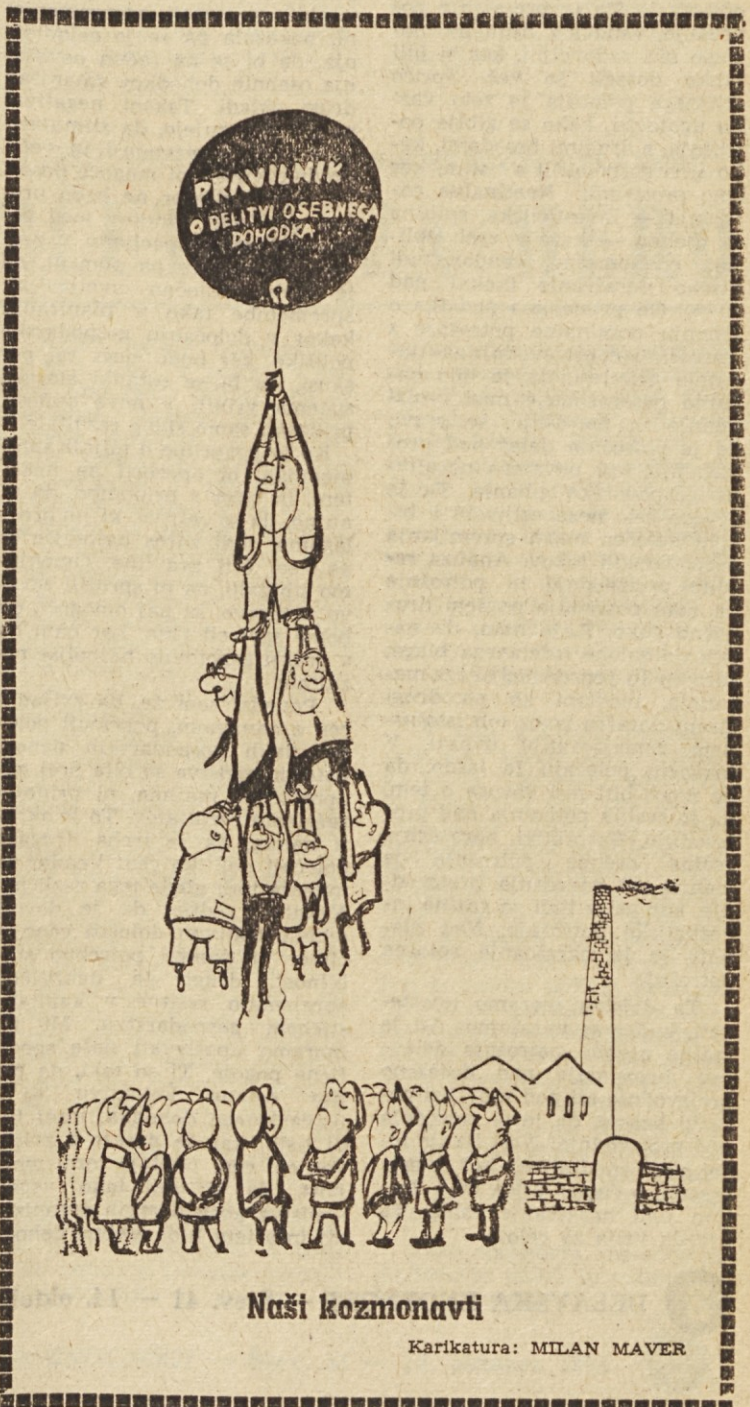
V razpravi je med drugim sodeloval tudi predsednik Centralnega sveta ZSJ tovariš Svetozar Vukmanović-Tempo, ki je v obširni diskusiji podal zelo aktualne misli, ki jih v celoti objavljamo:

»Gibanje proizvodnje, produktivnosti in osebnih dohodkov v prvih sedmih mesecih letošnjega leta smo vključili v dnevni red današnje seje zato, ker sodimo, da je treba rezultate sistema vselej preverjati v praksi, t. j. ugotavljati, ali in v kolikšnem obsegu spremljajo nove, na temelju delitve po delu nastale družbene odnose večja proizvodnja, produktivnost in ekonomičnost. Po drugi strani je takšna analiza nujna zato, ker obstajajo mnenja, češ da more novi gospodarski sistem delovati le v primeru, če prej

dosežemo popolno ustalitev gospodarskih gibanj. Dosledno izvajanje takšne koncepcije bi nas privedlo v administrativno urejanje, v birokratizem. Zato smo mnenja, da je zaželena stabilnost v gospodarstvu mnogo lažje in hitreje dosegljiva, če se hkrati s prizadevanji za stabilizacijo gospodarstva na široki fronti borimo za sistem, za dosledno uveljavljanje socialističnega načela delitve po delu.

Napačno bi ravnali, če bi absolutizirali to ali ono koncepcijo, kakaj prav kot izključna usmeritev v stabilizacijo gospo-

darstva z uveljavljanjem določenih ukrepov gospodarske politike vodi do administrativnih posegov, v centralistične intervencije in v krčenje pravic kolektivov do samostojne delitve dohodka, prav tako napačno in nestvarno je pojmovanje, da je problem gospodarskih gibanj mogoče rešiti le s pravilno ureditvijo odnosov pri delitvi. Očitno je nujno poiskati skladno razmerje med tema činiteljema. Z drugimi besedami, v celoti in povezano moramo spremljati, ali v družbeni bazi (Nadaljevanje na 2. strani)

Bistvo naših
naporov:

VSKLJEVANJE OSEBNIH DOHODKOV IN PRODUKTIVNOST DELA

(Nadaljevanje s 1. strani)

— v gospodarski organizaciji in v komuni — skladno delujejo načela socialistične delitve po delu. To vsklajevanje pa je mogoče doseči s planom, ki se ne ukvarja več samo z usmerjanjem gospodarskih tokov, temveč prav tako zajema tudi družbene odnose. Kakor vidimo, edinole vsklajeni odnosi med delitvijo, gospodarsko politiko in planiranjem zagotavljajo normalni razvoj gospodarstva in družbenih odnosov. Ob upoštevanju tega načela smo sklenili povezovalno ocenjevati razvoj gospodarstva in družbenih odnosov, da bomo zbrali rezultate delovanja novega sistema.

Zdaj se mnogo govori o tem, ali je novi sistem popoln ali ne, koliko je v njem ostankov starega, ali se je že popolnoma uveljavil itd. Takšne razprave pa niso utemeljene, saj smo v začetku uvajanja novih ukrepov opozorili, da je sistem šele treba izpopolnjevati in ga dopoljevati med letom. Ustanovitve je bila celo skupna komisija predstavnikov državne uprave, sindikatov in zbornic z nalogo, naj predloži rešitve za vrsto velikih problemov v zvezi z izvajanjem novega sistema. Ta komisija doslej žal še ni objavila svojih predlogov, tako da je nevarnost, da bodo posamezni sklepi sprejeti, ne da bi bili zadostno preučeni.

Če hočemo doumeti, kaj in kako je treba spremeniti na področju materialnih gibanj in družbenih odnosov, si moramo ogledati rezultate, ki smo jih dosegli tako v gospodarskih gibanjih kakor na področju delitve.

Začnimo pri materialnih gibanjih: industrijska proizvodnja se je povečala za 8 % (računajo, da bo ob koncu leta do 10 % večja), čeprav je plan predvideval celih 12 %. S takšnimi rezultati ne moremo biti zadovoljni, ker se zavedamo, da bi z boljšim izkoriščanjem gospodarskih kapacitet lahko povečali industrijsko proizvodnjo za več, kot določa plan. Po drugi strani pa kmetijstvo prav tako ni dalo pričakovanih rezultatov. Čeprav je suša napravila v tej gospodarski panogi veliko škodo, je vendarle dejstvo, da bi bili mogli doseči večje uspehe, če bi zavržali nesorazmerja med visoko produktivnim socialističnim sektorjem in še vedno primitivno obdelavo pri individualnih kmetijskih proizvajalcih.

Posledica takšnega delovanja objektnih in subjektivnih činiteljev v industriji in kmetijstvu je, da se je narodni dohodek povečal za približno sedem odstotkov. To je precejšnje povečanje, vendar z njim ne moremo biti zadovoljni, ker bi bili lahko dosegli še več. Sprito takšnega položaja je zelo važno ugotoviti, kako se giblje potrošnja, z drugimi besedami, kako smo gospodarili s tistimi, kar smo proizvedli. Nominalna potrošnja — investicijska, splošna in osebna — kaže v vseh oblikah enakomerno, vendar tudi visoko naraščanje (nekaj nad 20 %). Ob primerjavi podatka o gibanju nominalne potrošnje z naraščanjem proizvodnje zaključujemo nekateri, da je bilo občutno nesorazmerje med proizvodnjo in potrošnjo, se pravi, da je potrošnja daleč nad proizvodnjo, kar povzroča negativna gospodarska gibanja. To je seveda zelo nezanesljiv in v bistvu netočen način spremljanja gospodarskih tokov. Analiza realne proizvodnje in potrošnje pa nam posreduje povsem drugačno sliko. Kaže nam, da naraščajo zaloge izdelanega blaga, surovin in reprodukcijskega materiala, medtem ko po drugi strani narašča izvoz (ob istočasnem zmanjševanju uvoza). V takšnem položaju je jasno, da ne more biti niti govora o tem, da je realna potrošnja nad proizvodnjo. Nasprotno, naraščanje realne osebne potrošnje je manjše od povečanja proizvodnje, kar velja tudi za realno investicijsko potrošnjo. Nad planom je le naraščanje splošne potrošnje.

Ta dejstva moramo upoštevati, kadar se vprašamo: Ali je realna osebna potrošnja delavcev Jugoslavije nad doseženo proizvodnjo ali pod njo? Vsi podatki kažejo, da je ta potrošnja pod proizvodnjo! Naši ljudje torej niso »snežili« več, kot so proizvedli, o čemer pravi med drugim tudi naraščanje zalog. To seveda velja za celoto.

Drugo vprašanje pa je, ali smo upoštevali načelo socialistične delitve po delu, namreč ali smo praktično uveljavili vse tiste ukrepe, ki naj novemu sistemu omogočijo delovanje. Analiza odseva novih ukrepov v materialnih gibanjih in v družbenih odnosih nam bo posredovala odgovor tudi na to vprašanje.

Ze ob uvedbi novega sistema je bilo poudarjeno, da obstoječe razlike med povprečnimi osebnimi dohodki v gospodarskih panogah ne ustrezajo socialistični delitvi po delu. Kot prvo nalogo smo postavili izenačevanje gospodarskih pogojev med gospodarskimi panogami. Korak k temu cilju je bilo zvišanje cen proizvodov in storitev tistih gospodarskih panog, ki so bile v izrazito neenakopravnem položaju (kmetijstvo, promet, črna metalurgija, premog itd.). Ti ukrepi so seveda bili začasni in nismo pričakovali, da bodo povsem vskladili odnose med posameznimi panogami glede formiranja skladov, zlasti še, ker je bilo jasno povedano, da še nismo izoblikovali skupnih in trdnih meril o tem, kaj so enaki gospodarski pogoji. Ena izmed nalog je omejenost skupne komisije je bilo prav proučevanje tega zapletenega problema. Za zdaj pa to delo še ni opravljeno. Sindikat je razložil svoja stališča. Najprej smo opozorili, da ni smotno določati enakih pogojev gospodarjenja po panogah, ker so panoge ostanek starega sistema in zajemajo več različnih gospodarskih skupin, katerih položaj se medsebojno bistveno razlikuje. O določanju enakih gospodarskih pogojev med skupinami (ne panogami!) je bilo rečeno, da je pri tem mogoče ubrati dva načina. Po enem bi vzeli odnose v svetovnem gospodarstvu, pri čemer bi morali upoštevati, da tudi tam ni enakih odnosov. Drugi način, ki ga je sindikat tudi predlagal: sredstva, ki se formirajo v gospodarskih skupinah, naj bodo povprečno enaka ob popravkih, ki bi jih vnesli glede na težavnost delovnih pogojev in na potrebno kvalifikacijsko strukturo zaposlenih.

Ta merila bi oblikovali s planom, ki ga sprejema skupščina, torej s planom, ki določa razen količinskih pokazateljev tudi politiko oblikovanja družbenih odnosov. Kakor veste, tudi to delo še ni opravljeno, zato tudi pojav, da ukrepi za izenačevanje gospodarskih pogojev niso prinesli zaželenih sadov. Kljub višjim cenam posameznih proizvodov in storitev so namreč odnosi med povprečnimi osebnimi dohodki v panogah v glavnem ostali nespremenjeni, pokazala pa se je celo težnja, da bi se na račun povečanja osebnih dohodkov zmanjšali drugi skladi. Takšni negativni pojavi dokazujejo, da stimulacije k večji proizvodnji in večji produktivnosti ni mogoče doseči vse dotlej, dokler ne bodo urejeni problemi odnosov med gospodarskimi skupinami v procesu delitve. To pa pomeni, da je treba odločno uveljavljati spremembe tako v planiranju kakor v določanju gospodarske politike, ker bodo sicer vsi poskusi, da bi se ostanki starega sistema vrinili v nove odnose, prinašali samo slabe rezultate.

Ko že govorimo o nujnih spremembah, bi opozorili na nekatere, in sicer s pripombo, da ni nujno, da so rešitve, ki jih predlagamo, tudi zares najboljše in na vsej črti pravilne. Omenjamo jih zato, da bi sprožili zdrav razpravo, ki naj omogoči, da bomo sprejeli tisto, kar nam bo v praksi zagotovilo najboljše rezultate.

Povedal sem že, da zvišanje cen z namenom, popraviti položaj tistih gospodarskih panog, katerih sredstva so bila prej neupravičeno majhna, ni prineslo zaželenih rezultatov. To je hkrati namig, da je treba drugače določati politiko cen. Vendar so mnenja tudi glede tega različna. Nekateri sodijo, da je dovolj administrativno določiti cene, s čimer bi dosegli potrebno stabilnost, drugi pa nekritično sprejemajo rešitve v kapitalističnem gospodarstvu. Mi pa moramo upoštevati naše specifične pogoje. Ti so taki, da pri nas ostane kolektivno 85 % ustvarjenega dohodka, torej tudi tisto, kar se doseže z zviševanjem cen! Nastaja torej možnost, da bi tudi tako večali sredstva gospodarskih organizacij in s tem tudi osebne dohod-

ke delavcev. Če dodamo, da bodo kolektivi v prihodnje razpolagali s celotnim dohodkom, ki ga bodo ustvarili po zaslugi prizadevanosti delovnega kolektiva, postane jasno, da moramo to upoštevati v politiki delitve. V kapitalističnem gospodarstvu namreč kapitalist ne more zviševati cen, ker s tem znižuje proizvodnjo in proizvodnjo, medtem ko lahko zviševanje cen v naših pogojih pripelje do dodatnega povpraševanja, ker hkrati naraščajo tudi skladi podjetij in osebni dohodki delavcev. Zato je v naših pogojih tudi nujno uvesti družbeno nadzorstvo nad cenami. Kaj pa je družbena kontrola cen? To ni administrativno določanje cen, temveč normalno oblikovanje cen na tržišču ob istočasnem poseganju družbene skupnosti v dodatno akumulacijo, ki se ustvarja z zviševanjem cen. Po drugi strani je mogoče doseči stabilne odnose na trgu, če uberemo določeno politiko ustvarjanja zalog v proizvodnji in trgovini, če z družbeno intervencijo zajamemo del dobička, ki je posledica spekulativnih mahinacij. Skratka cilj bi bil, da bi se odnosi pri delitvi med deli delavskega razreda upostavili ne le po cenah, temveč tudi po družbenem nadzorstvu nad cenami.

Skok cen, da katerega je medtem prišlo, pojasnjujejo s tem, češ da je nastalo nesorazmerje med proizvodnjo in potrošnjo. S tako poenostavljeno razlago ne pridemo nikamor, med drugim tudi zato ne, ker smo — kakor sem rekel — cene plansko zviševali, pa so nam skakale tudi tam, kjer si tega nismo želeli. S splošno frazo torej ni mogoče nadomestiti konkretne analize o tem, kakšna so gibanja na trgu, kakšno blago je ter katerega in zakaj primanjkuje itd. Odgovor na ta vprašanja bi bil — o tem sem prepričan — osnova za določanje politike cen, ki bi bila zasnovana na odnosih pri delitvi, torej na temeljih našega družbenega in gospodarskega organizma.

V nadaljevanju je Svetozar Vukmanović govoril o tem, da bi se spremembe ne smele omejevati samo na področje politike cen. Opozoril je na delovanje izoblikovanega sistema prometnega davka, ki lahko zelo učinkovito vpliva na položaj gospodarskih skupin, potem pa je omenil potrebo po razvijanju in krepitvi komunalnih bank kot kanala za zbiranje razpoložljivih sredstev gospodarskih organizacij. Nazadnje je poudaril, da še vedno niso urejena vprašanja v zvezi z izenačevanjem pogojev pri odplačevanju anuitet in obrestih, pri podeljevanju obratnih sredstev, pri finansiranju nerazvitih področij, hkrati pa tudi ni proučeno delovanje rente v gospodarjenju.

»Glede na vse to, kar sem povedal doslej,« je nadaljeval Svetozar Vukmanović, »je jasno, da obstaja cela vrsta problemov, ki jih je treba rešiti, da bo novi sistem deloval v celoti, dalje da je sistem šele zasnovan, da odnosi v bazi niso stabilni, se pravi, da ni trdne povezave med gibanjem osebnih dohodkov in produktivnostjo v gospodarskih organizacijah. Vse dokler tega ni, se nam izgublja temeljno načelo: osebni dohodki ne smejo presegati ustvarjene proizvodnosti. V nasprotnem primeru kolektivi ne bodo materialno zainteresirani za večanje skladov ter za samostojno razporedjanje in uporabo sredstev v njih. Posledice so večstranske negativne: investicijski skladi se bolj in bolj centralizirajo, krepki se aparat za zbiranje in delitev sredstev, skladi se trošijo nesmotno itd.

Ce pravimo, da morajo biti odnosi v bazi stabilnejši, t. j. da morajo biti osebni dohodki v skladu z doseženo produktivnostjo, moramo vnesti ustrezne spremembe tudi v način merjenja produktivnosti. Namesto da bi primerjali fizični obseg proizvodnje s številom zaposlenih delavcev, kar je skrajno preprosta in nestvarna metoda za ugotavljanje produktivnosti, moramo — kadar gre za primerjamo — korodnih podjetij — spremljati razmerje med čistim dohodkom in vloženimi družbenimi sredstvi, prav tako pa tudi razmerje med čistim dohodkom in številom zaposlenih delavcev. Samo tako ugotovljena produktivnost bo postala zanesljiva in objektivno merilo za oceno, ali je kolektiv pri delitvi skladov nad povprečjem, ki velja za do-

ločeno gospodarsko grupacijo, ali pod njim. Sicer bo prišlo do tega, da se bodo osebni dohodki zviševali po verižni reakciji, ker se je to pač zgodilo v tej in tej grupaciji, ne pa zaradi večje ekonomičnosti. Pri ugotavljanju produktivnosti in ekonomičnosti v okviru gospodarske proizvodnje, produktivnosti ali organizacije — in sicer glede na stanje v prejšnjem letu, kar mora upoštevati vsaka gospodarska organizacija — kot osnovno ne gre jemati čistega dohodka, temveč dohodek glede na vložena sredstva in na delavce, ker le tako dobimo pravilno predstavlo o gibanju produktivnosti.

Problem vsklajanja osebnih dohodkov z doseženo produktivnostjo je torej bistvenega pomena, zato moramo zagotoviti, da bodo kolektivi večali sklade osebnih dohodkov le sorazmerno z razliko med lanskim in letošnjo ravni produktivnosti.

Kršenje načela medsebojne povezanosti in odvisnosti med produktivnostjo in osebnimi dohodki ter neurejena vprašanja v zvezi z delitvijo sredstev med gospodarskimi grupacijami prinašajo neprijetne posledice tudi v negospodarsko dejavnost. Vsi vemo, da imajo komune z visoko akumulativnimi panogami znatno bogatejše sklade za šolstvo, zdravstvo itd., kot pa tiste, ki imajo kljub gospodarski razvitosti nizko akumulativne grupacije. Še večje so razlike v sredstvih med razvitimi in nerazvitimi komunami. Od tod tudi neenakopravni položaj vseh tistih, ki delajo v negospodarskih dejavnostih. To pa je posledica tako dejstva, da niso dosledno urejena vprašanja finansiranja ustanov (šolskih in zdravstvenih na primer), kakor tudi tega, da ni zagotovljeno potrebno prelivanje sredstev iz razvitih komun v nerazvite, sredstev, ki bi vsem državljanom Jugoslavije zagotovila enake temeljne pravice v zdravstvu, prosveti, kulturi itd.

Ce bi hoteli analizo gibanja proizvodnje, produktivnosti in osebnih dohodkov v sedmih mesecih letošnjega leta strniti v kratko ugotovitev, bi lahko rekli, da negativni pojavi, ki smo jih ugotovili, niso posledica neprilaganja gospodarskih organizacij novim pogojem, temveč predvsem posledica neurejenosti vprašanj v bazi oziroma pomanjkljivega uveljavljanja novega sistema. Čaka nas dvojna naloga: skupno z organi državne uprave in z zbornicami se moramo zavzeti za rešitev osnovnih problemov sistema in baze. Po drugi strani si morajo naše organizacije na terenu, v podjetjih in ustanovah, kar najbolj prizadevati, da bo gibanje osebnih dohodkov najtesneje povezano z gibanjem produktivnosti in odvisno od njega. V tej svoji dejavnosti se morajo sindikalne organizacije hkrati boriti proti neupravičeno velikim razponom v osebnih dohodkih, ker to slabi materialno zainteresiranost vsega kolektiva in kolektiv razbija na dva dela — na vodilnega, birokratskega, administrativnega ter na neposredne proizvajalce. Kolektiv naj sam odloči, kakšne razpore bo uveljavil, pri čemer naj upošteva svoje potrebe in možnosti.

Na koncu naj nekaj povem tudi o pravilnikih gospodarskih organizacij. Po mojem mi prav nobenega razloga za mistifikacijo dela v zvezi s sprejemanjem pravilnikov in glede tega, ali naj sestavljata osebne dohodke fiksni in spremenljivi del. Če vzamemo za osnovo lanskega razmerja med dohodkom glede na vložena sredstva in na delavce, ne more biti fiksnega in spremenljivega osebne dohodka. Spremenljivo je namreč vse, ker je vse odvisno od sedanjega gibanja proizvodnje in produktivnosti. Ta načela je mogoče brez težav uveljaviti v ekonomskih enotah. Če je temu tako, potem zares ni razloga za zavlačevanje pri sprejemanju pravilnikov. Nič ne de, četudi pravilniki splošne ne bodo tako dobri, kakor si želimo, in čeprav ne prenašajo vseh pravic na ekonomske enote! To je kljub vsemu boljše kot stopanje na mestu, kot čakanje, da bo kdo od zunaj reševal probleme podjetja! Sindikat mora biti borbena organizacija, ki mora doseči, da bo proces uveljavljanja novega sistema prodir v vse pore našega družbeno-ekonomskega organizma. Takrat bodo tudi rezultati takšni, kot si jih želimo.

III. PLENUM OBSS MARIBOR-CENTER JE BIL
POSVEČEN DECENTRALIZACIJI SAMOUPRAVLJANJA

ŠE VEDNO PREPOČASI

Ni sicer moč reči, da bi v občini Maribor-Center počasi stopali po poti decentralizacije delavskega samoupravljanja. Nasprotno, primerov, kjer je upravljanje in gospodarjenje neposrednih proizvajalcev v ekonomskih enotah obrodilo že lepe sadove, je iz dneva v dan več. In ko bi hoteli naštevati imena, potem nikakor ne bi mogli prezreti gospodarskih organizacij Primat, Tovarna čevlje, MTT, Livarna, Konstruktor, Gozdno gospodarstvo, Hidromontaža, Železniško transportno podjetje.

Toda hkrati s temi pozitivnimi ugotovitvami so člani plenuma ObSS Maribor-Center ugotovili, da decentralizacija samoupravljanja še vedno prepočasi napreduje, da so v mnogih gospodarskih organizacijah sicer osnove ekonomske enote, niso pa prepuščili neposrednim proizvajalcem tudi vseh pravic in dolžnosti gospodarjenja, niso jim prepustili tudi materialne osnove, tako da je v vseh teh primerih treba govoriti bolj o obračunskih kot o ekonomskih enotah. Vzrok za to je več, od bojznosti upravnega aparata na eni strani, da bi z upravljanjem neposrednih proizvajalcev izgubili niti gospodarjenja iz rok, do premajhnega sodelovanja strokovnega kadra in družbeno-političnih organizacij s proizvajalci pri prenosu pravic in dolžnosti gospodarjenja v ekonomskih enotah.

Kaj pomeni sodelovanje strokovnega kadra pri prenašanju pravic in dolžnosti gospodarjenja na neposredne proizvajalce v ekonomskih enotah, zelo zgovorno povedo izjave delavcev v treh ekonomskih enotah Mariborske tekstilne tovarne:

● Ekonomska enota oplemenitila II: Nikar nam ne prepuščajte vsega, ker se bomo samo izgubili;

● ekonomska enota klot: Osrednji organi naj nam prepušče vse pravice in dolžnosti upravljanja in gospodarjenja, gospodarili pa bomo že sami;

● ekonomska enota transport: Vse kar bi rabili v naši ekonomski enoti je samo človek, ki bi znal organizacijsko usmerjati delo enote.

Zato ni čudno, da so zlasti v manjših gospodarskih organiza-

cijah, v obrti, v kmetijstvu, trgovini in gostinstvu — torej povsod tam, kjer je strokovnega kadra malo — zelo zaostali v decentralizaciji samoupravljanja, da skoraj še nikjer ni mogoče govoriti o neposrednem upravljanju proizvajalcev. Res pa je tudi, da prav v teh gospodarskih organizacijah delavci vedno odločneje zahtevajo, da bi tudi pri njih uvedli neposredno upravljanje in gospodarjenje proizvajalcev v ekonomskih enotah. Zato so tudi člani plenuma sklenili, da morajo sindikalne podružnice vztrajno zahtevati od strokovnega kadra aktivno pomoč pri decentralizaciji samoupravljanja, in kadar nimajo v lastnem podjetju dovolj strokovnjakov, da iščejo pomoč izven svojega kolektiva.

Opozorili pa so člani plenuma tudi na to, da si družbeno-politične organizacije v nekaterih podjetjih niso dovolj prizadevale uveljaviti neposredno upravljanje proizvajalcev v ekonomskih enotah. Tako na primer v gospodarskih organizacijah Mepa, Talis, Tovarna mesnih izdelkov, Tovarna lesovine in lepenske Čeršak, sindikalne podružnice niso še prav ničesar storile, da bi dobili proizvajalci v ekonomskih enotah — razen nekaterih pravic in dolžnosti s področja delovnih odnosov — tudi materialno osnovo in da bi se sedaj še obračunske enote postale tudi v resnici ekonomske enote. In menda ni potrebno še posebej pripovedovati, da je bil sklep plenuma tudi za prihodnje obdobje: sindikalne podružnice morajo odločno in čimprej izvesti decentralizacijo delavskega samoupravljanja.

S. B.

V TOVARNI ČEVLJEV V MARIBORU SO REŠILI
POJAV ODVEČNE DELOVNE SILE

NAMESTO ODPUSTOV — NOV OBRAT

Menda ne bo potrebno še posebej dokazovati, da povsod tam, kjer so se odločili za sodobnejše proizvodne procese, mehanizacija in avtomatizacija — odvisno pač od njune stopnje — sproščata delovno silo. Prav tako bržčas tudi ne bo potrebno iskati primerov, ko je racionalnejše gospodarjenje neposrednih proizvajalcev v ekonomskih enotah tudi že sprostil nekaj delovnih mest v proizvodnji. Ponekod sicer to sproščanje ni boleče, saj notranji premiki omogočajo, da nikomur ne bo potrebno zapustiti podjetja. Drugače pa je tam, kjer so zasedena že vsa delovna mesta.

V nekaterih gospodarskih organizacijah so se odločili za najenostavnejše rešitev: odpusti. Drugod spet, lahko bi z vso gotovostjo rekli, da skoraj v večini gospodarskih organizacij, kjer se je pojavil višek delovne sile, vztrajajo pri starem, češ, saj bo naravna fluktuacija sama po sebi prinesla rešitev. V nekaterih primerih pa...

Morda je ta primer droben, niti ne najbolj značilen, toda kljub temu je treba opozoriti nanj. Že zato, da bi tudi v drugih gospodarskih organizacijah poskušali poiskati podobno rešitev.

V mariborski Tovarni čevljev so ob koncu minulega leta zaključili z rekonstrukcijo. Novi stroji, sodobnejši proizvodni proces, vse to je že takrat opozorjalo, da bo v podjetju nekaj preveč delavcev. Odkar pa so v podjetju uvedli ekonomske enote, so podatki vedno jasnejši pripovedovali, da bo potrebno čimprej rešiti pojav odvečne delovne sile, saj je imela gospodarska organizacija ob koncu prve polovice letošnjega leta že približno 50 zaposlenih preveč.

Zbori proizvajalcev v ekonomskih enotah so se sicer odločili, da podjetje do nadaljnjega ne bo sprejemalo novih delavcev, obenem pa so tudi sklenili, da nikomur ne sme

biti odpovedano delovno razmerje. Sklenili so, da je treba rešitev tega problema najti v lastnem podjetju.

V nekdanjem skladišču so preuredili prostore, stroje, ki so jih ob rekonstrukciji znehtali iz obratov, so preuredili in popravili, naredili načrte za tekoči trak in... pred dnevi odločili, da se v podjetju odloči, da se še nobena slovenska tovarna ne čevljev ni specializirala za otroško obutve, da je na tržišču po teh proizvodih precejšnje povpraševanje, da bi lahko s to proizvodnjo najbolj smotno izrabili odpadel material, da bi imeli moč začeti proizvodnjo otroške obutve brez večjih investicij v stroje in ljudi, da bi v tem novem oddelku zaposlili tako rekoč vso odvečno delovno silo v ekonomskih enotah sekalnica, prirezovalnica, šivalnica.

Čeprav je ekonomska enota otroška konfekcija komajda začela z delom, se je pokazalo, da so bile analize in predvidevanja pravilna. Zdaj proizvedejo v tej enoti že 120 parov otroških čevljev na dan, ob koncu leta pa, ko bodo iz drugih enot prišli še novi delavci, bo proizvodnja narasla na 180 parov čevljev na dan. S tem naj bi se vrednost ustvarjenega bruto produkta povečala v tovarni čevljev za približno 30 milijonov letno, a kar je najvažnejše, nikomur ne bo potrebno oditi iz podjetja.

Res, bržčas povsod ne bo do mogli najti take rešitve, kot so jo na primer v mariborski Tovarni čevljev. Velja pa kljub temu opozoriti na to, da so od tistih zadnja in res skrajna rešitev pojava odvečne delovne sile, saj bi bilo najmanj nemoralno odpustiti delavce, ki so moralno odpuščali svojo delovno silo v dobrobit kolektiva, pogosto je vendarle moč najti drugačno rešitev.

BOJAN SAMARIN

V DISKUSIJI: PREVEČ ENOSTRANSKE OCENE

Po skrbno pripravljenem gradivu in poročilu se na skupščini Okrajnega sindikalnega sveta Ljubljana, ki se je udeležil tudi predsednik Republiškega sveta sindikatov tovariš Stane Kavčič, ni razvila razprava, ki bi odražala najbolj perečo, konkretno problematiko, s katero se v vsakodnevni praksi srečujejo sindikalne organizacije in samoupravni organi. Ta razprava je bolj kot na nekaterih drugih okrajnih skupščinah pokazala, da s posplošenim in preveč karikiranim načinom ocenjevanja in razpravljanja ne delamo najboljših uslug nadaljnjemu razvoju delavskega samoupravljanja.

Poročilo predsednika Vinka Kramarja je zajelo zelo obširno problematiko in tudi splošne pokazatelje zelo uspešnega gospodarjenja. Tako se je na primer obseg industrijske proizvodnje v ljubljanskem okraju povečal za 12,4 % nasproti istemu obdobju v preteklem letu, narodni dohodek se je povečal za 19,9 %, celotni dohodek za 23,7 % in storilnost za približno 8 odstotkov. Strukturalna razčlenitev teh podatkov kaže, da so bili z izjemo premožnosti, elektroindustrije, industrije gradbenega materiala, tekstila in usnjarsko-obutvene industrije povsod doseženi lepi rezultati. Na težave pa so nekatere sindikalne podružnice naletele pri formiranju ekonomskih enot. Zelo značilna je bila izjava nekakega direktorja, ki je na nekem razširjenem plenumu dejal: »Zakaj bi mi postavljali ekonomske enote in organe upravljanja, če mi na vrhu ocenjujemo, da vodilni kader dobro dela ter da ni problemov v proizvodnji. Mislim, da bi razpravljanje v ekonomskih enotah po

vseh vprašanih rušilo ugled vodilnega kadra.«

Prav tako so že vse predolge razprave o tem, kakšne pravice je treba prepustiti ekonomskim enotam in samoupravnim organom. Pri sestavi pravilnikov je treba izhajati iz zelo širokih pristojnosti neposrednih proizvajalcev in ob tem ugotavljati, katere pristojnosti naj še zadrži centralni delavski svet, ne pa, kot se običajno dogaja, da začnemo razpravljati o tem, katere pristojnosti bi bilo smotno prepustiti novim samoupravnim organom.

Večino delegatov, ki so se priglasili k razpravi, bi lahko zvrstili v tri osnovne skupine: v tiste, ki se ogrevajo za izrazito črno slikanje, za druge, ki po svoje interpretirajo že znana gesla in resnice, ter naposled one, ki smatrajo, da je tak forum najbolj primerna oblika, da ga kličemo na pomoč za razrešitev pomembnih, včasih pa tudi manj pomembnih problemov. S tem, res preostri karikiranjem, bi rad opozoril na problem, ki

se mi zdi, da ga naša vsakdanja praksa vse bolj potiska v ozadje.

Nov gospodarski sistem, delavsko samoupravljanje zahteva vsak dan vse bolj poglobljeno proučevanje pojavov, ki pospešujejo ali zavirajo razvoj. Zato se mi zdi, da bi se že davno morala preživeti praksa na izrazito črno slikanju problematike, se pravi, na prikazovanju vsega slabega, kar politični delavec odkrije na svojem delovnem področju. Ta praksa je dobila pri nas izraziti poudarek v času administrativnega socializma (termin ni točen, je pa v rabi), ko so različni inspektorji, inštruktorji in kontrolorji prihajali z različnih forumov, da bi v hipu, v nekaj urah, analizirali položaj in pokazali ljudem »na terenu«, kako ne znajo sami izluščiti problemov in kako jim je zato potrebna pomoč. Ta ostane prežvečena pojmovanja ne more imeti mesta v naši praksi. Poleg tega pa moramo upoštevati še to, da način zgolj črne, karikiranega prikazovanja problemov vpliva malodušje, hkrati pa ne odraža resnične problematike. Prav tako se mi zdi, da tudi deklarativna izjavljanja, da smo za sistem, da s splošnimi gesli izražamo naše soglasje, ne prispevajo dovolj k njegovi nadaljnji uveljavitvi. Naša osnovna naloga ni v tem, da vedno znova poudarjamo, da smo za sistem, ampak da skušamo v praksi preveriti njegove dobre strani, da s tehtnimi analizami in sklepi dobimo jasno napotilo, kaj moramo še storiti, da bodo slabosti odpravljene. Nov sistem, ki si v svoji osnovi prizadeva, da bi odpravil čim več administrativnih posegov v gospodarjenju, nalaga s tem po-

litičnim organizacijam, samoupravnim organom in vsem proizvajalcem čedalje večje naloge.

Prav zato se mi zdi, da bi morale diskusije na podobnih zborovanjih potekati v tem smislu, da skušajo navzoči razjasniti nek problem, bodisi s tem, da ga navzočim razložijo in potem povedo, česa niso mogli in kaj so po njihovem mnenju tako dobro rešili, da bi navzoči lahko njihove izkušnje povzeli za svoje delo. Vsebolj zahtevni sistem samoupravljanja, prenašanje pristojnosti zahteva ne samo načelnih soglasij, ampak zelo konkretnih rešitev. Zato problematike ne kaže posploševati, ampak je treba pogumno iskati rešitve. Ob tem pa se mi ne zdi najbolj bistveno, ali ima nek delegat popolnoma prav, ali je njegovo mnenje že do kraja pretehtano, ampak se mi zdi bolj bistveno, da načenja najbolj žgočo, aktualno problematiko, ki zahteva čimprejšnjo razrešitev.

Za ilustracijo naj navedem dva konkretna, po mojem mnenju zelo žgoča problema, ki jih je poročilo omenilo, razprava pa skoraj povsem obšla. V poročilu smo lahko slišali, da so se rudniki in lesnopredelovalna industrija znašli v izredno težkem položaju. Zakaj, kako, v čem so težave, kakšna problematika se je pojavila, kakšne razrešitve terja, kakšne predloge imamo, o vsem tem niti besedice. V ljubljanskem okraju je v nekaterih podjetjih zelo razvito delavsko samoupravljanje. Kakšne so konkretnije izkušnje KLI Logatec, LIP Cerkljica, STT Trbovlje, Tovarne dekorativnih tkanin, Tovarne pohištva Duplica itd. O tem, brez dvoma pomembnem uspehu, ni bilo dovolj konkretnih ugotovitev ne v poročilu, ne v razpravi. Kako napreduje priprave in sestava pravilnikov o delitvi čistega in osebnega dohodka. O tem smo zvedeli splošno ugotovitev v poročilu, nihče pa ni navedel niti osnovnih števil, koliko podjetij je že pravilnike sprejelo, koliko jih pripravlja, koliko z njimi odlašata itd. Skratka, dobili nismo niti osnovnih številčnih podatkov.

Nadalje smo slišali obsodbo prevelikih razponov v plačah. S tem se vsi strinjamo. Toda bistvo ni v tem. Veliko bolj važno je, kaj bomo konkretno storili, da bodo ti nepravilni razponi odpravljani, kako jih bomo v bodoče odpravljali. Prav to pa je najvažnejše.

Kot sem že uvodoma omenil, ti problemi niso značilni samo za skupščino Okrajnega sindikalnega sveta v Ljubljani, ampak jih lahko zasledimo tudi drugje. Nekoliko več prostora smo jim posvetili zato, da bi jih prikazali v čimbolj ostri luči, z eno samo željo, da bi jih povsod čimprej odpravili.

VINKO TRINKAUS

PLENUM REPUBLIŠKEGA ODBORA SINDIKATA TRGOVSKIH, GOSTINSKIH IN TURISTIČNIH DELAVCEV

POGOSTO BREZ OBČUTKA ZA MERO

Obširna in pestra problematika, ki se v praksi kaže pri izdelovanju pravilnikov o delitvi čistega dohodka in osebnih dohodkov ter naposled priprava še drugih samoupravnih aktov (kot na primer: pravila podjetja, pravilnik o delovnih razmerjih, o HT varstvu itd.) je pomembna poglavitno vsebino razprave na plenumu republiškega odbora sindikata trgovskih, gostinskih in turističnih delavcev v Ljubljani.

Analiza gospodarjenja in poslovanja za prvo polletje letošnjega leta že kaže, da se tudi trgovski, gostinski in turistični delavci vse bolj zavzemajo za čimboljše uporabljanje sredstev, za zniževanje poslovnih stroškov, za hitrejšo obračunavanje sredstev, za zniževanje nekurantnih zalog, za boljše organizacijo dela in podobno. K temu jih, poleg bolj ali manj precizno izdelanih sistemov nagrajevanja po delu, vzpodbuja že samo delovanje novih gospodarskih instrumentov, ki zlasti trgovini in deloma tudi gostinstvu omogočajo boljše pogoje poslovanja. To se kaže zlasti pri višjem narodnem dohodku, skladnih in osebnih dohodkih, ki so jih gospodarske organizacije teh strok dosegle v prvem polletju letošnjega leta in v primerjavi s istim obdobjem lani.

Ta ugotovitev je splošna in je ne bi dokazovali ter pojasnjevali z nadrobnimi številkami.

Naposled to kaže, da se trgovske, gostinske in turistične gospodarske organizacije približujejo zdravim, ekonomskim pogojem poslovanja, kar je — glede na dosedanja slaba akumulativnost teh panog — še prav posebej razveseljujoče. Pač pa prav v zvezi s tem velja opozoriti na nekatere, ne ravno majhne in tudi dokaj nevarne napake in slabosti, ki se zadnji čas vse bolj pogosto kažejo pri podjetjih omenjenih strok.

V poročilu na plenumu je bilo na primer poudarjeno, da je ena tretjina trgovskih podjetij že sprejela pravilnike o delitvi čistega dohodka in osebnih dohodkov, medtem ko v ostalih podjetjih malone že imajo zbrano vso dokumentacijo in pripravljene osnutke. Tudi večina večjih gostinskih podjetij je te pravilnike že sprejela, medtem ko precej zaostajajo manjša podjetja. V večjih trgovskih in gostinskih podjetjih so prav tako že izvolili samoupravne organe v ekonomskih enotah, ki so se v praksi pokazali kot glavni pobudniki za čimprejšnjo izdelavo pravilnikov in za prenos samoupravnih pravic s centralnih organov na ekonomske enote.

Te ugotovitve so spodbudne, vendar ne smejo uspavati. V mnogih izmed zgoraj naštetih kolektivov so se namreč preveč zgledovali po raznih vzorčnih pravilnikih, kar že samo po se-

bi maliči načela nagrajevanja po delu. Tudi v podjetjih teh strok niso redki primeri, da so dosedanje tarifne pravilnike, oziroma pravilnike o nagrajevanju enostavno preimenovali v pravilnike o razdeljevanju osebnih dohodkov, le da so vanje vnesli še nekatera določila, ki z nagrajevanjem po delu sploh nimajo nobene zveze. Tako so na primer v nekem dolenskem podjetju predvideli dodatno postavko za vse tiste člane kolektiva, ki družbeno-politično delujejo med vaškim prebivalstvom!

Dokaj pogosta je tudi praksa, da v podjetjih najprej sprejmejo pravilnik o razdeljevanju osebnih dohodkov, kasneje pa potrdijo še pravilnik o delitvi čistega dohodka. Prav to in pa lastna nekritičnost vsakega posameznika in kolektiva v celoti v odnosu do družbene odgovornosti, ki jo je kolektiv prevzel, sta verjetno glavna vzroka, da bi tudi v nekaterih trgovskih in gostinskih podjetjih najraje vse zajedli, vsa sredstva razdelili med osebne dohodke. Ponekod (na primer v gostinskem podjetju »Pri lovcu« v Ljubljani) gredo celo tako daleč, da so zvišali osebne dohodke kar za 60 %, medtem ko realizacije na zaposlenega, v primerjavi s preteklim letom, niso prav nič povečali. V podjetjih notranje trgovine takšnih odstopanj sicer ni, zato pa do

Dobri del razprave je bil posvečen kadrovsko socialnim službam v gospodarskih organizacijah. Delegati so bili mnenja, da so tem doslej posvečali vse premalo pozornosti. Delni rezultat tega je med drugim neperspektivna kadrovska politika in nesmotno štipendiranje. Mar-

Z OBČNEGA ZBORA OKRAJNEGA SINDIKALNEGA SVETA V NOVI GORICI

KLJUB MNOGIM PROBLEMOM POVRŠNA RAZPRAVA

že prišli do ugotovitve, da se da z manjšim številom zaposlenih in boljšo organizacijo dela več storiti kot ob dosedanjem načinu proizvodnje. Začela se je tu in tam pojavljati odvečna delovna sila. Namesto da bi podjetja začela proučevati možnosti za razširitev proizvodnje z rezervno silo, so poiskali lažje rešitve — odpuščanje delavcev. Resda z odpuščanjem še ni posebnih problemov, vendar pa je jasno opozorilo, da so nekatere podjetja izbrala pot, ki je ne bi smela.

Izdelava novih pravilnikov v zadnjem času pospešeno napreduje in kaže, da jih bo imela večina pomembnejših gospodarskih organizacij pripravljeno za razpravo do konca oktobra. Medtem ko so se nekatere organizacije lotile izdelave pravilnikov z vso resnostjo, imamo tu in tam pojave podcenjevanja. Zlasti manjša podjetja iščejo vzorov zunaj in ne upoštevajo lastnih razmer in pogojev dela. Tu in tam so opazili tudi, da pripravljajo najprej osnutke pravilnikov o delitvi osebnega dohodka in šele potem o delitvi čistega dohodka. To opozarja na vse prej kot perspektivno politiko nekaterih vodstev gospodarskih organizacij. In še na eno značilno pomanjkljivost pri izdelovanju novih pravilnikov so opozorili na občnem zboru. Namesto pritegniti k sodelovanju čim širši krog proizvajalcev, jih ponekod pripravljajo za zaprtimi vrati komisije, ki pač ne morejo poznati vseh specifičnosti posameznih obratov.

sikje se banijo strokovnih kadrov. V nekem podjetju so na primer celo predlagali svojim štipendistom, naj se zaposlijo drugje in istočasno opravljajo v njem mnogo nadur. Kadrovske socialne službe bi v gospodarskih organizacijah nedvomno lahko najbolj uspešno reševale te probleme in skrbele tudi za strokovno izpopolnjevanje delavcev na njihovih delovnih mestih, kar je na Gorškem dokaj zanemarjeno. Od predvidenih 17 izobraževalnih centrov v podjetjih uspešno delata le dva.

Kot smo uvodoma omenili, je bila živahnjša razprava kot o problemih gospodarstva, o problemih šolstva, zdravstva in javnih služb. Delegati so ugotovili, da predpisi, ki so izšli v zadnjem času ali so tik pred izidom, izenačujejo te službe z gospodarstvom. Toda marsikje se še pojavlja okosteno gledanje nanje, ki ga bo treba premagati. Uveljavljanje teh služb bo v veliki meri odvisno od dela in prizadevanj njihovih samoupravnih organov, ki so pravzaprav trenutno šele na začetku svoje poti. Neenak položaj z gospodarskimi organizacijami v pogledu nagrajevanja bo mogoče popraviti samo s prizadevnejšim delom in njegovim pravilnim vrednotenjem. Nekateri delegati so ugotovili, da so prav javne službe ponekod spričo neelastičnega in neažurnega dela izgubile zaupanje državljanov.

L. K.

Z OBČNEGA ZBORA REPUBLIŠKEGA ODBORA SINDIKATA RUDARJEV, METALURGOV IN KEMIČNIH DELAVCEV SLOVENIJE

REALNA OCENA SEDANJIH NALOG

Redni občni zbor sindikata rudarjev, metalurgov in kemičnih delavcev Slovenije je zelo uspešno položil obračun dveletnega dela. V poročilu predsednika Vlada Čresnika so bili nakazani glavni uspehi in osnovni problemi, ki jih razrešujejo sindikalne organizacije v vsakdanjem delu.

V okviru tega sindikata je že 86 gospodarskih organizacij začelo decentralizirati svoje poslovanje in zato ustvarilo 350 ekonomskih in 140 obračunskih enot. Toda kakor povsod drugje, tako tudi pri njih ni šlo brez težav. Velika ovira pri demokratizaciji upravljanja so različna birokratska stališča, ki jih zagovarjajo vodstva podjetij, zoper nje pa niso imuni niti vsi člani delavskih svetov, upravnih odborov in celo sindikalnih podružnic. Še zmerom lahko zvedemo tudi različne težnje, kako posamezniki odločajo v imenu samoupravnih organov in delovnih kolektivov.

Zanimiv je tudi primer, ko je sindikalna podružnica priprava predlog, kako bi prenesli pravice in pristojnosti samoupravljanja na ekonomske enote, v katerih so že bili izvoljeni delavski sveti. Uresničitev predloga pa se je zaustavila pri vodilnem kadru, ki se ni mogel sprijazniti z neposrednim upravljanjem in je uspel ovreči in obiti sklep delavskega sveta, da pripravi ekonomsko analizo in tehnično dokumentacijo za samoupravne organe. Vprašujemo

se, ali lahko direktor zavira sklepe organov delavskega samoupravljanja, sindikalne podružnice in partijske organizacije. Čas bi že bil, da bi se takšni direktorji sprijaznili z razvojem neposrednega upravljanja, ker jih bo v nasprotnem primeru naš družbeni razvoj pregazil. Praksa namreč jasno kaže, da izvoljeni organi delavskega samoupravljanja v ekonomskih enotah, ki nimajo nobenih pravic in pristojnosti, ki nimajo nobene materialne osnove za gospodarjenje, praktično ne morejo obstajati. Zato so razumljivi primeri, ko zbori proizvajalcev ekonomskih enot niso dobro obiskani, kajti proizvajalci se ne udeležujejo sestankov in posvetovanj, kjer nimajo pravice odločanja, ker jim to pravico kratijo zastareli pravilniki, ki ščitijo centralistično odločanje. Zakaj bi proizvajalci izgubljali svoj čas z razpravljanji, če pa odločitve, ki naj bi bile rezultat teh razprav, niso v njihovi pristojnosti.

Občni zbor je tudi obsodil previsoke razpone v plačah, ki sicer na njihovem področju niso zelo pogoste, a vseeno zaslužijo obsodbo. Osebnih dohodki ne smejo in morejo biti odvisni od raznih subjektivnih ocen, temveč morajo biti odraz stvarnega prispevka vsakega posameznika k rezultatom celotnega kolektiva, to je biti morajo odraz stvarnih, ekonomsko utemeljenih meril dela, ki pa so v večini primerov samo za neposredne proizvajalce natančneje izračunane. Zaradi te anomalije v nekaterih pravilnikih morajo sindikalne podružnice v teh podjetjih doseči, da delavski sveti razjavljajo take pravilnike, saj preveliki, neupravičeni razponi predstavljajo že resen politični problem in v veliki meri vplivajo na politično razpoloženje delovnega kolektiva.

DELAJSKA ENOTNOST

Ustanovljena 20. novembra 1942.
List izdaja republiški svet
ZRS za Slovenijo. Glavni in
odgovorni urednik:

VINKO TRINKAUS

Urejeje uredniški odbor: Peter
Dornik, Sonja Gasperšič, Mi-
lan Maver, Janez Volčič. Teh-
nični urednik Janez Suster
Naslov uredništva in uprave:
Ljubljana, Kopitarjeva ul. 2.
Poštni predal 313-VI, telefon
Uredništva: 33-722 in 30-672 -
Račun pri Narodni banki v
Ljubljani št. NB 600-11/1-365
Posamezna številka stane
letna 250, polletna 500 in letna
1000 din - List tiska CZP
-Ljudska pravica- Poštnina
plačana v gotovini

MORALNA REŠITEV

Pripovedoval je o uspehih svoje ekonomske enote. Govoril je o tem, koliko so pri njih zvišali vrednost ustvarjenega bruto produkta, koliko so povečali osebne dohodke. Pa še o tem in onem je govoril.

»Medsebojni odnosi so se bistveno spremenili, odkar sami gospodarimo v naši ekonomski enoti,« je še dodal. »Nihče nikogar ne priganja, kajti vsakdo ve, da bo finančni uspeh enote in s tem tudi njegov osebni dohodek toliko večji, čim boljše bo njegovo delo.«

Ze, toda kaj takrat, kadar nekdo iz objektivnih vzrokov ne more vstić s prizadevnostjo drugih? Je že tako, tam kjer je veliko strojev, je tudi veliko nesreč. Tako najbrž tudi v karosernici. Velike težke stiskalnice pa še to in ono povzroči vsega pa nesreča tako ali tako nikoli ne počiva. Zato sem tudi vprašal, kakšen je odnos kolektiva do delovnih invalidov.

»V naši ekonomski enoti imamo šest delovnih invalidov,« je pripovedoval. »Pred časom smo na svetu enote razpravljali tudi o njih. Nam vsem je bilo jasno, da jih ne moremo zaposliti na njihovih dosedanjih delovnih mestih. Tudi če bi svoje dosedanje delo še vedno lahko opravljali, bi bili pri delu veliko počasnejši in bi bil zaradi tega prikrajšan ves kolektiv pri čistem dohodku. Poslati pa jih zaradi tega v druge ekonomske enote, potem ko so pri nas položili že toliko svojih sil in sredstev, bi bilo krivično. Če pa bi jih zaposlili na lažjih delovnih mestih, bi jih s tem nujno prikrajšali pri osebnem dohodku, kar pa bi spet bilo najmanj nemoralno. Zato smo poiskali drugačno rešitev.«

In našli so jo. Svet ekonomske enote karosernica je soglasno sklenil, da bodo vse delovne invalide premestili

na lažja delovna mesta, da pa bi jih s tem ne prikrajšali pri njihovih osebnih dohodkih, jim bodo razliko poravnali iz rezervnega sklada.

»In mislim, da mi ni potrebno še posebej pripovedovati,« je dejal, »da so s sklepom sveta soglašali prav vsi člani ekonomske enote. Prepričan pa sem tudi, da ne bo nihče nasprotoval niti takrat, ko bo morala naša ekonomska enota to razliko izplačevati iz čistega dohodka.«

NEJEVERA

Januarja so sestavili svoj letni načrt, ga sprejeli in poslali občini.

Na občinskem ljudskem odboru so ga prebrali in se začudili.

Rekli so nekako takole:

»Kaj, vi da bi ustvarili 133.500.000 dinarjev družbenega bruto produkta? Kje pa! Saj ste komaj zaživeli, komaj shodili. Se vam ne zdi, da močno precenjujete svoje moči? Plan mora biti realen, upoštevati mora realne možnosti. Polovico tega, kar ste planirali, bi menda že ustvarili, več pa ne!«

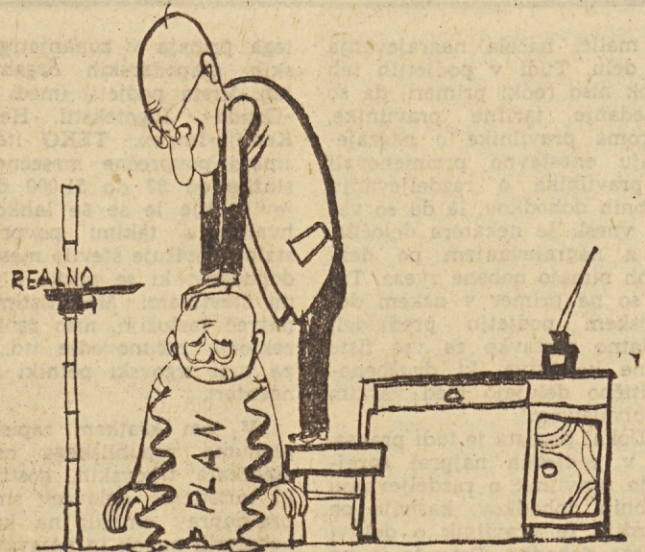
In so jim planske naloge zmanjšali za polovico.

Podjetje je res mlado, staro je komaj osem lanskih in dobrih devet letošnjih mesecev.

Vendar je delovni kolektiv tega podjetja kljub svoji mladosti dokazal moško zrelost.

Naj govore podatki.

V prvi polovici letošnjega leta so izpolnili celoletni (popravljeni) plan takole:

Celotni dohodek — 88,1 %, materialni stroški — 67,9 %, družbeni proizvod — 112,7 %, amortizacija — 90,8 %, narodni dohodek — 113,5 %.

Če bi obveljal njihov letni načrt, bi ga v prvem polletju izpolnili s 43,8 %.

No, kdo se je torej zmotil?

Sicer pa je takšno vprašanje, ob podatkih, ki sem jih navedel, neumestno.

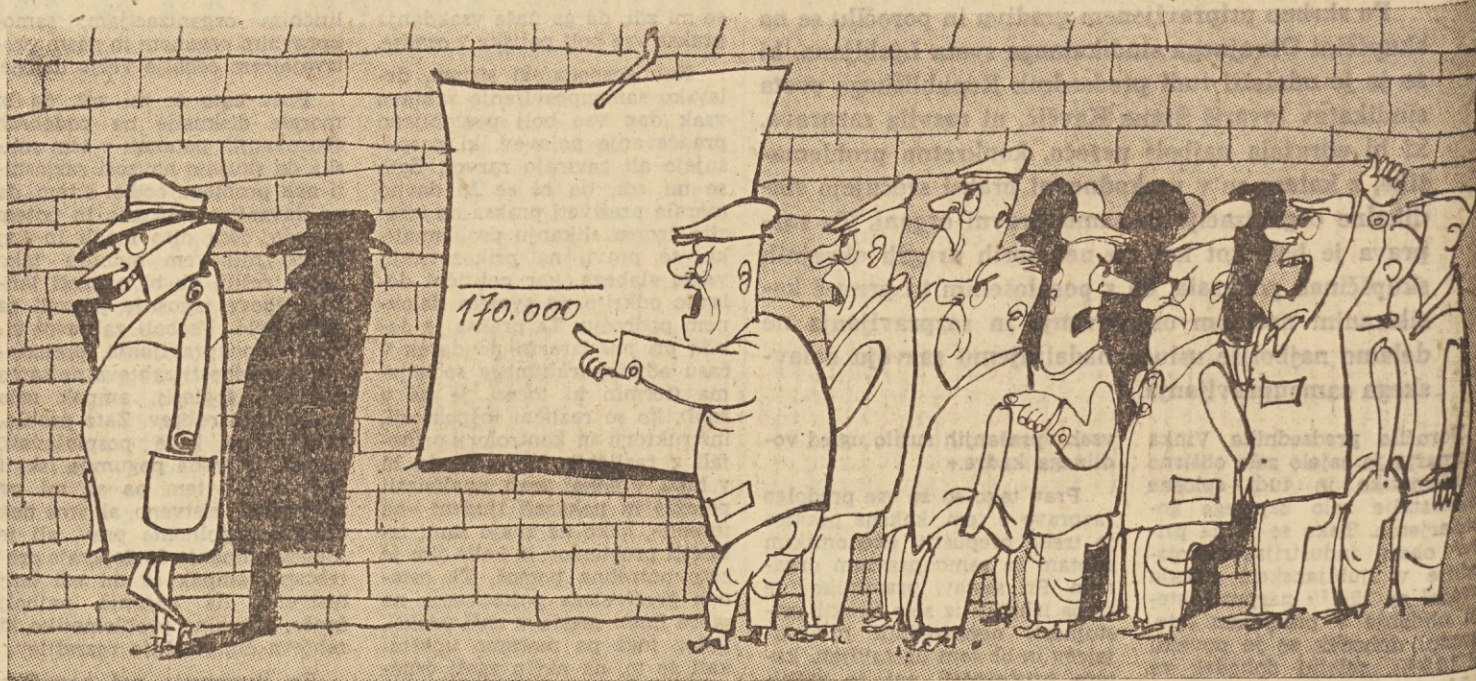
Vprašujemo pa se:

»Kaj pa je sploh — plan? Kaj in koliko lahko gradimo na njem, če pa je odvisen od vere ali nejevere nekaj ljudi?«

H KRONIKI TEDNA SO PRISPEVALI:

1. TAM — Karosernica — Maribor; B. SAMARIN
2. Zavod »Jože Kerentič«, Ormož — J. VOLJC

VOHUNSKA ZGODBA

Mož v sivem flanelastem plašču je pogledal na uro. Kazala je natanko polnoči, šestnajst minut in osem sekund.

Zavijal si je ovrtnik in si na roke nataknil rokavice. Potem se je naslonil na zid velike hiše in pogledal skozi pritlično okno.

Vratar je dremal v svoji gajbi in kazalo je, da sanja o nečem dobrem; nekajkrat se je obližnil in zamrmral: »Mgh...«, kot človek, ki obira piško; potlej se je spet razpotegnil na svojem pultu.

Mož v sivem flanelastem plašču je pogledal navzgor; nobeno okno ni bilo razsvetljeno. Teda so oblaki, kot naročeni, zakrili mesec. Zadovoljno si je pomel roke in že se je vzpenjal po strelovodu in kot bi trenil je stal na okenskem napušču v drugem nadstropju. Iz žepa je potegnil lepljiv trak, tak, kot ga uporabljajo uslužbenci v svojem poslovanju, zaslizalo se je: »Rrrrrss...« in potem je rekel: »Prsk!« in mož v sivem flanelastem plašču je zlezel v sobo tovariša direktorja.

Pritisnil je na gumb električne svetilke, ki je bila podobna nalivnemu peresu, in svetlobni krog se je ustavil na jekleni blagajni. Spet je segel v žep in si nadel na ušesa nekakšno napravo, podobno tisti, s katero zdravnik poslušajo, kaj se dogaja v človekovi notranjosti, on pa je z njo poslušal, kaj se dogaja v notranjosti blagajne, ko je obračal številčnico. Po treh minutah je nekaj škrtnilo in blagajna se je odprla.

Z mrzlično naglico je brskal po aktih. Pregledal jih je prvič in pregledal jih je drugič in končno je našel v posebnem predalu tisto, kar je iskal.

Pravilnik o delitvi osebnih dohodkov.

Spet je segel v enaga izmed svojih žepov in z napravo, podobno škrtli vžgalic, fotografiral tisti strani, na katerih je pisalo, kako nagrajujejo vodilne uslužbence. Ko je končal, je vse akte uredil tako, kot jih je našel, zapri kaso, pogledal skozi okno in opazil, da oblaki še vedno zakrivajo mesec. Potem se je po strelovodu spustil na cesto.

Vratar je dremal v svoji gajbi.

Ura je bila natanko polnoči, osemindvajset minut in devetintrideset sekund.

Ob enih je na bližnjem vogalu srečal možakarja s klobukom, poveznjenim na nos, ki je v roki držal cigareto in ga poprosil za ogenj.

»O, prosim, prosim,« je dejal naš znanec in mu pomolil tisto napravo, podobno škrtli vžgalic, s katero je prej šaril okrog pravilnika o delitvi osebnih dohodkov. »Kar zadržite jo,« je rekel, »imam še eno.«

Možakar je zašepetal: »Jutri, ob istem času, na istem mestu.«

»Prav,« je dejal mož v flanelastem plašču in se izgubil v megli.

Štirindvajset ur kasneje sta se spet srečala. Mož v sivem flanelastem plašču je zahteval:

»Sto jurjev, sva rekla. No...« in je iztegnil roko.

Možakar s klobukom, poveznjenim na nos, pa je dejal:

»Nič! Niti dinarja!«

»Kako...?« je zinil mož v plašču, »saj sva se vendar zme-nila: za čimbolj zamotan pravilnik — sto tisoč!«

»Ja,« je rekel možakar s klobukom, »toda njihov pravilnik je prav tak kot naš. Tudi za našega direktorja se, na primer, z ozirom na pomembnost in vpliv posameznih delovnih mest, na dosežene učinke in na znižanje planske lastne cene, izračuna doseženi odstotek učinka tako, da se pomnoži z 2,25. Tudi naš direktor ima 25.000 točk, kar znese 52,6 itd. Vse je enako. Mi pa smo rekli, da vam bomo dali sto tisoč, če nam boste preskr-

beli pravilnik, ki je bolj zamotan kot naš, kajti zgodilo se je, kot veste, da se je pri nas našel nekdo, ki ne sodi v krog strokovnjakov, pa je znal izračunati osebne dohodke vodilnih ljudi, in, kot veste, bi nam to lahko povzročilo obilo družbeno-političnih preglavic, če ne bi takoj disciplinsko ukrepali. Torej,« je rekel možakar s klobukom, »ničesar ne boste dobili. Preskrbite nam pravilnik, na osnovi katerega njihče, ponavljam, nihče, ne bo znal izračunati osebnih dohodkov.«

»Pa saj sem vam,« je jecjal mož v sivem plašču, »prinesel pravilnik, ki je tako zamotan, da...«

»Biti bi moral še bolj! Navsvidenje!«

»Adijo,« je rekel mož v sivem flanelastem plašču, in ko je storil nekaj korakov, si je v brado zamrmral:

»Čakajte, hudiči, boste videli, kaj se pravi... Boste že videli, koga sta imeli za norca...«

Prihodnjo noč je obiskal obe podjetji — tisto, ki mu je naročilo, naj vohuni, in ono, v katerem je vohunil — in v tajnih predalih jeklenih blagajn je

našel nekaj popisanih listov, ki jih je razobesil na oglašnih tablah.

Drugo jutro so delavci brali:

»Plačilna lista!«

Delovno mesto št. 1.: od 42.000 din. Za učinek 38.000 din. Dobrega povedal za 12.000 din. Dobrega pogruntal za 8000 din. V disciplinski komisiji sodeloval za 17.000 din. Se vozil s svojim avtomobilom za 22.000 din. Je z obiskovalci zaužil za 31.000 din. Skupaj 170.000 din.«

In tako naprej.

Bilo je, kot bi dregnil v osle gnezdo.

»Kaj?« so kričali ljudje pred tablam, »kdo pa mu je dal toliko? Mi smo rekli: $OD + M \times X \times 0,3 + V \times 2 : 3$. Nihče ni rekel 170.000.«

Mož v sivem flanelastem plašču jih je poslušal in se režal.

Na oglašnih tablah sta vsi tisti dan — prvič v zgodovini teh dveh podjetij — viseli plačilni listi in ljudje, ki so ju prebrali, so potlej toliko govorili o merilih dela in razponih, da...

Toda to je že druga zgodba.

JANEZ VOLJC

GLASOVALCI

Dvanajstega septembra je bil

PRVI SESTANEK OBRATNEGA DELAVSKEGA SVETA PO VPRAŠANJU JANEZA KOPRIVE.

Predsednik preda besedo obratovodji, ki pove, da sicer nima nič proti Janezu Koprivi, vendar po njegovem ni dovolj strokovno podkovan, kar je razumljivo, saj je še mladenič; na Janezovem delovnem mestu bi potrebovali vsestransko izkušenega in strokovno razgledanega človeka. Tovariš Kopriva je mehanik, kar pa je premalo; potrebovali bi človeka, ki bi bil mehanik in tudi nekoliko klepar, ključavničar in električar, da bi mu lahko prepustili vsa popravila v obratu. Zato predlaga, da sporazumno s tovarišem Koprivo poiščejo zanj novo delovno mesto v drugih obratih ali v drugih tovarnah.

Predsednik da predlog obratovodje na glasovanje.

»Kdor je za, naj dvigne roko.«

VSI.

»Je kdo proti?«

NIHČE.

Devetnajstega septembra je bil

DRUGI SESTANEK OBRATNEGA DELAVSKEGA SVETA PO VPRAŠANJU JANEZA KOPRIVE.

Predsednik pove, da so v zadnjem tednu nastopili novi momenti, ki bi jih bilo treba upoštevati pri odločanju o usodi tovariša Koprive. Dejstvo, da je obratovodja bolan in da zaradi tega ni prisoten, ne sme ovirati članov delavskega sveta, da ne bi povedali svojih mnenj. Preda besedo predsedniku tovarniškega sindikata, ki pove, da že dalj časa vladajo med obratovodjo in Ja-

nezom Koprivo slabi odnosi. Kopriva je dober fant, strokovno razgledan in rad bi bil še bolj, zato se zanima za vse strokovne probleme. Je tudi politično delaven in je član tovarniškega mladinskega komiteja. Včasih je zaletav, kar je tudi razumljivo, saj je še mladenič. Obratovodja pa je starokopiten, odklanja novosti, ne pojasnjuje, pač pa ukazuje. Od tod spor med njima. Argumenti, ki jih obratovodja uporablja, da bi izrinil Janeza Koprivo iz obrata, so iz trte zviti. Zato predlaga, naj tovariš Kopriva ostane na sedanjem delovnem mestu.

Predsednik da njegov predlog na glasovanje.

»Kdor je za, naj dvigne roko.«

VSI.

»Je kdo proti?«

NIHČE.

Šestindvajsetega septembra je bil

TRETI SESTANEK OBRATNEGA DELAVSKEGA SVETA PO VPRAŠANJU JANEZA KOPRIVE.

Predsednik preda besedo obratovodji, ki protestira proti sklepu drugega sestanka. Res je, da odnosi med njim in

Koprivo niso najboljši, ker ima fant o vsaki stvari svoj prav in v vse stvari vtika svoj nos, toda to je čisto postranska reč in nanjo sploh ni pomislil, ko je predlagal, da bi temu mlademu človeku poriskali službo drugje. Zanj so važni le interesi kolektiva kot celote in te interese je na prvem sestanku obratnega delavskega sveta podrobno razložil. Zato ponovno predlaga, da tovariš Kopriva odide iz obrata.

Predsednik da njegov predlog na glasovanje.

»Kdor je za, naj dvigne roko.«

VSI.

»Je kdo proti?«

NIHČE.

Dan kasneje so s strani sindikata spet nastopili novi momenti v obravnavanju usode tovariša Koprive. Zato je predsednik sklical za 3. oktober.

ČETRTI SESTANEK OBRATNEGA DELAVSKEGA SVETA PO VPRAŠANJU JANEZA KOPRIVE.

Kdo ve, kolikokrat bi delavski svet še glasoval — enkrat za, drugič proti odhodu tega fanta iz obrata, če ne bi Janez Kopriva dne 30. septembra — odpovedal.

Njegovo odpoved so soglasno sprejeli in ga poprosili, naj jih ohrani v dobrem spominu.

JANEZ VOLJC

Vodstvo posvetovanja o gibanju in problematiki gospodarstva LR Slovenije. Od leve proti desni: Miran Košmelj, Leopold Krese, Stane Kavčič in ing. Ivo Klemenčič

REPUBLIŠKO POSVETOVANJE O GOSPODARJENJU IN DELAVSKEM SAMOUPRAVLJANJU

POGUMNI OPTIMIZEM

JE NA OSNOVI REZULTATOV POPOLNOMA UPRAVIČEN

(Nadaljevanje s 1. strani)

teri proporciji, ki so vzpostavljene, oziroma ki smo jih mislili vzpostaviti in jih imamo izračunane in v predalec zaprte, bo ekonomski razvoj pokazal v drugi luči. Pokazal bo, da določena nesorazmerja niso taka, kakor smo mislili. Poglejmo samo nekatera nihanja na tržišču. Skratka, opozoriti hočem na to, da je naloga subjektivnih sil, kadrov, operativnih, političnih vodstev, da te probleme zelo, zelo tankovestno analizirajo. Istočasno pa želimo opozoriti tudi na to, da je vsako poenostavljanje zelo škodljivo, zelo nevarno in da lahko mnogo več škoduje kot koristi. Nasploh mislim — to je moje subjektivno mnenje — da se vendarle pri nas, v naših gospodarskih organizacijah in na področju gospodarsko-političnih odnosov premalo zavedamo posledic, ki jih mora taka intenzivna orientacija na tem področju za razliko od prejšnje, ki je bila predvsem ekstenzivna, prej ali slej pokazati. Zato je nujno, da bomo bolj konkretno mislili na to, tu so prvi pojavi hiperprodukcije. Le-ta se kaže predvsem v nekaterih, doslej klasično najboljše idočih artiklih. Sedaj v kolektivih več ali manj čakajo na to, da bo družba reševala te pojave »hiperprodukcije«. Resnici na ljubo in med nami vedano, je tudi na vrhu, med tistimi, ki imajo čast in odgovornost v določenih primerih predstavljati to družbo, najti mnogo takih, ki bi bili takoj pripravljeni od vrha navzdol intervenirati. Mislim pa, da takšno bomo prišli daleč. Menim, da smo v situaciji, ko je raven naših proizvajalnih sil že dosegla tako stopnjo, da po malem postaja in bo še mnogo bolj postajala v perspektivi grobar svoje lastne dosedanje akumulacije. So še določene panoge industrije, ki kljub vsem težavam, neresenim problemom in instrumentom delajo s 30- do 40-odstotno »profitno stopnjo«. Kje na svetu pa so še tako ugodni pogoji?! Prehajamo v situaciji, ko se bo treba boriti za pol poena »profitne stopnje«. Zadržim mi je neki tovarš v razgovoru potožil, češ da tistih artiklov, ki so jih včasih najboljše prodajali, ne morejo več prodati. Na moj svet, naj znižajo cene, je odgovoril, da so jih, a da jih ne morejo več znižati, čeprav delajo z veliko akumulacijo. Seveda, tam so na tej osnovi izdelali plan rekonstrukcije tovarne, na tej osnovi dolgoročno planirajo in nihče neče nič popustiti; družba naj pa zdaj pride z dodatnimi krediti za odkup njihovih proizvodov. To pa ni rešitev, ampak bodo morali cene znižati. Skratka, nov sistem bo, če se ne bomo vanj poglabili in če ne bomo delali računov za daljšo perspektivo — kakor koli je koristen in smo lahko zadovoljni, da smo tako daleč prišli — povzročil, da bo marsikoga bolela glava, da bo marsikateri kolektiv imel težke politične in ekonomske posledice, če se ne bo začel pravočasno vključevati v to smer ekonomskih premikov.

S teh pozicij je treba sistem razvijati naprej, izkoristiti vse možnosti, ki so. Sami veste, da je v sistemu še marsikaj, kar ni dobro, da je tu še mnogo pomanjkljivosti. Vendar pa so okviri zelo široko dani in vse

pozitivne možnosti še niso izkoriščene. Zato moramo izkoristiti vse možnosti, ki jih sistem daje, in se tu politično in ekonomsko krepiti. S teh bolj okrepljenih politično-ekonomskih pozicij pa bomo lažje dopolnjevali sistem in odpravljali slabosti in pomanjkljivosti. Ne pa obratno. To velja zlasti za vse tiste, ki se ne zanimajo mnogo za to, kako gredo stvari v kolektivu, temveč kritizirajo le, kar še ni urejeno na relaciji družba - kolektiv. Tak odnos danes sistemu, doslednejši realizaciji vsega tistega, za kar se borimo, lahko več škoduje kot koristi. Zato mislim, da je v tej smeri zelo važno, da dajemo poudarka notranjim odnosom, razvoju samoupravljanja, večji afirmaciji neposredne delavske oblasti in neposrednega delavskega samoodločanja, o čemer je bilo tu govora, in kjer so zlasti koreferati iz posameznih gospodarskih organizacij zelo jasno pokazali, da se stvari zelo hitro razvijajo in da je mnogo stvari že pravilno rešeno. In kakor koli smo mi večsah delovne kolektive od vrha navzdol učili in jim dajali splošne sugestije, bo pa zdaj marsikdaj treba iti k njim in se od njih učiti in od njih dobivati ideje, bodisi za načelne, bodisi za konkretne rešitve.

V vsem tem razvoju se mi zdi, da so pa samoupravni predpisi, čeprav so mogoče na videz za nekoga zelo suhoparni, zelo važen instrument našega družbenega razvoja. In nasploh mislim, da naša politična praksa to delo nekoliko podcenjuje, da smo v odnosu do te problematike še preveliki improvizatorji in vse preveč aktivisti. Mislim, da je treba notranjo zakonodajo delavskega samoupravljanja tudi politično bolj podpirati. Da bi ilustriral, kakšne so stvari v praksi, bom omenil en sam primer, ki mi ga je danes v odmoru povedal tovarš Milenko. V neki občini je na razgovor o pravilniku v neki podjetji prišel tudi sekretar občinskega komiteja — lahko pa bi to bil tudi predsednik ljudskega odbora ali sindikata. Ko je bila diskusija zaključena, je tisti tovarš tovarš Milenko vis-à-vis v oči dejal: »Zdaj sem prvič, praktično in konkretno, videl neki pravilnik v praksi.« Vprašam se, kako more potem ta tovarš voditi politiko, če tega ne pozna? Potem mora biti njegovo delo samo deklarativno in politično-propagandno. Tu, v delovnih kolektivih in v komunah se danes regulirajo socialistični odnosi med ljudmi. Saj se ti ne formirajo in razvijajo na konferencah, sestankih in v referatih, ampak se formirajo s to materijo, ki se danes v kolektivih pojavlja in ureja. Mislim, da se tega dejstva premalo zavedamo.

Končno še o osebnih dohodkih. V Sloveniji smo, seveda predvsem na osnovi večje aktivnosti v delovnih kolektivih in ob splošni podpori vseh drugih političnih faktorjev, v poslednjih letih prilično hitro napredovali z osebnimi dohodki. No, da z njimi nismo pokrili vseh svojih potreb, ni treba posebej dokazovati. Ampak mislim, da je važno ugotoviti, da smo se z maksimalno možno hitrostjo premikali naprej. In drugič, da smo v tem trenutku, gledajoč z naraščajočimi zornih kotov, prišli do maksimalno možne višine. Prevelika in pre-

hitra ekspanzija v tej smeri bi v bodoče lahko začela odpirati i ekonomske i politične probleme. Vsi skupaj moramo zdaj ob teh ugotovitvah odklanjati vse pretirane zahteve in pretirano hitrost v tej smeri. Utrditi in izkoristiti moramo vse možnosti, ki jih sistem daje. Šele potem ob koncu leta, ob zaključku bilance, ko se bodo stvari še bolj zbitile, lahko ponovno razpravljamo in sklepamo o nadaljnji politiki. Zdi se mi, da je to nujno potrebno. Standard zaradi tega ne bo nič manjši, delavci ne bodo nič prikrajšani, pač pa bo to samo utrdilo principe, za katere se borimo. Na osnovi teh pa bodo tudi rezultati, oziroma bo realni standard tudi v bodoče najbolj hitro napredoval.

V tej zvezi še nekaj besed o notranjih razponih. Nekateri pravijo: »Spet so plače nekaterih »podivjale«. To je zaradi tega, ker delavci nimajo prave besede in oblasti.« Včeraj sem prav tu, na obnem zboru Okrajnega sindikalnega sveta Ljubljana slišal tako tezo. Menim, da so tu stvari postavljene na glavo. Tako stališče je preveč defenzivno in pasivno. Ti pojavi in ti izrastki so deloma posledica nekaterih slabosti graditve sistema, ki ni mogel vnaprej računati in natančno izračunati vseh možnih kombinacij. Drugič, so ti izrastki posledica popolnega osebnega nerazumevanja in prilične omejenosti tistih posameznikov, ki so se sedaj znašli nekje s tako visokim delovnim »učinkom«. Stvar je treba drugače postaviti. Predvsem zaradi tega, ker imajo delavci več oblasti, kot so jo imeli kdaj koli prej, predvsem zaradi tega, ker je ideja delitve po delu tu in je že prestala uspešno prvi izpit, je treba zelo energično in zelo na kratko obračunati s takimi, v bistvu nemogočimi pojavi. Tudi če gremo individualno gledat primere tistih, ki so si pustili izračunati in izplačati dohodke, ki so bliže kapitalističnim dividendam kot pa stvarnemu zaslužku po delu, bomo ugotovili, da v tej kategoriji ne vidimo skoro nobenega priznane sposobnega gospodarstvenika ali političnega kadra oziroma posameznika. Med njimi pa najdemo precej takih, ki so že dolgo na glasu, da so slabi direktorji ali strokovnjaki, ki jih že dolgo časa vsi poznamo, da jim to mesto predstavlja več ali manj le sinekuro. Zdi se je pa pokazalo še to, da so tako kratkovidni, da si niti lastnega kruha ne znajo tako odrezati, da se ne bi pri tem urezali. Kajti evidentno je, da je povrh vsega ne samo grabežljivost, ampak tudi kompletna neumnost, če si nekdo v majhnem podjetju, ki poleg tega ni niti ne vem kako važno, izplačuje kar po sedemdeset, devetdeset, sto ali še več tisoč dinarjev. Neumnost, ker si ni znal izračunati, da si je s tem nakopal na glavo vinarje, kritiko od zgoraj in spodaj in da ga bodo vlačili levo in desno in da bodo zelo na kratko obračunali z njim. Kako naj potem tak človek vodi podjetje, kako naj bo tak človek sposoben vključiti se v sodobne procese?! In morali bi take primere in take nespodobne osebnosti ne samo postaviti v razumno mero glede osebnega dohodka, ampak bi morali napraviti še nekaj več. To je, da jih energično odstranimo z vodilnih položajev, ker so poleg

vsega ostalega zlasti s tem dokazali, da niso dorasli nalogam in dolžnostim, ki jih ta delovna mesta danes zahtevajo.

Naj zaključim z mislijo, da na tem posvetovanju ni treba sprejemati posebnih zaključkov, deklaracij in resolucij. Naš namen je bil, pogovoriti se o nekaterih problemih in razbistriti poglede nanje ter dobiti s tem jasnejšo orientacijo za bodoče delo. In mislim, da lahko rečem, da smo se temu cilju in temu namenu prilično približali.

K decentralizaciji po drugačni poti

Tovariš Jože Tramšek, predsednik Okrajnega ljudskega odbora Maribor je opozoril na neupravičen strah in določeno ozkost gledišč pri decentralizaciji. So mnenja, da s snovanjem ekonomskih enot ni moč zagotoviti prejšnje enotnosti podjetja. Ta bojazen pa izvira po njegovem mnenju iz tega, ker v gospodarskih organizacijah mislijo samo na snovanje ekonomskih enot, ne pa tudi na vse druge možne vmesne oblike decentralizacije.

Veliko je tudi razprav, kaj prepuštili ekonomskim enotam, kaj decentralizirati. V praksi bi mnogokje prej prišli do ustreznih rešitev, če bi prav vse pristojnosti, pravice in dolžnosti, prepustili kolektivom ekonomskih enot, nato pa ugotavljali, katere zadeve ni mogoče racionalno urediti in kaj velja še centralizirati, to je voditi skupno.

Predrage surovine

Ing. Vojko Ozim iz Tovarne dušika v Rušah je v svoji razpravi opozoril, da se podjetja, ki morajo kupovati surovine in polproizvode, izvažati pa končne izdelke, v težavnem položaju. Surovine in polproizvodi so namreč predragi, tovarna pa jih mora kupiti ne glede na ceno ali pa se odločiti za uvoz. Uvoz spet ni vedno mogoč, ker manjka deviz in ker so za uvoz surovin predpisane visoke carine. Iz njegove razprave je bilo moč povzeti, da kolektivi ne bi smeli gledati le na svoje koristi in da na visoko ceno polproizvodov in surovin vpliva nizka produktivnost teh proizvajalcev.

Operativne službe bolj približati samoupravljalcem

Tovariš Rudi Jančar, predstavnik Zbornice za industrijo je v razpravi opozoril na pomanjkljivo notranjo organizacijo v naših podjetjih in premajhen smisel za perspektivno kadrovanje. Dejal je, da mnogokrat ostanejo določene zadeve le na pol opravljene, da je delo nesistematično, ker manjka v gospodarskih organizacijah vrsta kadrov, ki naj bi stvari izpeljali do konca. V gospodarskih organizacijah na primer ni zadosti strokovnjakov, ki bi analizirali posamezne pojave, proučevali trg, se ukvarjali s perspektivno politiko podjetja in podobno. Nov gospodarski sistem pa terja, da ocenjuje pod-

jetje vso svojo dejavnost prek dinarja in da ima posluš za tržišče.

Po njegovem mnenju bi morali v gospodarskih organizacijah iz operativne izbrati najboljše kader, mu dati čas in možnost, da se usposobi za to delo in s tem bi tudi operativno službo bolj približali organom delavskega samoupravljanja. Takšni ljudje naj bi med drugim pripravljali gradivo za samoupravne organe v njihovem jeziku in ne samo v jeziku operativne. S tem bi vplivali na kakovostnejšo razpravo, samoupravnim organom pa dali več možnosti, da se odločijo za najustreznejšo rešitev.

Neupravičeni očitki

Tovariš ing. Matevž Hafner, direktor Železarne Jesenice, je v razpravi opozoril, da bodo železarne letos sicer presegle plan proizvodnje, lahko pa bi nudile trgu še več proizvodov, če bi bile bolje in pravočasno preskrbljene s surovinami iz uvoza. Letos so bile na razpolago devize, toda zaradi položaja, v kakršnem so železarne ob pomanjkanju obratnih sredstev, ni bilo za devize, to je za uvoz, dinarskega kritja.

Opozoril je tudi, da na posameznih mestih zelo nekritično operirajo z različnimi pokazatelji, recimo pokazatelji o gibanju dohodka. Na eni izmed zadnjih konferenc so na primer jeseniški železarjem očitali, da so v letošnjem prvem polletju izplačali za osebne dohodke 52% več sredstev kot v prvem polletju 1960. leta. Razlika med izplačanimi osebnimi dohodki pa znaša le 10,3% in le 0,5% izplačanih osebnih dohodkov ni pokritih s produktivnostjo. Ocenjevalci so namreč upoštevali v letu 1960 samo vkalkulirane osebne dohodke (tarifne postavke) in del izplačil za presežanje norm. Premije in še nekatera druga sredstva takrat niso bila priznana kot del osebnega dohodka. Pri letošnjih izračunih in primerjavah pa so upoštevali prav vse osebne dohodke in zato je nastala tolikšna razlika in tako neupravičeni očitki.

Drugačne izračune za amortizacijo

Tovariš Sergej Vošnjak, direktor ČZP »Ljudska pravica« je razpravljal o položaju časopisno založniške in tiskarske dejavnosti. Opozoril je, da ta dejavnost uživa določene ugodnosti, ker so se federacija, zveza in družbeno teritorialne enote odpovedale obveznostim, ki jim pripadajo. Toda zaradi več kot polovico iztrošenih osnovnih sredstev in visoke storilnosti, morajo kolektivi plačevati prispevek na izreden dohodek. Tako izgube kolektivi več kot pa jim je družba z omilitvijo instrumentov priznala za napredek te dejavnosti.

Po njegovem mnenju bi bilo potrebno tudi drugače izračunavati amortizacijo. Sedaj so amortizacijski zneski določeni za vse leto, ne glede na to, koliko so stroji zkoriščeni v eni, dveh ali treh izmenah. Z obratovanjem v več izmenah se stroji prej iztrošijo, toda sedanji izračuni amortizacije ne dopuščajo možnosti, da bi kolektivi ustvarili potrebna sredstva za njihovo nadomestilo.

Dušan Horjak

Albin Miklave

Franjo Pancer

Anton Matjažič

Jože Tramšek

Ing. Vojko Ozim

Roman Albreht

Rudi Jančar

Matevž Hafner

Sergej Vošnjak

Premalo za samostojnost šol

Zdaj, ko se je začel proces osamosvajanja vzgojno-izobraževalnih ustanov, je morda bolj kot kdaj koli potrebno med seboj izmenjati izkušnje. Zato smo tudi naprosili predsednika upravnega odbora sklada za šolstvo v občini Vič-Rudnik tovariša Janeza Avenika, da bi spregovoril o problemih, o izkušnjah in prizadevanjih pri gospodarjenju s skladom.

Novi Zakon o finansiranju šolstva predvideva, da naj bi se sredstva, namenjena vzgojno-izobraževalnim ustanovam, stekala v občinskih skladih za šolstvo, od koder naj bi jih upravni odbori razdeljevali posameznim ustanovam na osnovi ekonomskih izračunov stroškov izobraževanja za posameznega učenca. Skupno z lastno ustvarjenimi sredstvi bi naj tako vsaka vzgojno-izobraževalna ustanova formirala svoj dohodek in z njim tudi samostojno gospodarila. Morda lahko poveste, kako daleč ste v občini Vič-Rudnik v tem procesu gospodarskega in družbenega osamosvajanja šol?

— Za zdaj še ne bi mogel govoriti o kakem dohodku šol, zasnovanem na natančnih ekonomskih izračunih stroškov izobraževanja. Tudi o samostojnem gospodarjenju šolskih kolektivov ne. Materialna osnova je še vedno prešibka, da bi lahko to dovoljevala. V naši občini je 36 šol, med njimi dve strokovni — glasbena in čipkarska — ter ena gimnazija, toda vse so odvisne samo od sredstev, ki jih prispeva občinski ljudski odbor v sklad za šolstvo. In čeprav je v letošnjem letu namenjenih za šolstvo kar 40 odstotkov celotnega občinskega proračuna — kar je znatno več kot v minulem letu, ko je znašal proračun za šolstvo samo 25,5 % občinskega proračuna — pa ta sredstva še vedno niso dovolj velika.

Ali so letos že nakazale šole upravnemu odboru sklada svoje potrebe na osnovi ekonomskih izračunov stroškov izobraževanja za posameznega učenca?

— Šole so sicer posredovale skladu svoje zahteve, vendar ne bi mogli reči, da so le-te bile zasnovane na ekonomskih izračunih stroškov izobraževanja. Tako kot prejšnja leta so namreč tudi letos bile prikazane zgolj globalno in bi jih veliko lažje imenoval predračune v starem smislu te besede kot pa ekonomske izračune.

Rekli ste, da sredstva v skladu niso tolikšna, da bi lahko zagotavljala dovolj trdno materialno osnovo za samostojnost šol. Lahko po-

tošnjem letu občutno prikrajšane pri materialnih izdatkih.

Ali je upravni odbor sklada poskušal najti izhod iz sedanjega stanja?

— Upravni odbor je poskušal vplivati na gospodarske organizacije v občini, da bi prispevale del svojih sredstev v sklad za šolstvo, vendar ta akcija ni obrodila nikakršnega uspeha. Drugo, kar je storil upravni odbor sklada, je bilo to, da je vsem vzgojno-izobraževalnim ustanovam priporočil, naj poskušajo vsaj nekaj sredstev ustvariti z dopolnilno vzgojno-izobraževalno

primerno opremljenih prostorov za tehnično vzgojo in gospodinski pouk, kabinetov, delavnic — vendar da bi vse to lahko imela vsaka izmed šol, za sedaj še ni dovolj sredstev. Matične šole pa bi po našem mnenju precej omilile sedanje pomanjkanje sredstev za »posodobitve pouka«.

Samo še o investicijskih sredstvih in amortizaciji. Kako je po tej plati zagotovljen v vaši občini nemoten razvoj šolstva?

— Sredstev za amortizacijo sklad nima. Investicijska sredstva pa je v glavnem prispeval občinski ljudski odbor, le na Igu so s krajevnim samoprispevkom prispevali v sklad 3 milijone, Brezovica pa je vložila vanj 8 milijonov dinarjev. Po planu naj bi se v letošnjem letu nateklo investicijskih sredstev v sklad za 223 milijonov dinarjev, če pa bi hoteli v celoti uresničiti letošnji program, nam zmanjka približno 31 milijonov dinarjev. Kakih deset milijonov se bo sicer še nateklo v sklad, ker so se osebni dohodki v občini nekoliko povečali in je s tem porasla tudi vsota prispevkov nanje, a za drugih 21 milijonov sploh ne vemo, kje jih bomo dobili. Zadnje upanje je republiški sklad za šolstvo. Če tudi tam ne bi dobili sredstev, se bo treba odločiti katero od obeh novogradenj ustanoviti, ali osemletko na Trnovem ali osemletko Oskarja Kovarčiča na Rudniku.

Priznanje in pomisleki

Delavska univerza Maribor-Center in Delavska univerza okraja Maribor se z novo sezono 1961/62 združujeta in bosta nastopali kot ena sama ustanova, z enotnim programom. Predlog programa, ki so ga sestavili za različna izobraževanja, zasluži glede na obseg, raznolikost tem in uvajanju različnih novosti, vso pozornost in priznanje, in si želi lahko samo to, da bi ga tudi izvedli. Predalec bi nas privedel, če bi hoteli vsaj približno prikazati program v celoti. Eno področje, ki ga pa doslej v programih delavskih univerz skorajda nismo zasledili, vsaj v takem obsegu ne, pa vzbujajo poleg priznanja tudi določene pomisleke.

Gre za estetsko vzgojo, ki ima v programu v sklopu poljudno znanstvenega izobraževanja precej veliko in pomembno mesto. Tu lahko zasledimo pomembne novosti, ki bi lahko v resnici prispevale pri smotnejši in učinkovitejši kulturno umetniški vzgoji delavcev po kolektivih. Program na primer predvideva celo vrsto seminarjev: uvajalni seminar za organizatorje kulturnega življenja v podjetju, seminar, kjer bi obravnavali funkcionalno izkoriščanje odmorov v podjetju (uporaba filma, umetnostne razstave, krajše informativne prireditve i. p.), osnovni seminar umetnosti, ki bi trajal 3 in pol meseca in kjer bi tečajniki dobili pregled nad umetniškim ustvarjanjem na posameznih področjih umetnosti, od osnovnih pojmov do poglobljene znanja (nekaj tem: Kako brati knjigo, Kaj je glasba, Vrednost filmskega dela, O gledališki predstavi, Kaj je jazz, Moderna umetnost, Jugoslovanski film, razen

tega več obiskov umetnostnih razstav, dramskih, opernih in kinopredstav i. p.) ter filmski seminar. Program predvideva še nekaj oblik kulturnega življenja v podjetju kot skupen obisk različnih kulturnih prireditev, interne umetnostne razstave v podjetju (n. pr. kako nastane slika, kako nastane kip, slikarske tehnike, realizem, kubizem ip.). Celoten program, pri katerega sestavi so se vzgledovali po programu Centra za kulturo pri zagrebški delavski univerzi, je torej dovolj tehten, pa zanimiv in precej zahteven. Prav zaradi te pomembnosti in zahtevnosti pa nastaja vprašanje, ali lahko delavska univerza, katere osnovna dejavnost, in to v primeru mariborske univerze zelo uspešna dejavnost, je izobraževanje na drugih področjih, samo z lastnimi močmi uspešno izvede tako obširno delo glede na manjše izkušnje in manjše število strokovnjakov na tem področju. Ne da bi zdaj rekli, da se delavske univerze ne bi smele spuščati na to področje kulture in umetnosti. Vendar pa imamo tu še Svobode in prosvetna društva, ki tudi skrbijo ali bi vsaj morala skrbeti prav za estetsko vzgojo mladine in odraslih. Ko človek prebira ta program, se mu sama po sebi vzbudi misel na sodelovanje med obema — tako sodelovanje ni v programu nikjer omenjeno — saj pri današnji, večkrat še sila revni stopnji estetske vzgoje in pomanjkanju izkušenj ter strokovnih kadrov vsako cepljenje sil ter sredstev lahko samo škoduje. Tak sistem lahko privede do tega, da bodo delavske univerze vodile samostojno in po svoje kulturno politiko po podjetjih, Svobode in morda še kdo pa spet svoje in samostojno kulturo po raznih klubih in podobno. In koliko naravnost odličnih tem vsebuje n. pr. program mariborske delavske univerze, tem, ki bi jih lahko še kako uspešno uporabili tudi v klubih. Prav gotovo bi sodelovanje med delavsko univerzo in Svobodo samo pozitivno vplivalo na razvoj estetske vzgojnega izobraževanja tako v podjetjih kot izven njih. Zakaj ne bi organizacija estetske vzgoje prevzela Svobode, ki le že imajo vsaj nekaj izkušenj, delavske univerze pa bi samo posredovale predavatelje ter tudi prirejale nekatere seminarje za vzgojo organizatorjev kulturnega življenja, če imajo za to pogoje, s čimer bi se tudi izognili prenatrpanosti programa in nevarnosti, da bi trpele druge oblike izobraževanja. Seveda pa bi tudi Svobode morale pokazati večje zanimanje in prizadevanje za delo pri estetski vzgoji, saj, žal, to ni vedno in povsod zadovoljivo.

V. S.

Minulo soboto je bil v prostorih republiškega Gradbenega šolskega centra ob Titovi cesti v Ljubljani svečano odprt Zvezni center za usposabljanje inštruktorjev v gradbeništvu. V njem naj bi bodoči inštruktorji najrazličnejših poklicev v gradbeništvu pridobili v nekaj mesečnih tečajih potrebno znanje in strokovno usposobljenost, da bodo lahko kasneje v gospodarskih organizacijah vzgajali gradbene delavce po najspodobnejših metodah.

PO STOPINJAH DELAVSKE ENOTNOSTI

Če bi se sprostili odnosu...

Ko sva se včeraj srečala z ravnateljem Lorenčičem v njegovi pisarni na Tehniški kemični šoli v Rušah, sem mu prebral njegove besede, ki jih je letos na pomlad, menda je bilo 8. aprila, objavil v našem listu: »Tehniška kemična šola v Rušah, ki vzgaja laborante — kvalificirane delavce kemične stroke in tehnike-kemike, je od leta 1956 do 1960 izobrazila 224 učencev, ki so se zaposlili v 22 podjetjih oziroma ustanovah. Razkropljeni so po vsej Sloveniji, manjši del pa tudi izven nje, v Srbiji, Makedoniji in Hrvaški. Tako ni prevladujočega podjetja, za katerega bi v pretežni meri vzgajali odgovarjajoče strokovnjake. Zato tudi ne bo mogoče dobiti gospodarske organizacije, ki bi prevzela vsaj delno finansiranje naše šole, težko bo najti tudi kak skupni organ, ki bi prevzel to skrb...«

Precej zaskrbljenosti je bilo v teh njegovih besedah. A od takrat do danes je vendarle minilo že precej časa in načela novega Zakona o finansiranju šolstva ne morejo biti več samo načela, že zdavnaj so morala postati živa stvarnost. Potemtakem tudi sedanost — in prihodnost — ruske kemične šole ne more biti več tako zelo negotova, vsaj kar velja za finančna sredstva in sam sistem finansiranja šole.

V SPONAH PRORAČUNSKIH ODNOSOV

»Do junija smo bili na proračunih okrajnega ljudskega odbora,« pripoveduje ravnatelj Lorenčič. »Potlej pa nismo niti sami svoji niti od kogar koli drugega. Vsa naša prizadevanja, da bi našli ustanovitelja, ki bi zagotovil šoli tudi potrebna finančna sredstva, so se doslej izrodila. V občinskem skladu za šolstvo prav tako ni sredstev za našo šolo, ker sklad pač ne zmore prenesti tako velikega finančnega bremena. Okrajni ljudski odbor nam je sicer zagotovil sredstva za osebne dohodke in najnujnejše funkcionalne izdatke do konca tega leta, a kakšno bo finansiranje šole v prihodnje, še ne vemo prav ničesar. Zato tudi doslej še ne moremo govoriti o kakršnem koli dohodku šole, ki bi se formiral na osnovi ekonomskega izračuna dejanskih stroškov izobraževanja za slehernega učenca in ki bi

stanja šole, prikazal, kako in za koga izobražuje šola kader ter poslal elaborat v dokaz svojih zahtev po spremenjenem načinu finansiranja občinskemu in okrajnemu ljudskemu odboru, republiškemu Svetu za šolstvo, slovenskemu kemičnemu društvu in Industrijski zbornici Slovenije, obvestil pa je o razmerah na šoli tudi Društvo inženirjev in tehnikov v Mariboru in republiški sindikalni svet. Toda odmeva na to zahtevo, tako vsaj pravi ravnatelj Lorenčič — in to potrjuje tudi sedanje finančno stanje šole in sam način finansiranja — doslej še ni bilo.

»Kasneje sem sam stopil na industrijsko zbornico in spet opozoril na razmere, v katerih smo se znašli. Rekli pa so, naj nekoliko počakamo, da bo zbornica tako ali tako obravnavala finansiranje strokovnega šolstva na eni izmed prihodnjih sej. Tako nam zdaj ne preostane drugega, kot da čakamo na tisti čas, ko se bodo sprostili sedanji proračunski odnosi in ko bomo res lahko začeli gospodariti z lastnimi sredstvi. A da težko čakamo nanj, ne bom še posebej pripovedoval.«

PREDVIDENE SPREMEMBE V DOHODKIH PROSVETNIH DELAVCEV

Sodeč po tem, kar pripoveduje ravnatelj Lorenčič, se je kolektiv tehniške kemične šole že pripravil na čas, ko bo sam gospodaril s svojim dohodkom. O tem pričajo tudi njihova razmišljanja. Kako bi izravnali sedanje razlike med osebnimi dohodki prosvetnih delavcev in strokovno enako usposobljenega kadra v občini. Sistem finansiranja, sonec na ekonomskih stroških izobraževanja, dotok sredstev iz dopolnilne dejavnosti šole in samostojno gospodarjenje z dohodkom šole, bo bržčas moral razveljaviti sedanje plačilne razrede in sam način nagrajevanja prosvetnih delavcev.

»Razmišljali smo o tem, kako bi osebne dohodke prosvetnih delavcev na naši šoli približali dohodkom strokovno enako usposobljenega kadra v občini. Tako smo ugotovili, da bi moral biti razpon za predavatelje s srednjo strokovno izobrazbo od 23.000 dinarjev do 48.000 dinarjev mesečno, z višjo strokovno izobrazbo od 25.000 dinarjev do 50.000 dinarjev in za visoko strokovno usposobljene predavatelje od 27.000 do 52.000 dinarjev. S tako izravnanimi

osebni dohodki pa bi nam uspelo, da bi imeli na šoli zasedena vsa delovna mesta in da se nihče ne bi več branil zaposlitve v prosvetni službi. Namesto sedaj nujno potrebnih honorarnih ur — in seveda tudi lova nanje — kar pogosto negativno vpliva na kvaliteto predavanj, bi se predavatelji res lahko poglabili v vzgojo novih kadrov.«

PREŠLI NAJ BI NA NAGRAJEVANJE PO DELU

»Vse potrebno pa smo tudi že pripravili za prehod na nagrajevanje po delu,« nadaljuje ravnatelj Lorenčič. Odločili smo se za točkovni sistem. S pomočjo analitične ocene delovnih mest smo določili skupno število točk za vsako delovno mesto, nagrajevali pa naj bi prosvetne delavce po naslednjih merilih: delovno razmerje, stopnja izobrazbe, poučevanje strokovnih predmetov, službena leta, kar so pravzaprav elementi sedanjega sistema nagrajevanja prosvetnih delavcev. Vendar smo v naš pravilnik o nagrajevanju po delu vpišali tudi še nova merila: uspeh dela v razredu, sodelovanje pri drugih vzgojnih in izobraževalnih nalogah šole, delo s šolskimi organizacijami in organi družbenega upravljanja, lastno izobraževanje in delo v strokovnih aktivih in združenjih, odgovornost pri šolskih funkcijah, kot na primer delo s kabinetom, knjižnico, nadalje disciplina na delovnem mestu, prizadevnost, vestnost, natančnost, individualno delo z učenci, posredovanje izkušenj kolektivu. Tak je naš pravilnik o nagrajevanju za zdaj, vendar mislim, da ga bomo morali še nekoliko izpopolniti. Predvsem bo treba opustiti vsa tista merila, ki so elementi sedanjega sistema nagrajevanja, in namesto njih poiskati nova.«

Res, bržčas bodo morali na Tehniški kemični šoli v Rušah nekoliko spremeniti svoj pravilnik o nagrajevanju po delu. Težko si je namreč predstavljati, da bi bil celotni osebni dohodek prosvetnih delavcev gibljiv. Takšna skrajnost bi se slejkoprej izkazala zelo splozka. Del osebnega dohodka prosvetnih delavcev bo zato verjetno moral biti tudi v prihodnje stalen, zasnovan na analitični oceni delovnih mest in objektivnih merilih, kot na primer število učencev v razredu, število razredov, v katerih poučuje predavatelj... Merila pa, kot so vestnost, prizadevnost, odgovornost pri šolskih funkcijah, delo v strokovnih aktivih, organih družbenega upravljanja... naj bi odločala o gibljivem delu osebnih dohodkov prosvetnih

delavcev. Sicer pa, to je navsezadnje stvar kolektiva samega in ne bi bilo tako težko poiskati za nagrajevanje po delu res objektivnih meril — ali pa objektivizirati nekatera sicer subjektivna merila — če izhajajo iz analitične ocene delovnih mest.

ZADOVOLJITI SO SE MORALI S 5 %

»Zal pa še ne moremo uveljaviti takšnega sistema nagrajevanja, ker pač zato še nimamo dovolj denarja, a tudi predpisi nam še ne dovoljujejo, da bi nekomu plačali za njegovo delo več, drugemu manj, pač po njegovem delu. Zato smo za zdaj od teh možnih točk za vsako delovno mesto določili povprečno število predvidenih točk, ki jih lahko doseže predavatelj z nekoliko večjo prizadevnostjo. Ocenjevalna komisija, ki jo je izvolil kolektiv, ob koncu meseca oceni delo vsakega predavatelja, in če je dosegel predvideno povprečno število točk, potem dobi izplačanih 5 % gibljivega dela letošnjega povečanja osebnih dohodkov.

Ze sedaj, ko pravzaprav samo preizkušajo svoj pravilnik o nagrajevanju po delu in je gibljiv del osebnih dohodkov predavateljev omejen le na 5 %, pa na Tehniški kemični šoli v Rušah vedno znova odkrivajo zanimive pojave. Tako se je na primer izkazalo, da bi morali biti osebni dohodki nekaterih mlajših predavateljev znatno večji, kot pa so sedaj, ko so dočeni s plačilnim razredom. Pokazalo se je tudi, da so prizadevanja kaj različna in da večina prosvetnih delavcev že poskuša poglobiti in izboljšati svoje delo v šoli in v razredu, pa čeprav je leto nagrajeno samo s 5 %.

»Prepričan sem pa,« pravi ravnatelj Lorenčič, »da bi bila prizadevanja in tudi kvaliteta dela predavateljev še veliko večja, ko bi res lahko uvedli nagrajevanje po delu.«

NAMESTO ZAKLJUČKA VPRAŠANJE

Vzroki, da Tehniška kemična šola v Rušah še vedno tiči v sponah proračunskih odnosov, so potemtakem izven nje same. In priznati je treba kolektivu prosvetnih delavcev na tej ustanovi, da je storil vse, kar je mogel, za gospodarsko in družbeno osamosvojitve ustanove. Zato se tudi toliko bolj upravičeno vsiljuje vprašanje, čemu pravzaprav tako dolga odlašanja in zavlačevanja pri vseh, ki so v tem primeru kakor koli odgovorni za uresničitev vsebine novega Zakona o finansiranju šolstva?

BOJAN SAMARIN

25 let umetniškega dela STANETA SEVERJA

Luči, oder. Iz teme v ozadju se izmotavajo nejasne podobe. Stopajo v ospredje. V raznovrstnih oblačilih so: dostojanstvenik iz preteklega stoletja družno stopa ob starem Rimljanu, profesor ob delavcu, vojak ob kralju. Nenavadna predstava, nenavadna galerija ljudi. Eni so mirni, resni, drugi živahni, šegavi. Dolga vrsta jih je. Predolga, da bi vse našli in spoznali. Pa vendar je med njimi toliko starih znancev, ki jih je spomin ohranil žive in prepričljive. Zakaj vse te smo nekoč že videli na odru, poslušali njihove besede. Pripovedovali so nam o svojih usodah, o svojih težavah in radostih, tako, kakor se jih je zamislil pisatelj dramskega teksta, njihovo bogato in živo odrsko resničnost pa jim je dala domišljija in kreativna moč igralca. In vsa ta nenavadna predstava brez besed in dejanja, predstava, ki je seveda samo plod naše domišljije, najlepše ponazarja delo enega samega igralca, saj se za vsemi temi liki — v 25 letih jih je bilo samo v Drami v Ljubljani 154 in še vrsta drugih v filmu, radiu — skriva samo ena oseba, igralec Stane Sever.

Odveč bi bilo podrobneje razlagati, kdo in kaj je Stane Sever, ki letos praznuje 25-letnico svojega umetniškega dela. 25 let je že njegovo življenje najtesneje povezano s slovenskim gledališčem, 25 let že stoji na odrskih deskah in s tem, kot sam pravi, tudi

V ARENI ŽIVLJENJA

Luči, oder. Brez kulis. Samo trije ljudje v civilnih oblekah. Vaja ta in ta. Za jubilejno predstavo Staneta Severja, za novo premiero in krstno predstavo nove slovenske drame v Drami SNG v Ljubljani. Igor Torkar: Svetloba sence.

Govori Švejk. To pot ne kot Miromaršen vojaček avstrogrškega vojnega stroja, ampak kot podja podjetja, ki proizvaja in dostavlja žive lutke za potrebe raznih birokratičnih in diktatorskih političnih režimov. Aluzija na današnji svet. Glavni igralec: Stane Sever. Režiser Stane Sever.

Komaj mi je uspelo, da sem za trenutek iztrgal igralca iz nepremagljive privlačnosti odrskih

luči. Švejk se je hlastno, malce zmedeno spremenil spet v Staneta Severja in prijazno privolil v pogovor: »Pogovor? O čem? O meni, mojem delu?« — »Seveda, zakaj ne? Samo — ne vem, če bom kaj novega povedal. Tu,« je pokazal z roko na oder, »tu me glejte, poslušajte in ocenjujte. Samo tu sem jaz res jaz.«

Nadaljevala sva pozneje, brez odra, v zamegljenem ozračju kavarnе.

»Da, v jubilejni predstavi bom igralce in režiser hkrati. To tudi ni moja prva režija in sem pravzaprav še v dijaških letih začel kot režiser in ne kot igralec. Sicer pa to ni važno. Mislim pa, da se da največ doseči, če je igralec tudi režiser. Vsi gledališki poklici bi morali biti tesno združeni, ker je pač teater kolektivna umetnost. Za jubilejno predstavo pa sem si izbral Torkarjevo delo zato, ker verjamem v Torkarjeve sposobnosti, je to slovensko delo in mislim, da je gledališče živo le, če raste iz lastnih, domačih del in ker nudi velike možnosti za različne kreacije, saj nastopam v njem v več vlogah.«

Kot da je izginila vsiljivo hrupna enoličnost kavarniškega omizja in Severjeva igralska domišljija se je spet neovirano sprostila v pripovedovanju o vsebini nove drame in o svojem delu. Nova vloga je zaposlila vse njegove moči. Delo, misli in besede. In pričakovanje. Pričakovanje, ki nosi s seboj uspeh ali neuspeh.

Nejasne predstave imam o delu igralca. Kako začne, kako nadaljuje, preden se prvič v novi vlogi zazre iz oči v oči s publiko.

Vprašam. Se le po kratkem premoru se Sever nekako vznemirjeno nasmehe.

»Po pravici povedano, težko študiram svoje vloge. Precej časa je potrebno, preden se človek dokopije do podobe človeka, ki ga bo predstavljal na odru. Vsak pa ima svoj sistem. Nekdo se mora najprej naučiti tekst pa šele potem vidi figuro jasno pred seboj. Sam pa si moram najprej lik predstavljati kot celovito osebnost, moram ga doživeti in šele potem pride na vrsto učenje teksta. Od zamisli do realizacije pa je seveda dolga in naporna pot, ki jo v glavnem »prehodim« doma, ker vaje so pravzaprav samo sporazumevanje z drugimi. In čim bolj se staram, tem večjo odgovornost čutim do dela.

Spet zazrem pred očmi tisto

Stane Sever v vlogi Areteja v istoimenski drami Miroslava Krleža

skoraj nepregledno vrsto likov, ki jih je ustvaril doslej, težave in napore, ki so spremljali ta igralcev razvoju, uspehe in neuspehe. Po zadnji vojni resničnih neuspehov ni bilo, saj je igralčeva kreativnost stalno rasla. Samo človek, ki se resnično v celoti posveti igranju, lahko doseže tako visoko vrh. Igranje pa je bilo Severju tako rekoč v krvi. Nastopal je že kot otrok, pozneje pa kot učiteljski po raznih amaterskih odrih. Ni bilo važno, kje in kaj je igral. Samo beseda »teater« je imela tisto magično moč, ki ga je pritegnila za vse življenje. Na ta prva leta so spomini že zelo zbledeli.

»Tako daleč je že to,« je zamisljeno ustregel moji radovednosti. »Prva večja vloga je bila vloga delavca v Cankarjevih Hlapcih, ko sem nastopal še kot volonter, v sezoni 1934/35. Spominjam pa se je zato, ker sem takrat prvič doživel demonstracije v gledališču. Cenzura je namreč iz teksta črtala nekatere odlomke in ker je igralec smel povedati n. pr. samo okrnjen stavek: Narod si bo pisal sodbo sam... so na dijaškem stojščju v zboru skandirali zapljuček: ... ne frak mu je ne bo in te talar. Tako povsod, kjer je bil tekst črtan.

Nikoli se nisem posebno prizadeval, da bi dobil angažma in me je prav presenetilo, ko sem dobil dopis, naj se javim na avdicijo. Od takrat pa sem stalno nastopal kot reden član Drame. Igral sem vse. Od začetka sem poznal samo resno plat igranja. Sem bil čisto po kranjsko malce težak in zaprt človek. Šele pozneje sem odkril tudi veselejšo stran, toda ne bi mogel reči, da dajem eni ali drugi prednost. Tudi najljubšo vlogo bi si sila težko izbral. Vedno mi je tista najljubša, ki jo trenutno igram.

Imam rad Cankarja, ker mislim, da lahko še danes veliko pove, rad pa imam tudi vse druge vloge in v vsako skušam dati kar največ samega sebe.«

Cankarju je Sever ostal zvest vseskozi. Ko je v sezoni 1948/49 prvič zaigral Jermama v Hlapcih, je kritik med drugim zapisal: »Severjeva podoba je zaživela in dozoreva v najboljšega slovenskega Jermama, ne samo za čas, ki je za nami, ampak morda tudi za leta naprej...« To se je tudi uresničilo, saj ga je do danes igral še kdo ve kolikokrat. Čeprav mu je kritika včasih očitala

manjše pomanjkljivosti pa je večina njegovih stvaritev bila sprejeta s priznanjem navdušenja. Tako resne vloge kot komične. Za komične vloge je pred leti izjavil: »Zelo rad igram komične vloge in Švejk mi je najbolj pri srcu. Komična vloga je nekaka igralska higiena. Za igralčev razvoj in za njegovo ravnotežje je zelo potrebno, da igra vesele stvari, kajti občinstvo je mnogo težje nasmejati kot najokati ga...« In pravzaprav je Sever občinstvo večkrat nasmejal, saj njegove komične vloge od Volpona preko Maticke do Ornila so bogata zakladnica smeha, združenega z življenjsko resničnostjo. Sicer pa se je s publiko vedno dobro razumel in publika je razumela in cenila njega. To pa je igralčev glavni adut in spodbuda. Zato tudi verjamemo v poslanstvo gledališča. »Gledališče samo nosi krivdo, če si ne zna pridobiti publike, ker ne zna vedno odgovorjati na vse probleme življenja in današnjega človeka. S pravilnim izborom del pa gledališče mora in tudi bo še naprej igralo svojo pomembno vlogo,« je prepričan Sever. Tudi filmu se ne odreka, saj je prav film njegovo igralsko umetnost ponesel po vsej Jugoslaviji in izven nje.

»Vendar pa je za vsakega igralca primarno gledališče,« odločno zatrjuje. »Brez dobrega gledališča ni dobrega filma in vsak igralec se bo stalno vračal v gledališče.«

Pogovor se je zataknil. Kratek intervju z igralcem, kakršen je Stane Sever, res ne more v celoti in pravilno predstaviti njegovega dela, ki ga je treba videti in slišati na odru. »To je vloga, ki mi ne ustreza in kjer sem silno slab,« se je nekako izgovarjal. »Taki intervjuji niso zame. Če nisem na odru je moj edini konjček, da čimprej izginem iz Ljubljane. In tudi zdaj je že čas, da se poslovim. Pa na svidenje v gledališču!«

Še bi rad povprašal to ali ono. Toda kaj ni morda res najbolje, da proslavimo 25-letnico umetniškega udejstvovanja Staneta Severja skupaj z njim v tisti hiši, ki ji je posvetil vse svoje življenje — v gledališču. Tam ga bomo najboljše spoznali in ocenili. Vse drugo pa je le zelo skromen, majhen in ne bistveno važen prispevek k spoznavanju njega kot umetnika in človeka. V. S.

TA TEDEN SMO IZBRALI

Valentin Katajev: Dan oddiha

Za drugo letošnjo premiero je Mestno gledališče v Ljubljani pripravilo »Dan oddiha«, komedijo Valentina Katajeva. Soglasamo z dramaturgom, da se je odločil za komedijo takšne narave, saj so jasne in znane zelo heterogene repertoarne naloge mestne gledališke hiše. Prav je tudi, da se na naših odrih, med drugimi, ponovno srečamo s sovjetskimi piscem. Samo nekaj nas rahlo preseneča: mar res v sovjetskem humorju že trideset let ni nič novega? Morda celo je, žal premalo poznam njihovo komediografijo, da bi lahko na to vprašanje odgovoril.

Vse, kar nam Katajev pripoveduje, že poznam iz podobnih komedij: ljubeznivost in dobrodušnost tega humorja, prisrčen odnos do ljudi in čisto komedijsko igrivost, ki postaja že skoraj sama sebi namen. Prizadevamo si, da bi našli v Katajevu tudi nekaj satiričnega posmeha. Nekaj ga je. A tako plaho, prizanesljivo, previdno in skoraj boječe se nam razodeva, da igra res ne predstavlja več kot dve uri oddiha. Kot tako pa jo radi sprejmemo.

Delo je režijsko pripravil Igor Pretnar. Nedvomno je Pretnar režiser izjemnih kvalitiet in bi bilo najbrž smotnejše, če bi gledališče izrabilo njegove sposobnosti drugje. Nisem prepričan (ob spominu na Čehova in druge njegove mojstrske režije), da je Pretnarjev talent usmerjen v komedijo, zlasti še v neproblemsko komedijo.

Gledališko doživetje pa pomeni kreacija Maksa Bajca. Njegov Zajec je oblikovan z navdihom tistega žlahtnega komedijantstva, ki zares izpablja »smeh skozi solze«. Hvaležni smo mu za to doživetje. Ob njem sta ustvarili prijetna komedijska lika še Ruša Bojčeva in Alenka Sotelova.

Nekateri igralci naj mi ne zamerijo za skromno priporočilo: učinkoviteje bo, če se bo smejala publika namesto njih. Pa čeprav že na eni od »repriz«. M.-i.

Stravinski

Pravzaprav je imel Igor Stravinski, največji in najbolj slavni kompozit našega stoletja, najmanj dela ob gostovanju ameriške operne skupine Santa Fe v Beogradu. 29-letni mojster je enkrat samkrat prijel za taktirko: v torek, 3. oktobra, je v drugem delu večera vodil predstavo svoje melodrame »Persefona«. Vse ostalo so opravili drugi, saj je gostovanje trajalo tri dni (3.—5. X.) in so umetniki iz ZDA mimo »Persefone« uprizorili tudi Stravinskega opero-oratorij »Kralj Edip« ter (dvakrat) sodobno opero Američana Douglasa Moorea »Balada o Baby Doll«.

Vendar je Stravinski dal celotnemu gostovanju ime pa priplačnost in prav je, da je bilo tako. Ta edinstveni dogodek letošnje glasbene sezone nam je posredoval tudi radio, televizija pa se je omejila na razgovor z velikim skladateljem. O gostovanju smo brali med dnevnimi novicami naših časopisov, zamen pa smo pričakovali obsirne glasbene recenzije v naših dnevnikih, kakor že leta zamen pričakujemo rednih kritik vsaj z Dubroniškega festivala.

Vendar smo se te dni spomnili nekega drugega dogodka. Ni še mnogo mesecev tega, kar je v Jugoslaviji gostoval Mario del Monaco in vsa naša pečja glasbena središča so si močno prizadevala za njegove nastope. Tudi pri nas smo brali polemiko o tem, zakaj ga ni bilo mogoče poslušati v Ljubljani. Sprožil jo je dopis iz vrst ljubiteljev glasbe, zato je bila po svoje razpovedljiva in vzpodbudna. — Letos možnosti za tako gostovanje v Ljubljani skoraj ni, saj operno gledališče še vedno obnavlja. Toda brez ozira na to okoliščino: kolikšen del naše operne publike se je čutil prikrajšanega ob gostovanju skupine Santa Fe v Beogradu? Ne samo v Sloveniji, tudi pri sosedih na Hrvaškem in še kje... Zaradi del Monaca je bilo razburjanja precej, seveda pred meseci... -i

Foto povest o Nesebarju

Nesebar je malo ribiško mestce nekje ob »bolgarski črnomorski obali s čudovitimi plažami, na katerih se poleti sončijo turisti iz Češke in Vzhodne Nemčije in kjer domačini love ribe, kakor so bili napajeni skozi stoletja.

Bolgarski arhitekt Nikolaj Popov je po svojem zamišljenem scenariju nekaj let zaporedoma snemal in fotografiral: nastala je zbirka fotografij, ki so razstavljene v Ljubljani, v doorani Nebotičnika (vhod iz Kričice).

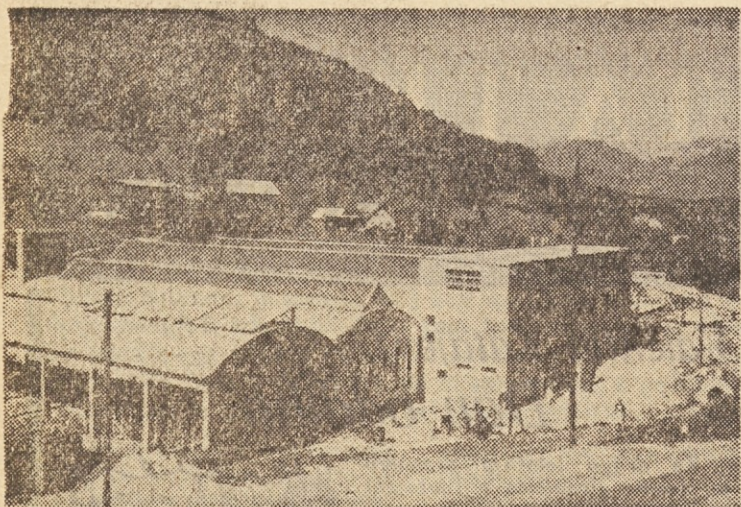
Bolgarska fotografija je opeljala v svoje delo kot metodo, ki naj dvigne raven bolgarske fotografije in jo približa ljudem, obdelovanje posameznih tem, ki si jih avtorji izberejo sami. Arh. Popov si je izbral Nesebar in svoji zgodbi dal naslov: Povest o Nesebarju.

V prvem delu, ki ima naslov »Nesebar in Nesebrinci« nam fotografije pokažejo splošen otis o ribiškem mestecu na polotoku, ki ga s celino nežeta samo nasip in cesta, o njegovih ljudeh in njihovi osakdanosti.

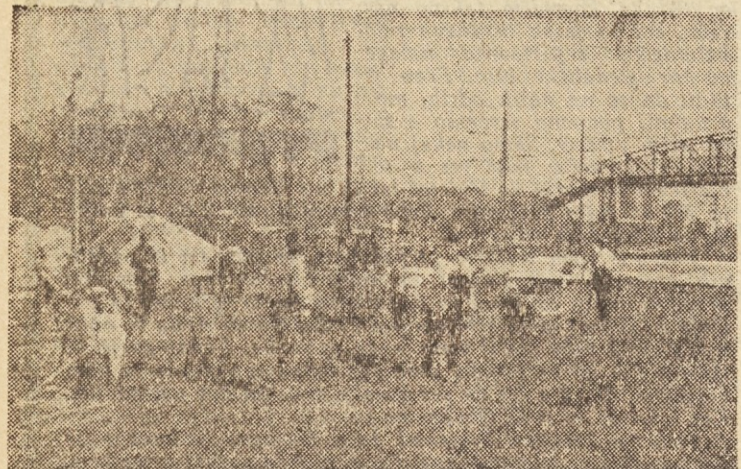
Drugo poglavje je kratek izlet v zgodovino, z rimskimi reliefi, maskami iz antičnega gledališča, ikonami in spomeniki iz 14. stoletja.

Ko so prišli letopiščarji je tretji del, ki očasih izpveni skoraj kot reklama za Balkan-turist, priznati pa moramo, da so peščene plaže, kjer srečujemo okorne postane Vzhodnih Nemcev in Čehov res čudovite, prav tako hoteli in počitniške hišice v najmodernejši izvedbi. Če je »Povest o Nesebarju« obenem tudi reklama za ta kraj, potem gotovo ni zgrešila svojega namena, ker ozbuja v obiskovalcu željo, potovati tja. In četrti del, mirno mestce v jesenskem času, ko so se poslovili turisti, živi v znamenju ribičev v preštih naravnih jopičih. Prikupno, idilično je povedal Popov svojo povest... in kot se za povestice spodobi, je tudi način pripovedovanja zastarel, ostaja na nivoju razglednice in lepe fotografije. Za tiste, ki so napajeni sodobne fotografije, ki se drzno lotena socialnih in človeških problemov, je povest o Nesebarju nekoliko neiskrena. F. Z.

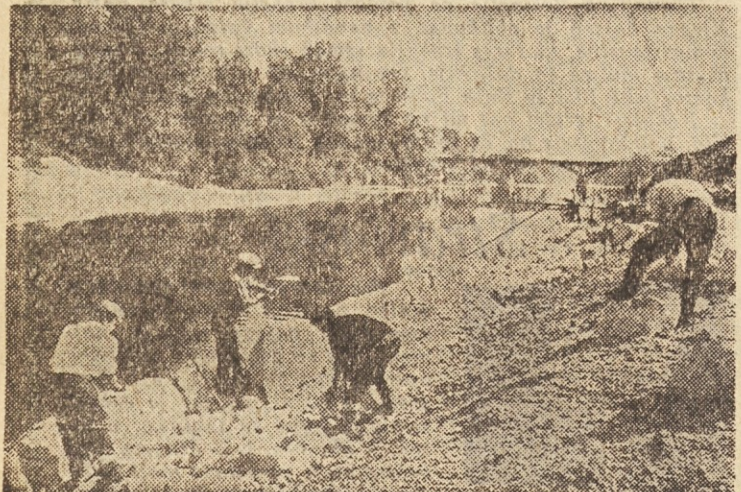

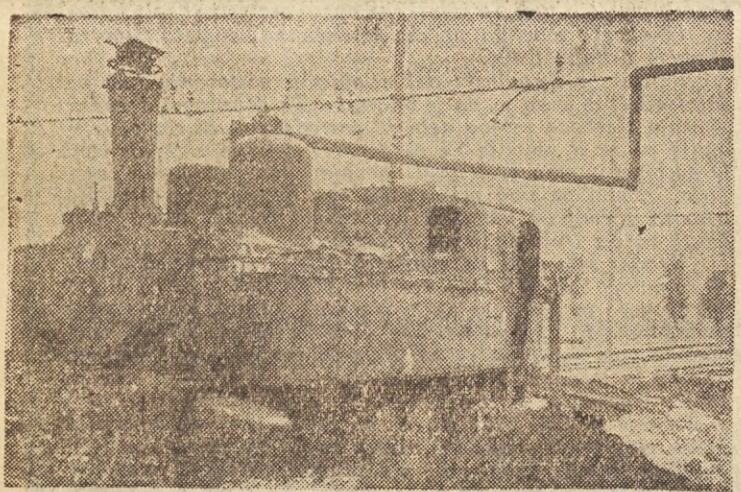
Tudi tovarna Plamen v Kropl razširja svoje delovne prostore. Tako si bodo tudi kropski kovači zgradili sodobne delovne prostore

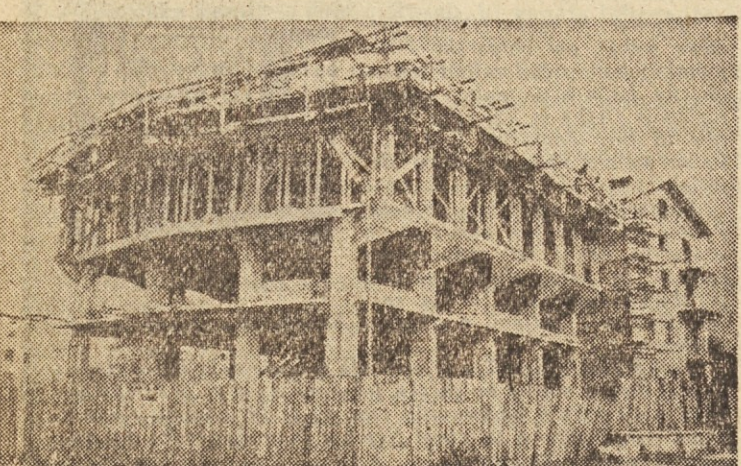
V prvo fazo urejanja ljubljanskega prometnega vozla sodi tudi premeščanje različnih podzemnih vodov — za plin, elektriko, telefon itd. Pred dnevi so delavci že začeli z deli ob železniškem prelazu na Titovi cesti. Tukajšnji provizorji bo omogočili nemoteno delo pri gradnji predora

V Kranju so začeli z regulacijo desnega brega Save. S tem bodo pripravili prostor za novo cesto, ki bo povezovala desni del Kranja od Tiskanih do Planike

Pred približno šestimi meseci smo v našem glasilu objavili podobno fotografijo »odsluženega veterana« ob Gospodarskem razstavišču v Ljubljani, ki naj bi služil kot pomožen hotel za ogrevanje prostorov. Tako rešitev so si poiskali tudi v Ilirski Bistrici. Nova tovarna organskih kislin te dni hiti z rekonstrukcijo, da pa ji ob gradbenih delih ne bi zaostala proizvodnja — postavljajo namreč tudi nov hotel — si tudi oni pomagajo z že odsluženo lokomotivo, ki daje dovolj pare za proizvodnjo

Ob posloppu Okrajnega ljudskega odbora v Kranju so začeli graditi novo posloppje Narodne banke

Restavracija hotela »Paka« v Novem Velenju je uvedla samopostrežno mizo in tako precej zmanjšala stroške postrežbe. Tako velja celodnevna oskrba 290 dinarjev. Razen tega pa je tudi čakanja na obroke precej manj

IZ NAŠIH KOMUN • IZ NAŠIH KOMUN • IZ NAŠIH KOMUN • IZ NAŠIH KOMUN

● ZAGORJE: Le formalna decentralizacija?

Doslej so na območju zagorske občine ustanovili ekonomske enote v Rudniku rjavega premoga Zagorje, v Lesno industrijskem podjetju Zagorje, Gradbenem podjetju, Industriji gradbenega materiala itd. Prav tako so v teh podjetjih izvolili tudi delavske svete ekonomskih enot in je hkrati s tem ponekod tudi nagrajevanje doživelo korenite spremembe.

Kljub prizadevanjem, da bi postali neposredni proizvajalci tudi neposredni upravljalci in da bi vpeljali kar najbolj spodbudne oblike nagrajevanja, pa je opaziti v precej gospodarskih organizacijah še vrsto pomanjkljivosti. V Rudniku rjavega premoga Zagorje in Industriji gradbenega materiala so na primer že pred časom izvolili obratne delavske svete, pa doslej še niso izdelali osnovnih meril o priložnosti teh svetov. Hkrati pa je opaziti težnjo, da bi na te delavske svete prenesli vse manj pomembne zadeve in da bi tako le o teh razpravljali neposredni proizvajalci. Kaže torej, da je izvolitev samoupravnih organov ponekod le formalna decentralizacija delavskega upravljanja.

Sicer pa je na območju zagorske občine opaziti tudi pomanjkljivosti pri uvajanju spodbudnejših oblik nagrajevanja. Tako na primer v Industriji gradbenega materiala nagrajujejo še po starih merilih, čeprav že precej časa natančno spremljajo gospodarjenje ekonomskih enot. Takih primerov je še več. Res pa je da bodo neposredni proizvajalci zainteresirani za čim večje uspehe svojih enot šele tedaj, ko bodo spoznali, da so njihovi osebni dohodki odvisni od čim večjih lastnih prizadevanj in uspeha vse gospodarske organizacije.

M. L.

● NOVA GORICA:

Dobre razprave o kritičnih zadevah

V novogoriški občini so v teku polletni občni zbori sindikalnih podružnic gospodarskih organizacij. Doslej je imela zbor približno polovica organizacij. Najboljše je bil doslej polletni zbor Tovarne cementa in salonita Anhovo. Na njem so se podrobno pogovorili o številnih gospodarskih problemih ter vprašanih v zvezi z nadaljnjim razvijanjem delavskega samoupravljanja. Ocenili so tudi delo strokovnjakov v podjetju. Zbor v Anhovu je bil pravzaprav uvod v daljše razprave o vseh problemih podjetja, ki se pravkar razvijajo v okviru ekonomskih enot.

V nekaterih podjetjih pa so bili zbori preveč formalistični. Strokovni uslužbenci, v glavnem računovodje, so na njih posrednovali kolektivom polletne gospodarske analize, ne da bi jih postavili v okvir splošnih družbenih prizadevanj, skratka: zbori so bili nekaki obvezni sestanki brez konkretnih zaključkov in

načrtov za delo v prihodnje. Na pomanjkljivost takih sestankov sindikata sta v glavnem vplivali dve stvari: slabe priprave in pa zlasti položaj posameznih gospodarskih organizacij v novih družbeno ekonomskih odnosih. Tam, kjer imajo kolektivi probleme bodisi s prodajo izdelkov in surovinami bodisi z obratnimi sredstvi in proizvodnjo, so bile razprave žive in tudi zaključki dobri; kjer pa nimajo posebnih gospodarskih problemov, so se člani sindikata zadovoljili s poročili strokovnih uslužbencev. Po obravnavi vrste problemov, čeprav se na njih niso dotaknili na primer izdelave novih pravilnikov o delitvi dohodka, so bili dobri zbori v tovarni čevljev »Jadrani« Miran, tekstilni tovarni v Volčji dragi in Goriških opekarnah.

Vendar kaže, da so v zadnjem času sindikalne organizacije vse premalo prizadevne pri urejanju notranjih družbeno ekonomskih odnosov ter doslednem uresničevanju načela, da vsak proizvajalec bodi tudi upravljaec sredstev za proizvodnjo.

L. K.

● SLOVENSKE KONJICE:

Manjša podjetja brez pravilnikov?

Po podatkih občinskega sindikalnega sveta v Slov. Konjicah so šele 4 večja podjetja izdelala nove pravilnike o delitvi čistega in osebnega dohodka. V ostalih podjetjih pravilnike sicer že obdelujejo, vendar organi upravljanja o njih še niso razpravljali. Manjša, predvsem obrtna podjetja bo ljudski odbor sicer oprostil izdelave pravilnikov o delitvi čistega dohodka, vendar občinski organi kljub temu menijo, da bi bilo prav, če bi jih začeli v letošnjem letu vsaj pripravljati.

L. V.

● KOPER:

Za to jesen — Citroen 3 CV

Koprška tovarna motorjev TOMOS bo že to jesen pričela z montažo novega Citroenovega vozila 3 CV. Omenjeno vozilo je znano tudi pod imenom Ami-6 ter je prav tako kot »Spaček« malolitražni avtomobil, čeprav po velikosti, udobnosti, estetskem videzu in še nekaterih drugih izpolnitvah vsestransko prekaša svojega manjšega »brata«. Motor je prav tako boksar, zračno hlajen ter je s svojimi 22 KS precej močnejši od »Spačkovega«, zato razvija znatno večjo hitrost.

V Tomosu pričakujejo prve dele novega vozila že v prihodnjih dneh, zato napoved o montaži prvih Citroenov 3 CV vzbuja že danes veliko zanimanje med prijatelji motorizacije.

B. C.

● »VERIGA« LESCE:

Več sodelovanja

Pred nedavnim so po vseh ekonomskih enotah v leski Verigi na množičnih sestankih razpravljali o pravilnikih o priložnostih in delu obratnih delavskih svetov. Na teh sestankih so kolektiv seznanili z vsebino tega pravilnika in pomenom decentralizacije delavskega samoupravljanja v podjetju. Žal

pa delavci niso kaj dosti razpravljali o tej pomembni zadevi. Kaže, da bodo morale politične organizacije z večjo aktivnostjo pritegniti članstvo k sodelovanju in ga sproti seznanjati o vseh teh zadevah, da bodo delavci bolje informirani, kaj prinaša decentralizacija in kakšna je njihova vloga pri tem. Na sestankih so potrdili tudi kandidatne liste za nove obratne svete, na katerih je predvsem veliko delavcev iz neposredne proizvodnje.

NB

● CINKARNA CELJE:

Kritika predsednikovega dela

Tudi v celjski Cinkarni so imeli pred nedavnim polletno sindikalno konferenco. Udeleženci konference so menili, da bo morala sindikalna podružnica v prihodnje bolj delati, predvsem pa, da se bo moralo čutiti delo predsednika sindikalne podružnice, česar doslej ni bilo; saj se ni udeležil niti sindikalne konference. Vendar žal nihče ni javno postavil vprašanje njegovega odnosa do konference.

ZE

● KOPRSKO:

Komunalna podjetja zaostajajo

Večina komunalnih podjetij na Koprskem prebleva še vedno otroško bolezen začetnega snovanja naprednejših oblik gospodarjenja in upravljanja. Preživeli točkovni sistemi in togli tarifni pravilniki so največkrat vzrok, da je nagrajevanje proizvajalcev še vedno premalo stimulatивно, tam pa, kjer so ekonomske enote že uvedli, pa se neposredno upravljanje proizvajalcev še vedno ne zrcali v takšni meri, kot v večini industrijskih podjetij in ostalih gospodarskih organizacijah na Koprskem.

Razlog, da v komunalnih podjetjih uvajanje novih ekonomskih in družbenih odnosov ne napreduje dovolj hitro, je sicer iskati tudi v specifičnih pogojih dela večine teh gospodarskih organizacij ali zavodov, zato se pri uvajanju ekonomskih enot domala povsod poraja tudi problem organizacije takšnih enot, ki bi bile ekonomsko utemeljene. Da bi si pomagali iz zadrege, so ob osnovnih ekonomskih enotah v večini komunalnih podjetij - Elektro Koper, Rižanski vodovod itd., ustanovili več obračunskih enot, kot nekakšno predhodnico samostojnih ekonomskih enot. Vendar so to povečini samo priveski sicer izvoljenimi predstavniki v svetih proizvajalcev, toda s tem še zdaleč upravljanje ni preneseno na najširši krog proizvajalcev. Zato je sistem upravljanja, ki ga uvajajo v nekaterih komunalnih podjetjih, očitno že zaostal za naprednim konceptom organizacijske strukture večine ostalih podjetij. Kaže, da bodo predstaviški organi večjih ekonomskih enot, ki zastopajo vrsto obračunskih enot, morali prej ali slej odmrtni. Ponekod sicer že razmišljajo, kako najti najustrežnejšo obliko neposrednega upravljanja, kjer bo imel enak delež v odločitvah slednji proizvajalec. Vse dotlej še komunalna podjetja med drugim ne bodo mogla ostreti tudi sedanjega uravniloveskega sistema delitve premij.

B. C.

● OBLO ŠKOFJA LOKA:

Izvolili svet delovnega kolektiva

Kolektiv OBLO Škofja Loka se je odločil, da bo izvolil 15-članski svet delovnega kolektiva. Tako bo po izvolitvi bodo začeli delati svoj poslovnik, kjer bodo določili začasne pristojnosti in dolžnosti sveta. Svet delovnega kolektiva bo predvsem skrbel za uvajanje stimulativnega načina nagrajevanja uslužbencev, urejeval bo odnose in še vrsto stvari, ki so jih doslej urejali le starešine ali pa komisije za uslužbenske zadeve.

Z izvolitvijo samoupravnih organov bo tudi kolektiv ljudskega odbora zaživel v novih odnosih in prav gotovo še uspešneje opravljal svoje naloge.

P. T.

Tudi v Zagorju

Tudi na občinskem ljudskem odboru v Zagorju se pripravljajo na izvolitev prvega začasnega sveta kolektiva. Po sestankih aktivna članov Zveze komunistov in izvršnega odbora sindikalne podružnice, so te dni na sestanku uslužbencev govorili o pripravi na volitve sveta kolektiva. Izdelali so predlog kandidatne liste in jo razobesili. Računajo, da bodo prvi svet kolektiva izvolili do konca tega meseca.

(k)

● STEKLARNA HRASTNIK: Za 450.000 dolarjev izvoza

V začetku leta so v Steklarni v Hrastniku računali, da bodo izvozili za okoli 350.000 dolarjev izdelkov. Zdaj pa vse kaže, da bodo dosegli z izvozom okoli 450.000 dolarjev. V glavnem izvažajo razne kozarce, vrče za pivo in steklo za lence. Skoro 90 odstotkov vsega izvoza v Zahodno Nemčijo, ostalo pa v Italijo, Anglijo in na Bliznji vzhod. Zaradi omejenih možnosti dodelave, predvsem v slikarskem oddelku, izvažajo tudi nekatere nedekorirane

PO KATEREM ČLENU

Je to šušmarstvo?

I. K. MURSKA SOBOTA: Sem gospodinja in izsekujem po naročilu tovarne perila na domu vložke za ovratnike. Račune za opravljene storitve sem registrirala in poravnala predpisane davčne obveznosti. Po nekaj mesecih tega dela in potem, ko sem zaprosila še za obrtno dovoljenje pri ObLO, sem bila klicana k sodniku za prekrške. Zagrožena mi je bila denarna kazen 15.000 din, češ da se ukvarjam s šušmarstvom. Mnenja sem, da je tak postopek neutemeljen in krivičen, saj opravljam domačo obrt, za katero ni potrebna posebna strokovna usposobljenost. Poleg tega pa nisem ničesar počela naskrivaj in sem vse svoje obveznosti do družbe sproti poravnala.

ODGOVOR: Strinjam se z Vami, da je postopek zaradi šušmarstva proti Vam neutemeljen in neumen. Ce bi se res zgodilo, da bi bili kaznovani, vložite proti odločbi o kazni na vsak način pritožbo. Delo, ki ga opravljate, ni niti domača obrt, še manj pa šušmarstvo. Pod domačo obrtjo razumemo neorganizirano opravljanje določenega dela na domu, izven delovnega razmerja. V Vašem primeru pa gre za opravljanje dela na domu po naročilu gospodarske organizacije, ki se ne more obravnati kot obrt, temveč kot pogodba o delu oziroma naročilno razmerje. Res je, da predpis o delu na domu še niso izdali, je pa zakonski predpis o tem že pripravljen in ga bo v kratkem obravnavala Ljudska skupščina. Za opravljanje dela na domu po naročilu gospodarske organizacije ni potrebno posebno dovoljenje, pač pa mora imeti dovoljenje upravne organa ObLO za organiziranje dela na domu gospodarske organizacije. Delo na domu mora oseba, ki ga prevzame, opravljati nepo-

sredno in naročila ne more prenašati na druge delavce. O delu na domu je treba skleniti pismeno pogodbo, v kateri se določijo medsebojne pravice in obveznosti med prevzemnikom dela in naročiteljem.

Iskanje nove zaposlitve

S. R. TOLMIN: Ali ima delavec, ki sam odpove, pravico koristiti ugodnosti člena 337 zakona o delovnih razmerjih, ki govori, da mora gospodarska organizacija dovolj dolgo delavcu v odgovornem roku, da si v rednem delovnem času — 12 ur tedensko — išče novo zaposlitev. Ali ima delavec pravico biti odsoten z dela tudi če že ima zaposlitev?

ODGOVOR: Po čl. 312 (prej 337) zakona o delovnih razmerjih mora gospodarska organizacija delavcu v odgovornem roku dovoljevati, da si išče novo zaposlitev, ne glede na to kdo je dal odpoved. Ta pravica pa ugasne, čim si delavec dobi novo zaposlitev sam, ali preko urada za zaposlovanje delavcev, sploh pa ne nastopi, če delavec ob času odpovedi novo zaposlitev že ima. V smislu člena 312 je namreč, da se delavcu omogoči pred iztekom odpovednega roka dobiti zaposlitev, ni pa to ugodnost, ki bi bila vezana na samo odpoved delovnega razmerja.

Samovoljna zapustitev dela

C. R. KROPA: Delavcu se je ponudila v drugem podjetju boljše zaposlitev. Če bi moral v sedanjem podjetju delati do izteka odpovednega roka, bi morda zamudil ponudeno delovno mesto in zato se je odpovedal, da bo neopravičeno izostal z dela 7 zapovednih dni, nakar mu bo delovno razmerje prenehalo za-

radi samovoljne zapustitve dela. Ali lahko zahteva gospodarska organizacija, da ji delavec povrne škodo, ki je nastala v 7 dneh neopravičene izostanka?

ODGOVOR: Ne glede na razloge samovoljne zapustitve dela je delavec odgovoren za škodo, ki je nastala gospodarski organizaciji zaradi takega ravnanja delavca. Po tretjem odstavku 317. člena zakona o delovnih razmerjih prenehanje delovnega razmerja zaradi samovoljne zapustitve dela ne izključuje pravice gospodarske organizacije do odškodnine. Delavec ni odgovoren samo za škodo, ki bi nastala v 7 dneh neopravičene izostanka, temveč tudi za škodo, ki bi nastala po 7 dneh, če gospodarska organizacija ne bi mogla odvrniti nastale škode.

Trajanje letnega dopusta

P. M. D.: Ali je pravilno, da ima delavec, ki ima 6 let delovne dobe, enako dni letnega dopusta kot delavec, ki ima 14 let delovne dobe? Koliko ima dopusta delavec, ki je februarja letos dopolnil 1 let delovne dobe, in delavec, ki bo to dobo dopolnil šele konec leta?

ODGOVOR: Po 26. členu zakona o delovnih razmerjih se letni dopust določi po delovni dobi, delovnih pogojih, funkciji in kvalifikaciji ter po drugih merilih, ki jih določa zakon. Po tretjem odstavku citiranega člena pa je trajanje letnega dopusta določeno samo po enem kriteriju, t. j. po delovni dobi. Pri tem je določeno, da znaša letni dopust za delovno dobo nad 5-15 let 18 delovnih dni. Glede na to imata delavca za 6 oziroma 14 let delovne dobe enak letni dopust. Z navodilom o daljšem plačnem letnem dopustu (Uradni list FLRJ št. 21/58) je določeno, da se lahko daljši letni dopust (naiveč za 6 dni) delavcem, ki delajo v posebnih razmerah. Taka delovna mesta (dela)

morajo biti določena s pravili oziroma pravilnikom organizacije. Letni dopust se določi delavcu po delovni dobi, ki jo ima na dan, ko ima pravico nastopiti letni dopust. Dan, ko ima delavec pravico nastopiti letni dopust, določi organizacija. Trajanje letnega dopusta delavcev, ki dopolnita 5 let delovne dobe na začetku oziroma na koncu koledarskega leta, je odvisno od dopolnitve delovne dobe na dan, ko imata pravico nastopiti letni dopust.

Letni dopust

POŽEG MIROSLAV, DOMŽALE: Delavcu, ki je odpovedal delovno razmerje in tedaj izpolnjeval pogoje za letni dopust, je gospodarska organizacija priznala le 6 dni dopusta, preostali del pa naj bi izrazil v podjetju, kjer se bo zaposlil. To podjetje pa delavcu odrekata to pravico, ker bi moral izraziti letni dopust pri prejšnji organizaciji. Pri kateri organizaciji je imel delavec pravico izraziti letni dopust? Ali ima delavec pravico zahtevati nadomestilo za neizrabljeni del letnega dopusta?

ODGOVOR: Po 26. členu zakona o delovnih razmerjih je delavec pridobil pravico do letnega dopusta v tisti organizaciji, k kateri mu je prenehalo delovno razmerje. Ta organizacija je bila dolžna omogočiti delavcu, da do izteka odpovednega roka izrazi ves letni dopust. Ker je delavcu prenehalo delovno razmerje po njegovi odpovedi, nima pravice izbirne med letnim dopustom in nadomestilom za neizrabljeni dopust. Delavec pa je upravičen zahtevati odškodnino za prikrasjanje pravice do letnega dopusta. Odškodnina za prikrasjanje letnega dopusta bi bila enaka nadomestilu za čas letnega dopusta, računano po 222. členu zakona o delovnih razmerjih ali večja, če je delavcu nastala še kakšna druga škoda.

Vsak vidi po svoje

Na nedavni nogometni tekmi zvezne lige Dinamo: Vojvodina so takole videli različni funkcionarji in nogometni strokovnjaki Dinamov gol, ki ga je sodnik razveljavil:

Sodnik: »Zapiskal sem, preden je žoga prešla gol črto, ker je Jerković prej napravil prekršek nad vratjem Verešem.«

Mejni sodnik: »Glavni sodnik je postopal pravilno.«

Delegat: »Vratar Vojvodine je po startu na žogo obležal na tleh. Sodnik je pravilno zapiskal.«

Predstavniki Dinama: »Sodnik je zapiskal šele, ko je žoga prešla gol črto.«

Predstavniki Vojvodine: »Dinamovci so v usodni minuti napravili dvojen prekršek nad vratarjem Verešem.«

Jerković: »Nisem se dotaknil vratarja.«

Vereš: »Najprej me je poškodoval Remete, nato pa me je udaril še Jerković.«

Kontrolor sojenja: »Vratar Vojvodine je izpustil žogo iz

rok, Jerković pa jo je streljal v mrežo. Sodnik ni prekinil igre.«

Resnice o tem dogodku pri tako različnih pričevanjih ni moč ugotoviti. Bržkone nikoli, če ga ne bi posneli na film. Le-ta pa pravi, da se Remete ni dotaknil ležečega vratarja, da mu je Jerković pravilno izbil žogo v gol in da je sodnik grobo prekršil materialna pravila igre.

Sodnik lahko napravi napako. Če pa je noče priznati, je njegova napaka hujska. Nič bolje pa ni, če skušajo mejni sodniki in delegati zagovarjati sodnikove napake ne glede na resnico.

Vsi tisti, ki skušajo zagovarjati nerensico, so dobili v filmu nepremagljivega sovražnika.

Olimpija: Lokomotiva

Novi stadion v Tivoliju je poln kot še nikoli.

Minute tečejo, občinstvo tuli, žvižga in na vse načine spodbuja domače moštvo. Pri vsakem košu, ki ga doseže Olimpija, se val navdušenja podvoji.

Pravkar izvaža osebnih met na koš Petričević, član Lokomotive in državni reprezentant. Oglušajoče žvižganje, ki narašča toliko časa, dokler Petričević ne meče... in zgreši! Stadion grmi od navdušenja. Da, to je prednost domačega igrišča! Morda bodo prav na ta način pridobile pike odločale o tem, kdo bo boljši...

Odkar je sodnik prvič zažvižgal in s tem dal znak za začetek igre, niso bili gledalci niti enkrat toliko »fair«, da bi enkrat samkrat s skromnim ploskanjem nagradili gostujoče moštvo za prelepo igro.

Olimpija je zmagala. Za tri pike.

Večer pa imam pokvarjen. Ne zaradi zmage. Premišljujem, zakaj domačini vidijo

samo lepe strani svojih ljubljencev, pri gostih pa opazajo samo napake? Zakaj ne delijo priznanja tistim, ki ga zaslužijo, oziroma zakaj ostanejo pri še tako lepi igri gostov hladni in nenavdušeni?

Ali nimajo ob tem svoj delež »zaslug«? Tudi tisti, ki pomagajo ustvarjati javno mnenje?...

ŠILO

REZULTATI ATLETSKEGA DVOBOJA NASE REPREZENTANCE S FINCI SO POKAZALI VELIKO PREMOČ GOSTOV. JUGOSLOVANI SO V DVA NAJSTIH DISCIPLINAH DOSEGLI SAMO TRI ZMAGE

NAJBOLJ PEREČI PROBLEMI TELESNE VZGOJE V OBČINI VIČ-RUDNIK

MED TEŽAVAMI IN UPANJEM

Denar — še vedno in povsod eden osnovnih problemov — Kako priti do večjih in trajnejših virov — Nekaj koristnih misli in pobud, ki jih velja uresničiti in posnemati

Tisti časi, ko je bilo mogoče te ali one probleme športa urejati nekje »z vrha«, iz republiških ali celo iz zveznih organov, so že davno za nami. Okrajni republiški in zvezni organi skrbijo danes kvečjemu še za razna vrhunska tekmovanja in delno za vzgojo kadrov, vse ostalo pa je prepuščeno tistim čimite-ljem, kjer se danes razvija vse naše gospodarsko, politično, kulturno in tudi športno življenje — občinam. V komunah se danes rešujejo pravzaprav vsi problemi, ki so življenjsko važni za obstoj in nadaljnji razvoj telesne kulture.

Toda, naj bi ta ali ona komuna še tako »bogata«, naj je v njej še tako razvita industrija, naj je storilnost še tako visoka, skoraj povsod so želje in potrebe mnogo večje od stvarnih možnosti. Vendar pa ne gre samo za želje, v večini občin je pomanjkanje denarnih sredstev za nadaljnji razvoj športa in za nadaljnje razvijanje materialne osnove športa prav resen problem. Občinam primanjkuje sredstev za vzdrževanje objektov, društva nimajo denarja včasih niti za znamke. Niso redki primeri, da si morajo športniki sami plačevati vožnjo, ko odhajajo na tekmovanja. Mnoge šolske telovadnice nimajo niti skromnega orodja. Številne šole so brez telesnovzgojnih učiteljev itd., itd.

Skratka, občinske blagajne nimajo dovolj sredstev. Proračuni so obremenjeni z drugimi, mnogo važnejšimi bremenimi. Sredstva, ki ostanejo za telesno kulturo, so v večini komun pičla, tako skromna, da komaj še zadostajo za zakrpanje največjih »lukenj«.

Na vse te pereče probleme, ki jih občuti prav sleherna komunna, predvsem na vprašanja materialne osnove in ustvarjanja sredstev za potrebe telesne kulture smo tokrat pogledali skozi prizmo občine Vič-Rudnik. Poglejmo, kaj pravijo o teh vprašanjih nekateri ljudje v omenjeni občini!

V OBČINSKI SKLAD ZAJETI VEČ SREDSTEV!

Tajnik ObLO Vič-Rudnik, tovariš Tone Urbič, je o teh vprašanjih povedal naslednje: »V naši občini že nekaj časa čutimo, da bo treba vprašanje materialne osnove, torej vprašanje finančnih sredstev za telesno kulturo najresneje reševati. Imamo v občini vrsto objektov, ki so na pol dograjeni. Toda to

še ni vse! Imamo številne šole brez telovadnic. V 38 šolah v občini je zaposlenih komaj 10 poklicnih športnih učiteljev. Društvo »Partizan« Trnovo ima že od leta 1947 v svojih prostorih filmsko podjetje in se ga še do danes ni moglo povsem iznebiti. Imamo društva »Partizana«, kjer je že 10.000 din cel problem. Rokometarji »Krima«, ki so te dni potovali na tekmo v Maribor, so morali v soboto popoldne iz lastnih žepov zbirati denar, da so nabrali za vožnjo. Društva nimajo denarja niti za elektriko, drva in hišnika, pomagajo si samo še z veselnicami in plesnimi vajami. Podobnih težav je še dolga vrsta.

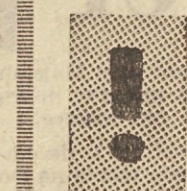
Na pobudo občinskega odbora SZDL smo na seji ljudskega odbora že ustanovili sklad, v katerega bi se stekala sredstva iz občinskega proračuna, prispevki gospodarskih organizacij in drugi viri. O teh stvarih bo moral še razpravljati zbor proizvajalcev. Gre nam pač za to, da bi v tem skladu, ki bi ga uporabljali za investicije in redno dejavnost telesnovzgojnih organizacij, zajeli čim več sredstev iz gospodarstva. Ko smo nekoliko računali, koliko bi zneslo, če bi vsaka gospodarska organizacija prispevala samo 0,3 promila (0,03 %) od svojega bruto prometa, smo videli, da bi se nabralo že 16 milijonov. Vsekakor bi lahko iz takega sklada bolj načrtno delili sredstva, tako da bi bila res smotrno izkoriščena.

OD 100 UR KAR 99 ZA PRIDOBIVANJE SREDSTEV

Načelnik oddelka za splošne zadeve občine Vič-Rudnik, tovariš Franc List pa pravi tole:

»Že dolgo let ugotavljamo, da nimamo prave množičnosti in da ni dovolj mladine v društvih. V naših društvih je približno 4200 fizikulturnikov, kar pomeni, da se vsak 12. prebivalec ukvarja s to ali ono panogo športa. To sicer ni tako malo, lahko pa bi bil odstotek precej boljši, če bi bila materialna osnova za razvoj telesne kulture trdnjša. Pravimo, da v društvih ni množičnosti in mladine. Toda, kako naj se športni delavci posvetijo pridobivanju novega članstva in pa vzgoji, če samo iščejo denar. Lahko bi rekli, da vsak odbornik v društvu od 100 ur, ki jih posveti društvu, 99 ur porabi za pridobivanje denarnih sredstev.«

Jasno je, da bo treba sredstva poiskati v gospodarstvu. Tu pa se pojavlja neki problem, namreč, kako gledajo kolektivi na ta vprašanja. Gre torej za to, da dobimo v gospodarskih organizacijah, med delavci čim več sodelavcev in zavetnikov, gre za to, da bodo delavci sami spoznavali, da je to širši problem, torej problem cele komunne, širše družbe, in ga je zato tudi

Star pregovor pravi, ko mačku stopiš na rep, zacvili! Vendar v tem sestavku ne gre za to. Niti ne gre za to, ali je disciplinski odbor pri Atletski zvezi Slovenije nerodno formaliziral sodbo v slučaju obtožbe tov. Gaberška, »ZAK Ljubljana« in tov. Pungartnika iz Atletskega kluba »Ru-dar« Trbovlje ali ne. Pa tudi ne gre za zagovor sklepa pritožbenega odbora pri AZS, ki je prizadetima kazni znižal oziroma oprostil, kar je izzvalo precejšnje negodovanje pri športnih komentatorjih.

Samo mimogrede:

Pritožbeni odbor je na osnovi gradiva, ki mu je bilo dano na razpolago, zadevo vsestransko in objektivno ocenil brez kakršnihkoli nagibov. Po svoji najboljši vesti je sprejel samo sklepe, katere je lahko utemeljil z dokazi — drugičnih sklepov noben disciplinski organ tudi ne more sprejemati, oziroma jih ne more potrjevati. Kot sem že dejal, bom v tem zapisu poskušal osvetliti še drugo plat medalje z atletskih terenov, k čemur so me napotili prav časopisni in radijski komentatorji okrog trboveljske oziroma ljubljanske zadeve. Eden zadnjih komentatorjev zaključuje namreč takole:

»Ob obeh primerih (nepravilnosti na atletskih prireditvah, op. pisca) lahko zahtevamo le eno: poiskati krivce in jih primerno kaznovati, da se podobne stvari ne bodo ponavljale.«

Ne tako! Ne samo eno — ampak mnogo več bo treba storiti, ker gre za globlje stvari, ne le za lov na čarovnice! Gre za odkritje vzrokov, ki omogočajo, da se razne nepravilnosti dogajajo — če se.

Poglejmo si v oči in priznamo, da na mednarodnih srečanjih, pa delno tudi na državnih preprizetih (republiških že manj, vzorna klubska oziroma medsebojna tekmovanja so pa že prava redkost) nimamo niti zasilne organizacije, ki naj bi zagotovila normalen potek tekmovanja — seveda brez tradicionalnih spodrsilajev, ki smo jim priča.

Vsem nam je znano, da je za to potreben kvaliteten sodniški zbor; pomembno vlogo igra organizator tekmovanja, ki tekmovanje vodi, dalje računsko komisija, ki je dolžna uradno izračunavati dosežke, zelo važni so starterji in še vrsta drugih tehničnih delavcev, brez katerih ne more biti

treba širše reševati. Žal pa v naši občini s te plati pogoji niso ravno idealni. Mislim namreč na velik odstotek delavcev, ki ne živijo v naši občini, ki se vozi na delo iz bližnje in daljne okolice. Ti ljudje, ki nimajo v naši komunni stanovanj, seveda tudi v tej komunni nimajo — da se tako izrazim — pravih korenin, niso tako živo zainteresirani za reševanje teh vprašanj, kot tisti ljudje, ki v občini živijo. Imamo tudi še opravka s polproletarsko miselnostjo in podobno. Vse to bo po mojem terjalo veliko dela, veliko načrtnih priprav in angažiranja subjektivnih činiteljev.

V TEKMAH POVEZATI DRUŠTVA. SOLE IN PODJETJA!

Sekretar občinskega odbora SZDL in predsednik Sveta za telesno kulturo, tovariš Vlado Zorž pa pravi o teh problemih tole: »Občinski Svet za telesno kulturo je prav tako, kot občinski odbor SZDL, že večkrat ugotovil te probleme. Objekti nam že propadajo, ker ni sredstev, da bi jih vsaj vzdrževali. Primanjkuje nam telesnovzgojnih učiteljev, šole so brez pouka telesne vzgoje.

Ustanovitev ustreznega sklada v občini je nujna in pereča zadeva. Seveda stvar ne bo kar tako enostavna, treba bo veliko prepričevanja in političnega dela, angažiranja subjektivnih političnih sil. Nedvomno se bodo še našli delavci v podjetjih, ki se bodo postavili na druga stališča. Toda ljudi je treba prepričevati in jim pojasnjevati,

NE SAMO »ENO« — AMPAK MNOGO VEČ!

SLABA ORGANIZACIJA — MEDVEDJA USLUGA KRALJICI ŠPORTA!

v redu izpeljana nobena športna prireditev.

Če se spomnim zadnjih dveh dogodkov, ki jih komentatorji menda imenujejo aferi tega leta, moram ugotoviti, da prav zgoraj navedeni organi niso zagotovili tistega, kar mora biti minimalno na takih tekmovanjih. Pa poglejmo, kako je bilo! Sodniki niso izmerili in stehali naprav. Ker ni bilo starterja, ki je bil določen, je namesto njega vršil funkcijo starterja nekdo, ki se je slučajno nahajal tam. Računska komisija ni bila v odgovarjajočem sestavu. Med sodniki so bili celo trenerji svojih klubskih tekmovalcev itd. itd.

Potem pa je resnično odveč pri drugih vrstah iskati grešnega kozla, da bi ga obglavili. Namesto da se prvenstveno zagotovi že v sami osnovi tisto, brez česar je dobro tekmovanje nemogoče — to je dobra organizacija!

Tu so osnovni vzroki, ki v resnici naravnost silijo atletske, pa tudi druge športne delavce v klubih k neodgovornosti, kar pa se, razumljivo, najbolj pokaže prav na tekmovanju.

Za vse to je gotovo nekdo moralno odgovoren. Vendar nikakor ne samo disciplinski odbori! Pač pa leži odgovornost v prvi vrsti na odbornikih v klubih, kajti ti so neposredni organizatorji tekmovanja. Ta odgovornost pa ne more mimo sodniškega zbora, niti mimo višjih organov v tej panogi športa, ki so prav tako dolžni, če drugače ne, pa preko svojega delegata (doslej je le-ta predstavljal na tekmovanjih le simbolično prisotnost), ugotoviti stopnjo organizacije, ugotoviti, če je le-ta na primerni višini, da bo lahko zagotovila dobro izvedbo na tekmovanjih, kar vse se odraža v za to natančno določenih službah za vsako tekmovanje.

Roko na srce — povejmo tudi to športni javnosti — sami nismo dosledni, pa čeravno smo skupaj glasovali za pravila, pravilnike, propozicije in celo za kazenske sankcije, ki jih je uporabljati v skrajnih primerih. Kolikokrat smo ob lastni prisotnosti to opazovali — in nič reagirali, ker so enega več, drugega manj nezaletski interesi.

Seveda reagiranja na ni bilo, ker so se bliskali pred očmi prestiži, ne pa principijalnost, doslednost in širši interesi. Ali ne prihajamo sami s seboj v križni ogenj, ki za atletiko, pa za nobeno

športno panogo čisto gotovo ni koristen — je pa škodljiv!

Kdo bo dejal, da je vse to res. Prav tako kot je resnica in to celo na dlani, da nam primanjkuje odbornikov, organizatorjev, sodnikov in trenerjev — dobrih pa še celo! Nasploš smo deficitarni v dobrih, gibčnih atletskih delavcih. Celotno to se sliši — če ne bi bilo starih veteranov, bi bilo še slabše. Morda, če se s tako ugotovitvijo zadovoljimo! Mislim pa, da smo pri iskanju kadrov in vzgoji naraščajo mnogo premalo storili. Kar poglejmo, koliko imamo mladih sodnikov ali pa starterjev in odbornikov po klubih in organizacijah.

Ko človek to ugotavlja, se mu nehote vsiljuje prepričanje, če si nekateri niso prisvojili v teh organizacijah monopolni položaj, kot rutinerji in univerzalci! Seveda, če je tako, potem je razumljivo, da ima mlad naraščaj priprta v organizaciji, v kateri bi morda želel aktivno delati in odločati. Ne samo takrat, ko gre za rezultate, rekorde, zmage, ampak tudi takrat, ko se odloča, kaj in kako bodo delali. Ne bi našteval vseh rezervuarjev od šol — srednjih, višjih, visokih in strokovnih — povrhu pa še mladine iz delovnih kolektivov, med to več-tisočglavo množico bi ob primerni agitaciji in propagandi z zanimivimi občasnimi akcijami za gotovo pridobili za tečaj toliko interesentov, da bi v kratkem času tudi v tej panogi športa zavladala zaželen pomlad.

Razumljivo je, da to delo terja precej prizadevanosti, požrtvovalnosti, vztrajnosti in ljubezni. Še posebej pa načrtnosti, začeti kar v klubih in končno tudi pri Atletski zvezi Slovenije, ki ji ne more biti vseeno, ali ima v svojih osnovnih enotah kvaliteten kader, ki bo kos vsem organizacijskim in upravnim funkcijam, ki jih današnji čas zahteva.

Ta razmišljanja o vzrokih, ki povzročajo razne nepravilnosti in poznejše posledice, sem napisal zato, da se ne bi vrteli okrog stvari kot mačka okrog vrelke kafe. Hkrati pa bi želel spomniti športne komentatorje, da ja ta stvar tolikanj važna in pomembna, da bi bilo prav, če bi se je lotili tudi oni s te plati! Tu pa ne bo lova na čarovnice, niti »medvedjih uslug«, temveč tvorno ustvarjanje in graditev organizacije. JAKOB KVAS

ne tovarne, tovariš Rudolf Srimšek pa je povedal naslednje:

»Res je, da je ta problem dokaj žgoč, vendar pa ne smemo biti črnoegledi. Osebnost gledam na reševanje teh vprašanj popolnoma optimistično. Verjetno se bodo našli v podjetjih ljudje in posamezniki, ki bodo rekli: Zakaj pa mora ravno naše podjetje pomagati? Zakaj bi dali »naš« denar? Toda če bomo v to akcijo pristopili načrtno, premišljeno, pametno in organizirano, jo bomo prav gotovo dobro izpeljali. Če smo doslej izpeljali vrsto uspešnih akcij, zakaj ne bi še te? Če smo uspeli na primer v naši tovarni pripraviti delavce, da so prispevali nad 5 milijonov za telefonski kabel, čeprav bo morda od 700 delavcev komaj ena desetina imela neposredne koristi od telefona, smo vendarle prodrli. Seveda bo akcija za zbiranje sredstev v enoten sklad terjala veliko političnega dela, veliko prizadevanosti subjektivnih političnih sil. Toda, kot rečeno, če bo akcija dobro pripravljena, ne more propasti. Prepričan sem, če bomo te stvari politično tolmáčili, ne bo podjetja, ki bi reklo »ne«, ki ne bi hotelo niti s skromnim zneskom podpreti telesne vzgoje. Seveda bodo trdnjša podjetja lahko dala več, druga manj, toda bistvo je, da enkrat predermo, da telesni vzgoji pomagamo materialno na noge, tako da ne bo več, kot je bila doslej marsikje, neobgljena pastorka, marveč pomembna družbena dejavnost. « P.

3 Slutnje na večer pred...

Vlak se je ustavil na glinski železniški postaji. Sest jih ni hotelo iz vagona. Jokali so kot otroci. Po šestih streljih je zavladal mir.

Kolona je stopala nemo. V njej jih je bilo šest manj.

Pred glinsko pravoslavno cerkvijo so jih čakali ustaši. Eden je prinesel ključ in odprl težka cerkvena vrata. Ljudje so stopali sklonjenih glav.

Nemo so gledali svetniki z zlatimi obroči okoli glav na to čudno množico. Nema je bila tudi negotovost, ki je visela nad glavami ljudi, ki so nosili potrdila, taksirana po 25 kun za »prekrstitev«.

Ustaši so prihajali in odhajali.

— Koga so prekrstili iz pravoslavne v katoliško vero, so vprašali. Oglasil se je Pajo, notar iz Topuskega.

Izpustili so ga.

Ljudi je nekaj stisnilo okrog srca, vendar so upali, da jim lahko prekrstitev reši glavo. To upanje pa je trajalo samo nekaj trenutkov.

Cerkvena vrata so se na mah odprla. V paradni uniformi z bahatimi koraki je vstopil ustaški satnik.

... Paveličevi koljači, nadaljuje Ljuban, so dobesedno pobesneli. Podirali so ikone in trgali svileni cerkveni »nebo«.

... Blížala se je noč. Vse nas je objela zla slutnja. Ko so ustaši odšli na večerjo, je Mile Divić, star kmet, glasno razmišljaj:

— Jutri, ljudje, ne bomo več med živimi... Močan sem, pet jih bom zadavil. Z enim udarcem bom razbil vrata, vi pa za menoj!

— Vsi se ne bomo rešili, če pa bomo mirno čakali, nas bodo pokali kot ovce.

— Zatožil te bom, da nas navdušuješ za upor, je zasikal eden izmed nesrečnikov. Misliš je bržkone, da bodo zategadelj krvniki z njim lepše ravnali. V resnici je izdal Mileta Divića.

Mile je padel kot prva žrtev.

Zavladal je še bolj grozljiv molk.

Skozi ozka cerkvena okna so se tiho letali svetli žarki. V stolpu so letali netopirji. Iz daljave je bilo slišati šum motorja. Motor se je ustavil pred cerkvijo.

— Tega se dobro spominjam, je nadaljeval Jednak.

Ustaše je v mraku komaj našel ključavnico. Bržkone je bil pijan. Potem je dvakrat obrnil ključ...

Vtem je vstopil Kola Šafar, ustaški krvnik, in ukazal Anti Šešerinu, uslužbencu električne centrale, naj ugasne javno razsvetljavo in da luči ne sme prižgati toliko časa, dokler mu ne dovoli.

Prihrumeli so ustaši. Veselili so se, kot da bi prišli na veselico.

— Prižgi svečel je zaklical. Nekdo je našel vžgalice in začel prižgati sveče.

V nebo je zagrmel plotun. Okenska stekla so zažvenketala.

— Verujete v poglavnika? se je drl ustaški oficir.

— Verujemo, smo odgovorili.

— Živijo poglavnik, je zaklical nekdo med nesrečniki, ki so bili obsojeni, da umrejo to noč. — Živijo, so vzklili nekateri. Mislili so na rešitev, vendar, kje je bila zdaj rešitev?

Nad glavami je zagrmel drugi plotun.

— Ne, ne bodo se usmili, mi je postalo popolnoma jasno.

— Slecite se! je bilo slišati ukaz.

Ljudje so se začeli slačiti.

— Povej, Pero Miljević, vse, kar veš o hostarjih. Takoj boš šel domov!

Pero je začel deklamirati tisto, kar je že rekel, vendar stavka ni dokončal...

Smrt je začela svojo žetev. V brezumlju strahu so ljudje čakali.

Zabliskali so se noži v siju cerkvenih sveč. Cerkev so poškopili curki krvi.

... Samo deset nas je še ostalo. Ustaši so bili že utrjevani...

...Skočil sem med mrtve.

Nekateri so se še premikali. Ustaše je hodil med njimi in iskal tiste, ki so še kazali znake življenja. Stopil mi je na hrbet.

Nisem dihal. Opazil sem nekoga od živih, ki se je prav tako skrival med mrtvice.

— A, ti si pa hotel, preden si prišel na vrsto, na drug svet, a? Posvetite, da bom bolje videl tega tiča...

Potem je stopil k Jednaku. Udaril ga je s čevljem v glavo. Odšel je in rekel: »Ti so vsi mrtvi.«

In človek, ki so ga našli med mrtvimi? Goreli so mu brki. Oči. Človek je kričal. Udarec s puško po hrbtu ga je zbil na tla...

...To je bil konec pokola...

Potem so trupla zelo hitro naložili na tovornjake. Tudi mene so vrgli med mrtvice. Le-ti so me na vso moč pritiskali. Skoraj bi se zadušil.

Motorji so zaropotali. Povorka smrti je krenila proti jaram.

POSLEDNJI MED ŽIVIMI

Kolona tovornjakov se je ustavila pri Glinski novi vasi. Ljuban je bil v petem tovornjaku. Izmrvarjena trupla so vrgli v jamo. S tovornjaki so pripeljali še 700 živih ljudi in jih tu pred jamami ubili.

Tudi streljali so v mrtve, da bi bili zagotovo mrtvi.

Začelo je deževati. Topel polneti dež.

...Še trenutek... da krvniki odidejo... In poskusil bom zbežati. Nekdo me je vprašal:

— Ali si živ?

...Naj se oglasim? Lahko me slišijo ustaši. Naj molčim? — sem razmišljal. Zašepetal sem: »Živ sem. Beživa!«

...Izvekle sva se iz jame. Najprej sva se plazila, potem začela teči. Ustavil sem se v koruzi. Človek, ki je bežal z menoj, je izginil.

Ljuban je potem zvedel, da je ta begunec smrti zašel. Prišel je v vas Šatornje. Nekdo ga je izdal in ustaši so ga aretirali.

...Skrival sem se v Majskih poljanah. Devet mesecev nisem videl niti sonca niti meseca!

Ljudska oblast je 3. decembra 1944. odkopala trupla na sto in sto ubitih v tej strašni noči, katere ubitih je le Ljuban Jednak.

POSLEDNJI TRENUTKI

Trenutki pred smrtjo. Kaj je tedaj v človeku, kaj se v njem rojeva, kaj želi in kaj čuti! Inženir Božidar Maksimović čaka na smrtno kazen v valjevskem zaporu januarja 1941 v času, ko so Nemci in četniki streljali na tisoče rodoljubov.

»Bral sem precej knjig, v katerih so opisovali poslednje trenutke ljudi, psihološko stanje obsojenih ali samomorilcev, bral o prizorih iz teh trenutkov in podobno. Kolikor se spominjam, so skoraj v vseh knjigah prikazovali, kot da ti ljudje v tisti uri ali dveh v nekaj minutah preživijo v mislih vse svoje življenje.

Od kod takšne misli? Srečen sem bil ne samo zato, ker sem preživel te trenutke, temveč zato, ker sem jih doživel. Z gotovostjo lahko rečem, da je zgoraj navedenim popolnoma napačna. Nasprotno. Gledal sem nekaj sto ljudi, se pogovarjal z njimi, in preživljal z njimi te »poslednje trenutke«, gledal v izkopane grobove in poslušal od časa do časa, kako mitraljez ropoče in z rafali podira skupine po 5 ljudi, naših tovarišev, ki so sedeli in nam kazali hrbte. Kaj smo doživljali v teh poslednjih trenutkih? Kaj sem z mojimi petimi tovariši doživel in preživel?

Človek v teh poslednjih trenutkih ne ve, niti kaj misli niti kaj vidi niti kaj sliši in niti kaj ve. Ničče ne prosi, ničče ne preklinja, nikogar ne zmerja. Ničče ne misli ničesar izven tega: vsi smo bili tu prav v tem trenutku, trenutek doživljali, o njem mislili, ga občutili in o njem govorili.

Tjavdan jemo kruh, da bi se ga čim več najedli. Vsi kadimo, da bi čim več kadili... Cigareto za cigareto. Hitro pijemo žganje (neki pek ga je imel skritega v žepu). Jemo sladkor (imel sem ga v žepu približno četrt kilograma). Drug drugemu ponujamo to vse dotle, dokler je še kaj za pod zob. V resnici občutimo prav to potrebo, to željo po telesnem zadovoljstvu, pa se zategadelj je, kadi in pije. Tako je občutilo vseh 300 ljudi, različnih poklicev, starosti in mentalitete.

Ničče ne misli o duši, o njeni rešitvi na nekem drugem svetu. Ničče ne misli na nikakršne neumne ideje. Vse je v telesu, zaradi telesa in od telesa. »Dobro je, da smo se danes dobro najedli (za kosilo smo imeli grah z govejim mesom, pa smo nekateri dobili tudi dodatek), veliko jih je govorilo: Laže je umreti, če si sit.«

In še nekaj: človek se umiri, miren je, in postane celo ravnodušen, čeprav obstaja občutek: vse bo minilo, ničesar več ni za

nas — hud in mučen občutek — vendar človek se z njim hitro potolaži.

Ko so nas odpeljali z letališča, končali smo delo ob 13., so nam rekli, da gremo na zasiljevanje. Medtem pa so nas, ko smo prišli na dvorišče skladišča, ustavili in začeli klicati po imenih. Izločili so okrog 20 ljudi, ki so jih poslali v skladišče. Ni bilo zasiljanja. Kaj bodo pravzaprav z nami? Srbski žandarji in četniki stojijo in začudeno gledajo. Vprašujemo jih, vendar ničesar ne vedo.

Ukazali so nam, naj vse stvari pustimo pred vhodom. Čudili smo se, vendar ni ničesar rekli. Gremo skozi mesto. Stražarji samo Nemci. Začeli smo sumiti. Zakaj so tiste izločili? Zakaj gremo brez stvari? Ze smo na robu mesta. Misel je vedno bolj jasna: gremo na streljanje. To je vedno močnejše v nas. Vsa dejstva kažejo, da gremo tjakaj, kljub temu pa nas upanje ne zapuša.

Slišati je glasne besede: jasno je, da gremo na streljanje. Zagotovo nas vodijo na streljanje, zagotovo, zagotovo! Vendar upanje še tli, kot da ne bi bilo tako zagotovo. V tem hipu že vstopamo v krog kasarne V. polka.

Brž, ko smo stopili na dvorišče, so nas vojaki s puškami in čeladami obkrožili. Na povelje, so pritrili bajonete na puške, napolnili puške in se razporedili okoli nas. Nikogar niso gledali. Vse do tega trenutka, čeprav smo govorili »gremo na streljanje«, nismo bili gotovi. Dvomili smo. Upali, vendar pred temi dejstvi vsak dvom odpade. Vsako upanje izgine. Vsem je vse jasno kot dan.

Od časa do časa je slišati rafale. — Kaj je to? Ubijajo tiste, ki so ostali v faborišču, bosi in bolni. »Seveda!« — »Torej sem vedel!« — »Ali ti nisem rekel!« — »Tako se mi je zdelo.« Dvomoj ni več. Umreti moramo, to so poslednji trenutki, konec življenja, konec nas.

Rafali iz mitraljezov postajajo vedno bolj pogosti. Vsakih pet do deset minut. Med njimi strel ali dva. In mi? Čakamo, čakamo in komaj še živimo. Spretnim vrstam je ukazano naj gredo proti steni hleva. In mi, ostali? Čakamo in čakamo, kot da je pred nami cela večnost, mitraljez pa se od časa do časa grozovito zakrohota.

Tudi mi krenemo proti hlevu. Vse vidimo. Prve vrste gledamo.

In kaj vidimo? Streljali so prvo skupino.

Krr... krr... krr... se je zakrohotal mitraljez in po pet ljudi se je zamajalo in se zgrudilo.

Počasi gre. Medtem ko jih oddvijo, ko sedajo, vendar minute hitro minevajo. Po vsakem rafalu zdravnik ugotavlja smrt. Če še kdo ni mrtev, če ni prejel dumdam krogle dovolj blizu srca, potem pride k njemu vojak ali podčastnik z revolverjem, brzostrelko in dokonča delo.

1 Misija nekdanjega veleposlanika

Ze nekaj tednov je v vodstvu italijanskih neofašistov zelo živahno. Sefi gledajo drug drugega z nezaupanjem, v medsebojnih razgovorih so obzirni in zelo pazijo, kaj rečejo. Vedo namreč, da je eden med njimi, med desetimi, verjetno izdajalec. Vendar, kdo?

Ko je pred kratkim neki levičarski časnik objavil tajni dokument iz fašističnega arhiva — poročilo nekdanjega Mussolinijevega veleposlanika Filipa Anfuzza o razgovorih, ki jih je imel lansko jesen, s somišljeniki v drugih evropskih deželah — je to odmevalo kot bomba. Ne zaradi tega, ker se bivši zloglasni fašist še aktivno ukvarja s politiko, temveč, da je takšen dokument našel pot v redakcijo levičarskega časnika. Vedo, da je svoje poročilo Anfuzzo napisal le v 10 izvodih. Enega je zadržal sam, eden je v arhivu Arthura Michelina, političnega sekretarja MSI (neofašistična organizacija), osem kopij pa so razdelili osmim članom direktorije gibanja. Torej samo zaupljivim osebam. Kljub temu je en izvod našel pot v javnost, oziroma bolje rečeno, njegova fotografska kopija.

SUGNER IN SALAN

Direkcija MSI je takoj začela preiskavo. Te dni so jo že končali — brez rezultata. Vseh 10 izvodov poročila je v mizicah fašističnih vodij. Vsi kategorično zanikajo, da bi lahko storili takšen korak.

Način, na kakršen so dokument objavili, je nedvomno še povečal zanimanje zanj. Kajpak je že vsebina dokumenta zelo zanimiva, saj odkriva mračne mahinacije ljudi, s katerimi svet nima več kaj opraviti.

Dokument na jasen način govori o zvezah italijanskih neofašistov s podobnimi gibanji v drugih evropskih deželah, o poskusu, da ustanovijo mednarodno organizacijo, ki bi združevala te naslednike »velikih učiteljev« Hitlerja in Mussolinija.

Svoje poročilo je Anfuzzo napisal po razgovorih, ki jih je imel s številnimi osebnostmi v Španiji in Franciji, predvsem pa s Seranom Sugnerom, Francovim zetom, bivšim španskim ministrom za zunanje zadeve, ki ga smatrajo za največjega fašista med falangisti. Pri njem je Anfuzzo srečal francoskega generala Salana, enega izmed voditeljev alžirskega upora, ki ga je francosko vojaško sodišče obsodilo v odsotnosti na smrt.

Tu se je pogovarjal tudi z Jacquesom Soustellem. Pogovarjal pa se je tudi z Leonom Degrelom, nekdanjim voditeljem belgijskih rexistov, ki ga je sodišče njegove dežele prav tako obsodilo na smrt.

Seveda niso govorili samo o evropskem fašizmu. Kajti Anfuzzo je smatral za potrebno, da obišče tudi bivšega argentinskega diktatorja Perona. V načrtu je imel tudi sprejem pri Francu. Vendar je bil ta toliko spreten, da do obiska ni prišlo, kajti uradna Španija z vsemi temi nasledniki nima »nikakršne zveze«.

Namen teh razgovorov je bil, ustanoviti fašistično internacionalo, katere idejni sedež bi bil v Rimu.

DVE INTERNACIONALI

Misija Filipa Anfuzza je znova potrdila novice o rivalstvu med evropskimi neofašističnimi skupinami. Dejstvo je, da ni samo ena, temveč, da sta dve fašistični internacionali. Najbolj organizirana je tista, ki so jo ustanovili nemški neonacisti, in sicer predvsem zategadelj in zato, ker imajo največ finančnih sredstev. Precej z nezaupanjem jo gledajo njeni sobratje na zahodu in jugu, čeprav imajo z njo uradne vezi. To je bilo opaziti tudi na zadnjem kongresu te internacionala, ki je bil julija leta v Caselu. Na ta kongres so francoski, belgijski in italijanski fašisti poslali nekatere svoje drugorazredne osebnosti. Kaj so sklenili na kongresu ni znano. Zvedelo se je samo to, da so predvsem ognjevit govorili. V teh govorih so poudarjali potrebo, da bi v bližnji prihodnosti začeli širšo akcijo.

Drugo fašistično internacionalo bi lahko imenovali latinska, kajti v njej so »glavni«: Francozi, Italijani in Španci. V njej so najbolj aktivni francoski ultraši, medtem ko se Španci počutijo najmočnejše, ker vedo, da imajo za seboj državno organizacijo. Kljub temu pa poudarjajo Italijani svoj idejni primat, sklicujoč se na 1922. leto in Mussolinija.

Cilj italijanskega neofašističnega gibanja je, da zagotovi svojo hegemonijo v tej latinski internacionali. To je bil tudi vzrok Anfuzzove misije.

PO MUSSOLINIJEVIH STOPINJAH

Zakaj so prav Anfuzzu poverili to nalogo. To seveda ni slučajno. Ne gre za to, da je bivši diplomat, torej več v razgovorih, temveč, ker je že prej deloval za združevanje evropskega fišazma, še ko je bil šef kabineta Galeaza Ciana.

10 Priporočila za organizacijo

Iz Berna se je Allen Dulles vrnil s takšnim ugledom in slavo, da o njegovih uspehih še danes precej govorijo. Odlikovali so ga z Ameriško medaljo za zasluge, Predsednikovim priznanjem, Redom svobode, belgijskim Leopoldovim križem in francosko Legijo časti. Ta odlikovanja je prejel zaradi nekaj svojih špijskih triumfov.

Kot največji dogodek omenjajo Dullesov stik z nekim uslužbencem v nemškem ministrstvu za zunanje zadeve, ki so ga vedno in povsod nazivali »George Wood«. Ta skrivni protinacist, ta Wood, je precejkrat postavljaj življenje na kocko, ko je tvegaj in se sestajal z Dullesom v Bernu. Kadar sta se srečala, je ameriškega agentu izročil kopije najbolj zaupnih nemških dokumentov. Tako je prišlo v Dullesove roke okrog 2600 takšnih dokumentov. Trdijo, da so bili nekateri med njimi tako važni in pomembni, da so celo bistveno vplivali na potek vojne. Po legendi, ki je začela krožiti o Dullesu, se je prav tem dokumentom zahvaliti, da so zavezniki prvokrat zvedeli za nemške poskuse z raketami V-1 in V-2 v Penemundeu na Baltiku. Pravijo, da so Dullesove informacije opozorile zaveznike pravi čas in omogočile, da so z napadi težkih bombardierjev preprečili in ustavili izdelavo nemške rakete za šest mesecev.

Z zračnimi napadi so to v resnici tudi dosegli. Vendar pa je zelo sumljivo trditev, da ima za to izključne zasluge Allen Dulles.

ŠEST TEMELJNIH PRIPOROČIL

Truman je 22. januarja 1946. leta ustanovil centralno obveščevalno skupino, ki je bila predhodnik današnje Centralne obveščevalne agencije. V njenem izvršnem odboru, Nacionalni obveščevalni direktorij, so bili ministri za zunanje zadeve, vojske in mornarice in predsednikov osebni prestavnik. V takšni organizaciji se je začela praksa, ki še danes traja: centralna obveščevalna služba vsak dan predloži predsedniku ekskluzivne novice o vseh najvažnejših dogodkih.

Truman je kajpak smatral, da so s tem veliko dosegli. »Naposled smo izdelali,« piše v svojih spominih, »koordinirano metodo in našli praktičen način, da bo predsednik informiran o tistem, o čemer se ve, in kar se dogaja.«

Centralna obveščevalna skupina je bila začasna organizacija. Kongres je 1947. leta sklenil, da se delno združijo vse obrambne ustanove, razpustil je centralno obveščevalno skupino in ustanovil sedanjo obveščevalno agencijo pod Nacionalnim svetom varnosti. Preden so o tem sklepali, so zahtevali od Allena

Dullesa nasvetov. Dulles je o tem napisal pomembno spomenico, ki nosi datum 25. april 1947.

V njej je razložil šest temeljnih priporočil.

Po njegovem mišljenju mora imeti Centralna obveščevalna agencija absolutno kontrolo nad svojim osebjem. Njen šef ne sme biti v položaju, da mu iz političnih ali nekaterih drugih vzrokov od zunaj priporočajo ljudi. Imeti mora glavno besedo, kadar gre za njegove pomočnike. Agencija mora imeti lastni proračun in pravico, da ga izpolnjuje s sredstvi iz proračuna State Departementa in ministrstva za narodno obrambo. Centralna obveščevalna agencija mora imeti izključno pravico, da odloča o izvedbi obveščevalnih operacij. Njej morajo biti dostopni vsi obveščevalni podatki o drugih deželah. Agencija naj dela s centralnimi obveščevalnimi agencijami drugih dežel. Njene operacije in ljudje morajo biti zaščiteni s posebnim zakonom o službeni tajnosti, z ustrežajočimi odredbami za primer kršitve odgovornosti.

DRŽAVA V DRŽAVI

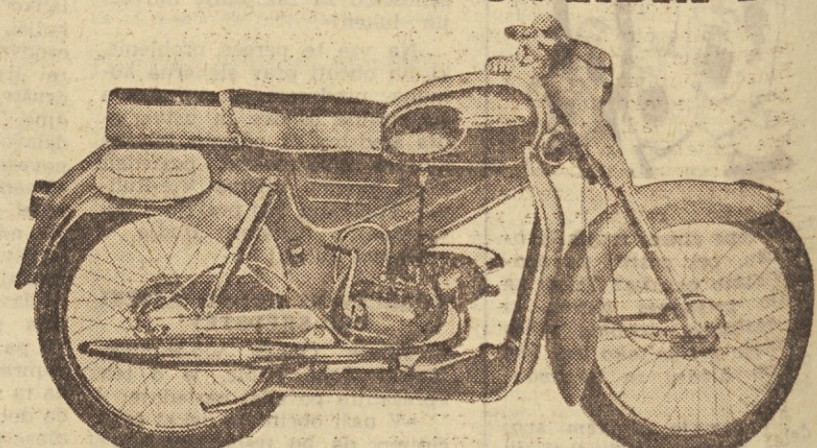
Zakon o nacionalni varnosti je določil Centralni obveščevalni agenciji pet funkcij: da daje nasvete Nacionalnemu svetu varnosti o vseh zadevah obveščevalnega značaja, ki so pomembne za državno varnost; da daje priporočila Svetu glede koordinacije obveščevalne aktivnosti ministrstev in vladnih agencij; da regulira in proučuje obveščevalno gradivo in da ustrežajoče

informacije deli vladi; da ustvarja v interesu obstoječih obveščevalnih agencij dodatna obveščevalna dela, za katera bi Nacionalni svet varnosti lahko mislil, da je bolje, če jih vodijo centralizirano; in naposled najvažnejšega, da »vodi ostale funkcije in dolžnosti«, ki zadevajo državno varnost in ki jih

lahko zahteva Svet nacionalne varnosti.

Prav ta zadnja klavzula o »ostalih funkcijah in dolžnostih«, je dala Centralni obveščevalni agenciji moč, da se je razen obveščevalnega dela lahko začela ukvarjati tudi z javno aktivnostjo.

NOVI TOMOSOV COLIBRI T-12

močnejši motor — 2,3 KM, tri stopnje prenosa, možnost večjega vzpenjanja, hitrost 60 km na uro, večji tank za gorivo, dva sedeža, sodobnejša oblika in še mnogo manjših izboljšav — to so prednosti novega Tomosovega Colibrija T-12!

Tovarna motornih vozil TOMOS Koper

BRAZDE NAŠE

SPLOŠNE PLOVBE

Podjetje »Splošna plovba« je bilo ustanovljeno z odločbo Okrajnega ljudskega odbora Koper oktobra 1954. leta, konstituiralo pa se je avgusta 1955. leta. Predmet poslovanja novega podjetja je bil: pomorska plovba, pomorska agencija, transport s tovornimi vozili in mednarodna špedicija.

Podjetje »Splošna plovba« je prevzelo posle prejšnjih pomorskih podjetij v teh krajih. Podjetje »Slovenija linije« je OLO Koper likvidiral decembra 1954, premoženje podjetja pa je prevzelo na osnovi likvidacijske bilance in popisa osnovnih sredstev gospodarsko podjetje »Splošna plovba« Koper.

Ob ustanovitvi in po prevzemu premoženja podjetja »Slovenija linije« je »Splošna plovba« razpolagala z naslednjimi ladjami:

Ime ladje	BRT	DWT
Martin Krpan	398	525
Gorenjska	873	1.312
Rog	7.165	10.310
Skupno:	8.436	12.147

»Splošna plovba« je dobila ob decentralizaciji ladje Neretva, Kornat, Bihač, Ljubljana, Gorica. Vodstvo podjetja je takoj ugotovilo, da mnoge od teh ladij preživljajo zadnja leta rentabilne plovbe in da bo tak sestav osnovnih sredstev brez ustreznih amortizacijskih sredstev privedel podjetje v velike težave, zato so začeli kot prvo podjetje v naši domovini nadomeščati zastarele ladje z novimi ladjami iz druge roke. Dne 21. septembra 1956 pa je »Splošna plovba« prevzela prvo tujo ladjo PAZ in ji dala ime Gorica II. Še istega leta so na enak način kupili ladji Pohorje in Zelengora. Namesto teh treh ladij sta bili prodani stari in nerentabilni ladji Gorica in Kornat.

V letu 1957 je bila naknadno prevzeta od Jugolinije še ladja Dubrovnik. Tako je ladje »Splošne plov-

be« v letu 1957 imelo deset ladij z 47.371 BRT in 75.194 DWT. V tem sestavu je bila »Splošna plovba« drugo največje jugoslovansko pomorsko podjetje, kar je tudi še danes.

Leto 1956 in začetek leta 1957 sta v svetovnem pomorstvu čas največjega vzpona in najvišjih prevoznin. Na višino prevoznin je še posebej vplivala sueška kriza. Stalna konjunktura je omogočila, da so do tega časa predstavljali osnovo za prevoznine stroški ladje tipa Liberty na poedini relaciji. V teh pogojih je tudi naša mornarica kljub zastarelim ladjam predstavljala izredno aktivno postavko narodnega gospodarstva. Spoznanje, da je naša mornarica zastarela in da je premajhna, saj so v tem času tuje ladje prepegljale več kot 60 % jugoslovanskega blaga, je zahtevalo, da se mora v času drugega petletnega načrta primerno razviti, doseči in preseči predvojno jugoslovansko mornarico po tonaži ter izboljšati svoj sestav. Razpisan je bil konkurz za izgradnjo novih ladij. »Splošna plovba« je dobila kredit za gradnjo treh 10.000-tonskih prekoceanskih ladij. Ladje smo naročili v ladjedelnici »Uljanik« v Puli.

Organi upravljanja podjetja »Splošna plovba« so vedno težili za tem, da podjetje iz čisto tramperskega preide v »mešano« podjetje, ki bi mu bila hrbtnica dobro organizirana linija. V letu 1955 so vpeljali linijo na Rdeče morje, ki pa so jo nato prepustili Jadranski slobodni plovidbi. V letih 1956 in 1957 je vod-

stvo podjetja veliko delalo za to, da bi organiziralo linijo na Daljni vzhod, vendar so se priprave za to linijo prenehale, ker Kitajska ni več kazala zanimanja za to.

Ob študiju tržišča zaradi namernavne linije so prišli predstavniki podjetja v stik tudi z japonskimi pomorskimi krogi. Po daljših pogajanjih je bila podpisana pogodba, po kateri je »Splošna plovba« dobila motorno ladjo Piran pod zelo ugodnimi pogoji.

Cene ladij iz druge roke so v času krize zelo padle in dosegle skoro vrednost ladje za staro železo. Nizke cene ladij je podjetje izkoristilo za nakup novih ladij. Obenem so pred klasifikacijskimi popravili prodali za staro železo ladji Gorica (II) in Neretva. V ugodni situaciji je podjetje kupilo iz druge roke linijske ladje, ki so dobile ime Bled, Bohinj in Bovec. Te ladje so v svojimi zelo dobrimi karakteristikami linijskih ladij in izredno nizko ceno omogočile podjetju, da končno preide na linijsko poslovanje. Uspeh, ki ga je dosegla naša, zlasti slovenska zunanja trgovina na tržišču v ZDA, dober del tudi zaradi rednega in dobrega servisa teh ladij na ekspresni liniji Koper—ZDA, dokazuje pravilnost politike podjetja.

Z novim letom 1960 se je »Splošna plovba« vključila z ladjami Bled, Bohinj in Bovec v linijo Jadran—ZDA. Na tej liniji so v tem času vozile ladje Jugolinije (6). Vozni red linije ni bil reden, tri od šestih ladij pa kvalitetno za to linijo sploh niso ustrezale. Slab servis je povzročil, da so tuje družbe izkoristile priliko. Intervencija »Splošne plovbe« je konkurenco tujih brodarjev precej zavrla, obenem pa so redni vozniki red, vključitev koprškega pristanišča in direktni odhod Koper—New York s časom vožnje samo 15 dni omogočili plasma novega blaga na ameriško tržišče.

Skupna linija, ki je nastala na relaciji Jadran—ZDA in ki jo bo naše podjetje z junijem letos razširilo še na solunsko pristanišče, predstavlja obenem še en kvaliteten napredek v jugoslovanskem pomorskem poslovanju, skupen nastop dveh jugoslovanskih podjetij na zunanem tržišču. Še lepši primer take kooperacije predstavlja nastajajoča linija okrog sveta, ki je zanjo dalo pobudo prav ta-

ko naše podjetje. Ko smo v letu 1960 prevzeli ladji Trbovlje in Korotan, ki sta istega tipa kot Goranka, smo namreč razpolagali s tremi enakimi ladjami zelo dobrih karakteristik, grajenimi tako, da lahko služijo bodisi za tramperske prevoze ali za linijsko službo. Hkrati so tudi nekatera druga večja jugoslovanska pomorska podjetja prevzela iz domačih ladjedelnic več primernih ladij. Ideja o kooperaciji jim je prišla prav. Tako je prišlo do sklenitve pogodbe za skupno uvedbo linije okoli sveta z Atlantsko plovo iz Dubrovnika in Jugoslovansko oceansko plovo iz Kotora.

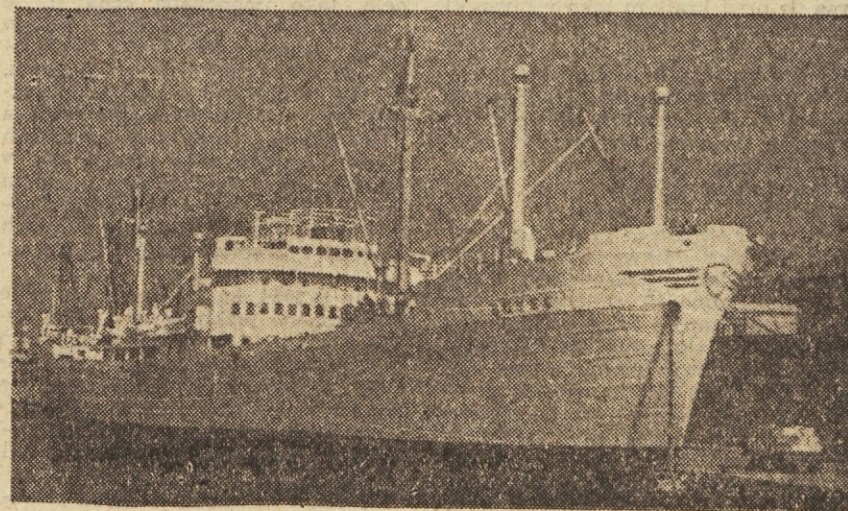
Poseben uspeh za Splošno plovo pa je prevzem nove velike in moderne ladje »Bela krajina«, prvega Bulk Carrierja (ladje za razsuti in tekoči tovor) v naši mornarici in enega prvih na svetu sploh. Ladjo, ki ima 18.500 ton nosilnosti je zgradila ladjedelnica »Uljanik« v Puli.

Danes ima »Splošna plovba« 16 ladij dolge plovbe s skupaj 156.500 tonami nosilnosti.

Navzlic objektivnim težavam pa se je »Splošna plovba« organizacijsko že zelo utrdila. Redko katero naše pomorsko podjetje je uspelo tako organizirati delovanje delavskega upravljanja, da so ti organi izvrševali svoje posle res redno in samostojno. »Splošna plovba« je bila prvo pomorsko podjetje, ki je prešlo na

nagrajevanje po učinku in edino podjetje, ki je ta sistem osebnih dohodkov imelo že v letu 1960. To leto smatramo kot poizkusno leto in na osnovi pridobljenih izkušenj so bili sestavljeni novi pravilniki. Na eni izmed zadnjih sej delavskega sveta pa so že bili sprejeti pravilniki o formiranju pristojnosti in dela ekonomskih enot in pravilnik o delitvi čistega dohodka in vrsta drugih pravilnikov, ki urejajo razna organizacijska vprašanja. S pravilnikom o formiranju pristojnosti in delu ekonomskih enot so bila sprejeta načela neposrednega upravljanja in prenesene mnoge pristojnosti s centralnega delavskega sveta na ekonomske enote. Delovne skupnosti ekonomskih enot na ladjah ne bodo volile odborov in svetov, temveč le predsedstva teh skupnosti. Glede na to, da bo osebni dohodek vsakega člana kolektiva odvisen od njegovega lastnega prizadevanja, uspeha ekonomskih enot in celega podjetja postavljajo novi pravilniki člane kolektiva v položaj, da bodo lahko o vseh pomembnejših stvareh tudi sami odločali.

Podjetje Splošna plovba je na ta način uresničilo težnje vseh članov kolektiva in doseglo velike uspehe ne le v graditvi materialne osnove, temveč tudi v spreminjanju notranjih odnosov v poglobljanju delavskega samoupravljanja.

OD ČOLNOV DO JEKLENIH ORJAKOV

Ustavili smo se pred poslopjem ladjedelnice Piran tik ob obali, kjer se razprostira pogled tu še na skelet ladje, tam na velikanski žerjav, na drugem koncu pa že na skoraj dograjeno ladjo, da bi zvedeli kaj več o delu in življenju piranskih pomorskih veteranov, o katerih še včeraj nismo slišali ničesar, danes pa sega glas o njih vse dalj in dalj. Naši radovednosti so radi ustregli in ko so nam s ponosom razkazali skoraj čez noč zrastle ladjedelnico, so tovariš sekretar, predsednik delavskega sveta, predsednik upravnega odbora in drugi odgovarjali na naša vprašanja.

Piran, z močno razvitim turizmom, ki leži nekako v središču turističnega življenja ob obalah Severnega Jadrana, je z obilico svojih naravnih lepôt, zgodovinskimi znamenitostmi, predvsem pa morskim bogastvom že od nekdaj privlačeval vse večje število ljudi, med katerimi so prevladovali tujci. To bogastvo je bilo usodno za življenje tamkajšnjih prebivalcev več stoletij. Kar pogledamo si, kaj je moral vse pretrpeti piranski zavedni delavec, preden je ustvaril to, kar ima danes.

Res je, da industrijska dejavnost vse do pred kratkim tako v piranski občini kot v samem mestu Piranu ni bila bogve kaj razvita in »znana«. Vendar tega za ladjedelniško dejavnost ne moremo trditi. Tradicija na področju ladjedelništva je že dokaj stara in izdelava pomorskih objektov, seveda bolj primitivnih, je vkoreninjena v tem kraju že od nekdaj.

Vendar štejejo za resnejši začetek ladjedelniške dejavnosti, ki je bila osnova današnji Ladjedelnici Piran, nekako sredino 18. stoletja. Že prej so gradili manjše čolne, v tem času pa so začeli z gradnjo večjih lesenih ladij, ki so prvič ponesle v svet glas o visoki kakovosti in spretnosti piranskih pomorščakov. To so bile tedaj vsakemu pomorščaku znane dvojbornice »Trabakulov«.

Pretekli dve stoletji pa vse do leta 1952 piranskemu ladjedelništvu

nista doprinesli mnogo. Iz roda v rod se je prenašala obrt izdelave ladij in čolnov, tehnika izdelave pa je le malo napredovala. Vse obdobje do prve svetovne vojne je potekalo v nenehni borbi z buržoazijo, avstrijskimi žandarji in italijanskimi zadržalci, tako da je domači življenjski težavo ustvarjal vsakdanji kruh, kje šele, da bi mogoče mislili na bodočnost.

Tudi v povojnih letih, to je v letih po 1945, ladjedelništvo v Piranu ni zaznamovalo kakih vidnejših uspehov. Slovensko Primorje, določeneje, tako imenovana cona B, je imelo po zadnji vojni prav poseben položaj tako v političnem in družbenem, kot v gospodarskem pogledu, kar se je občutno odražalo na razvoju tega severozahodnega predela naše države. Neurejenost političnih razmer je prinašala nesigurnost v finansiranje v gospodarstvo, zato ni čudno, da do leta 1954 na tem območju ni bilo praktično nobenih vlaganj v krepitev proizvodnih sil.

Šele l. 1954, ko je bilo to območje dokončno priključeno k novi Jugoslaviji, je pomenilo prelomnico v življenju tamkajšnjega prebivalstva. Nastale so velike spremembe tako v političnem kot v gospodarskem življenju. Ljudje, ki so spoznali, kje je napredek, so bili voljni še tako garati.

V takih razmerah je rastle piran-

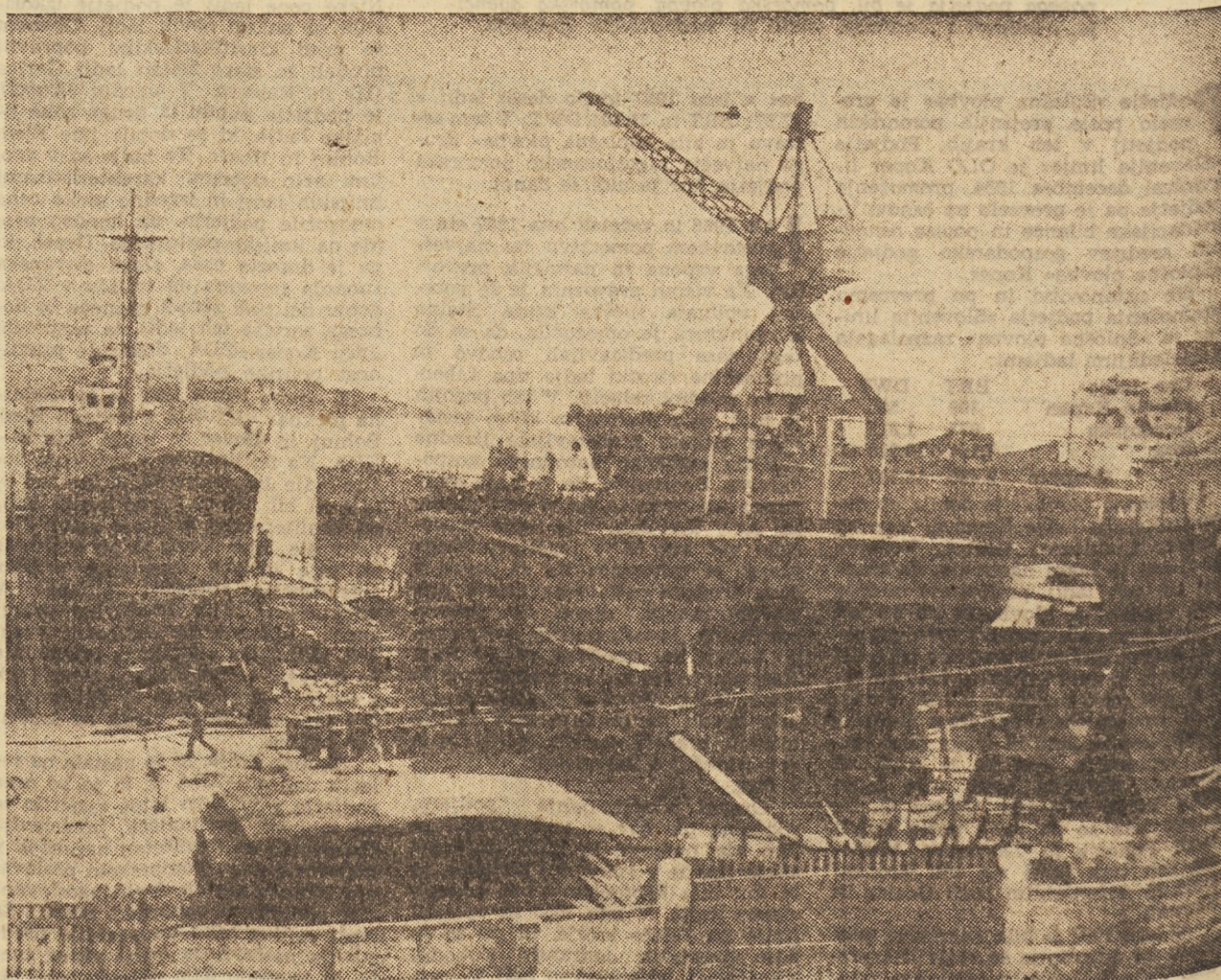
ska ladjedelnica, ki je bila ustanovljena l. 1952 pod imenom Ladjedelnica »Boris Kidrič« Piran. Zaradi omenjene neurejenosti in težav, ki jih ni bilo malo, so lahko začeli s polnim delom šele leta 1954. V tem letu so se namreč združile tri zasebne ladjedelnice, zagotovljen pa je bil tudi nujno potreben kader.

Po priključitvi tako imenovane cone B k Jugoslaviji, je namreč odšla iz piranske občine večina kvalificiranega kadra. Takrat so bili za piransko ladjedelnico najtežji časi. Brez strokovnega kadra, brez izku-

šenj, brez orodij in strojnih naprav, to so bila dejstva, s katerimi se je bilo treba sprijazniti. Toda tista peščica zavednih, ki so ostali, ni klonila in je še z večjim elanom poprijela za delo. S priseljenimi novimi kadri in z ljudmi, ki so ostali na tem območju, se je piranska ladjedelnica kmalu dvignila. Če danes pregledamo prehojeno pot in rezultate, lahko rečemo, da so bili uspehi izredni. Kje se mora pohvaliti kakšno podjetje, da ima delovni kolektiv, ki se je v celoti izrekel za dosledno borbo za napredek pod-

jetja, pa četudi se bo treba odreči marsikateri boniteti.

Z zobmi bomo delali, če ne bo strojev,« s to parolo so ladjedelniški delavci premagali vse težave in dosegali vse, kar so si postavili za cilj. Ni jim bilo odveč žrtvovati svoj prosti čas, pa tudi marsikatero materialno dobrino — vse za dobrobit in napredek ladjedelnice. Še danes se s ponosom spominjajo nekaj let nazaj, ko je prihajal vsak delavec na delo z lastnim orodjem. V podjetju ni bilo orodja,

Toda ta težka, trnova pot je za njimi in tisti, ki je videl ladjedelnico Piran pred nekaj leti, je danes skoraj ne bi več spoznal. Sledu nekdanje obrtniške izdelave izključno manjših lesenih čolnov ni nikjer več. Ob ladjedelniški obali se šopirijo železna ogrodja bodočih modernih in sodobno urejenih ladij, ki se bodo brez sramu merile z ladjami že renomiranih in tradicionalnih proizvajalcev tako doma kot v svetu.

S tako osnovo pa je lahko samostojni delovni kolektiv — 1. januarja letos se je namreč obrat osamosvojil in preimenoval v sedanjo »Ladjedelnico Piran« — zaživel povsem drugače. Boljši delovni pogoji, predvsem pa borbenost slehernega člana delovnega kolektiva so pripomogli, da je dosegla ladjedelnica v zadnjih petih letih tak razvoj, da se je uvrstila med srednje velike jugoslovanske ladjedelnice. To pomeni, da je piranska ladjedelnica med skupnih 12 ladjedelnicami v naši državi nekako v sredini lestvice velikosti ladjedelniških podjetij pri nas, glede na to, da so v Jugoslaviji 3 velike, štiri srednje in 5 manjših ladjedelnic.

ladjedelnici so izdelali v zadnjih petih letih kar 31 večjih ladij. Pa si pogledjmo поблиže, kaj vse v ladjedelnici delajo:

Poseben uspeh delovnega kolektiva piranske ladjedelnice je izdelava aluminijastih motornih rešilnih čolnov in soh za čolne. Aluminijaste rešilne čolne za ladje dolge plovbe so namreč začeli izdelovati prvi v Jugoslaviji pred tremi leti, pomenijo pa veliko pridobitev za pomorstvo. Razen tega, da ima čoln trajnejšo vrednost, je lažji in bolj ekonomičen, saj gre vanj 54 do 60 ljudi. Aluminijaste čolne izdelujejo serijsko, ustrezajo pa zadnjim predpisom M.T.

Izreden uspeh pomeni gradnja kombiniranih ladij za rečno in morsko plostvo. Ladija, ki je sedaj v gradnji in bo lahko vozila po rekah in morjih, bo dolga 100 metrov in bo imela nosilnost približno 2700 brt. Posebej velja tudi poudariti, da so izdelali lani za Dunajski Lloyd poseben vlačilec za rečno plostvo, ki je

Hkrati s tako naglim napredovanjem svoje proizvodnje se je gospodarska moč podjetja vse bolj krepila. V komaj štiriletnem razdobju od l. 1957 do 1960 je kolektiv ladjedelnice svoj bruto proizvod več kot potrojil, in sicer je porastel bruto proizvod od 280 milijonov dinarjev v letu 1957 na nad 1 milijardo dinlari. Pri tem je nezadržno rastla tudi delovna storilnost.

Sedanji objekti pa so samo del velike in moderne ladjedelnice, ki bo zgrajena v prihodnjih letih. Predvidena gradnja še večjih ladij bo v prvi vrsti zahtevala preusmeritev ceste, ki stiska ladjedelniške naprave v sedaj omejenem in ozkem prostoru. Treba bo nabaviti vrsto novih strojev, pa tudi povečanje operativne obale je nujnost, zlasti glede na razvoj koprskega pristanišča, ko se bodo v bližnji prihodnosti močno povečale potrebe po gradnji novih ladij in popravilu oziroma vzdrževanju sedanjih.

Čeprav doslej razpoložljiva finančna sredstva zaradi velikih potreb po investicijski gradnji niso dopuščala realizacije vseh načrtov, ki jih štipendirajo po raznih fakultetah, ni majhno. Pri tem pa niso pozabili na nadaljnje izobraževanje zaposlenih delavcev. Z več tečaji in seminarji so usposobili velik del ljudi, za kvalificirana dela. Samo v l. 1960 je pridobilo višjo kvalifikacijo s tečaji približno 40 oseb.

Povrhu vsega posvečajo vso skrb tudi izobraževanju kadrov. Kolektiv ve, kaj se pravi biti brez strokovnega kadra, zato število študentov, ki jih štipendirajo po raznih fakultetah, ni majhno. Pri tem pa niso pozabili na nadaljnje izobraževanje zaposlenih delavcev. Z več tečaji in semi-

Ne moremo reči, da smo s tem že izčrpali zgodovino tega podjetja,

toča ta tudi vedno ni bistvena, včasih pomeni nekaj besed več kot dolgo opisovanje. Mislimo, da besede piranskih ladjedelniških delavcev »z zobmi bomo delali, če ne bo strojev«, povedo mnogo, mnogo več.

V KOMUNI POD SNEŽNIKOM

Kronika Ilirske Bistrice, mesteca v osrčju Slovenske Istre, začenja v novi zgodovini zmagoviti pohod III. prekomorske brigade. Poslednji sovražni obroč, ki ga je prebila brigada v šestdnevni bitki na Klani, je pravzaprav položil pred mestna vrata meč generala Leera in z njim obkrožil peti maj devetnajst sto petinštiridesetega kot dan končne osvoboditve izpod dolgoletnega fašističnega jarma!

Ilirska Bistrica je čakala na ta dan vse od sramotnega podpisa v Rapalu, ko je bila v vrtincu takratnih svetovnih dogodkov dodeljena Italiji. Obležje vsega tega časa je bilo v nenehnem kljubovanju tujčevim navadam in v podtalnem boju s črno zastavo Mussolinijevih hord.

Zrcalo odporu so bili pozneje baglioni specialni, kazenski regimenti, ki so jih sestavljali fantje ter možje s Krasa in od Soče.

Afrika...

Calabria, siromaštvo južne Italije. Triumf vsega pa je bila v Italiji formirana III. prekomorska brigada, ki je pozneje v sestavi partizanskih enot osvobajala Dalmacijo in osvobodila svoje domače mesto.

Zemljepisni položaj opredeljuje Ilirsko Bistrico med izrazito prehodne kraje. Tu je naravni postanek na magistrali, ki povezuje Reko s Koprom in z Ljubljano, ki približuje sosedne države naši trgovini in pa našemu turizmu.

Ob tem pa ponuja idealno zaledje mesta vrsto neizkoriščenih ali pa doslej zanemarnjenih lepote, v korist razvoju domačega turizma. Snežnik — imenujejo ga Pohorje na jugu — vsekakor sodi med malo raziskane privlačnosti, ki pa se že počasi uveljavljajo. Na njegovem pobočju, prepreženem z lepimi gorskimi cestami, že imajo svoj dom nekatera podjetja iz mesta. Bogata lovišča opo-

veniti na imenitno možnost, da si v gozdovih Snežnika zgrade svoje počitniške domove.

Od tam do morja je le 35 kilometrov! Tam, na vrhu, obleži sneg vse do maja, ko prešteva Opatija prve kopalce! Prehodnost krajev na ta način z dvema nasprotnima elementoma rekreacije vsekakor vzbuja pozornost, ki zadovolji tudi zahtevnejši turistični okus.

Ob tem, kar ponuja Ilirska Bistrica s svojo okolico domačim in tujim gostom, seveda žive domačini svoje vsakdanje življenje, ki je v svojem bistvu podobno življenju v drugih krajih pri nas. Poudarek tega bistva je v skrbi za razvoj komunice!

Mesto, za katerega ne moremo reči, da ga odlikujejo dolgoletne industrijske tradicije, predstavlja danes več posebnosti, ki so odraz sodobne tehnike in sodobnih družbenih odnosov. Kjerkoli začnemo z naštevanjem, povsod naletimo na kaj, kar je lahko nenavadno celo za

kraje z več desetletij starimi tovarnami, kaj šele za delovne kolektive, ki so pred petnajstimi leti komajda verovali v razvoj svoje proizvodnosti!

LESONIT — skopa oznaka za tovarno trpežne mase, ki nastaja v zapletenem procesu iz lesnih iveri na principu, ki je v osnovi podoben principu mehanizmov v papirni industriji.

NOVO IN NENAČADNO v tej tovarni, ki zaposluje 370 delavcev, je 42-urni delovni teden, ki razporeja štiri izmene v neprestan ritem dela in na ta način presega klasičen, 48-urni delovni teden, za polnih 10 odstotkov pri proizvodnih uspehih. Ob istih strojih in ob enakem številu delavcev povečana storilnost pa seveda pomeni — za toliko povečan osebni dohodek!

Začetna zmogljivost tovarne — 4000 ton — je porasla od leta 1945 na polnih 11.000 ton v letu 1958, po rekonstrukciji pa bo njena zmogljivi-

vost dosegla ekonomsko mejo — 16.000 ton letne proizvodnje.

Odlika proizvodnje je zlasti v osvajanju raznih vrst tako imenovanih oplemenitenih lesnitov, ki predstavljajo po vrednosti dobro polovico ustvarjenega dohodka, a le deseti del celotne proizvodnje!

Ultra-pas, lesomal, lesomin — so elementi, ki se čedalje bolj uveljavljajo v pohištveni industriji, v industriji železniških vagonov, v delavnicah avtokaroserij, so nepogrešljiv spremljevalec sodobno opremljenih gostinskih obratov, kuhinj...

TOPOL — njegovo povojno tradicijo sicer podaljšujejo predvojna leta, vendar pa je dala nekdanjemu žagarskemu obratu videz prave tovarne šele prizadevnost minulih let.

NOVO IN NENAČADNO v tej tovarni je vsekakor v visoki strokovnosti delavcev, ki z izdelavo raznih furnirjev komaj sproti odgovarjajo potrebam tržišča. Prav ta

strokovnost pa je opozorilo naši domači lesni industriji, ki namerava uvesti proizvodnjo furnirjev iz eksotičnega lesa (Afrika in Azija!), 20.000 kubikov letno in razporeja njen načrt dobro četrtino te proizvodnje obratom »Topol«.

Pogoji za uvedbo proizvodnje eksot-furnirjev so odlični: bližina dveh pristanišč, Reke in Kopra, mehanizmi, ki segajo le po malenkostnih investicijah za izpopolnitev ter seveda usposobljenost delavcev, ki jim ne bo delalo preglavic luščenje furnirja iz cedre ali palisandra kot jim ne danes vsakodnevno opravilo okoli oreha ali bukve!

Pomembnost te proizvodnje tudi vrednoti razmeroma neposredna bližina močnih lesno-industrijskih pohištvnih središč — Nova Gorica, Ljubljana, Maribor — ki so po svojih delovnih programih edinstveni v Jugoslaviji.

TOVARNA organskih kislin — beleži svoj začetek v preprostem mlečnem obratu v okviru trgovskega podjetja »Zadružnik«. Pozneje je obrat prevzela Zadružna poslovna zveza, ki ga je spremenila za potrebe domače prehranske in farmacevtske industrije v tovarno organskih kislin.

NOVO IN NENAVADNO v tej tovarni je intenzivno osvajanje proizvodnje raznih organskih kislin. Iz mleka — sirotke — pridobiva obrat 150 ton kisline letno. Od te količine proizvaja tehnično kislino za potrebe usnjarn in prehransko za potrebe prehranske industrije.

Iz vinskega kamna in draži pridobiva 100 ton vinske kisline na leto, ki služi predvsem farmaciji. Enako količino citronske kisline pa pridobiva letno iz melase, stranskega produkta pri proizvodnji sladkorja.

V programu razvoja tovarne je izgradnja obrata za pridobivanje mravljinčne kisline, po kateri segajo papirna, tekstilna in usnjarska industrijska središča.

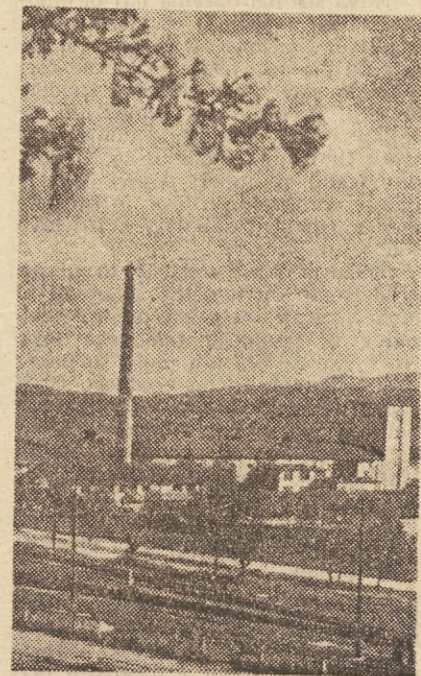
S svojo programirano proizvodnjo — 1965. leta: 250 ton mlečne, 190 ton vinske, 100 ton citronske in

1000ton mravljinčne kisline bo Tovarna organskih kislin v Ilirski Bistrici povsem odgovarjala potrebam celotnega jugoslovanskega tržišča.

Postopek, sicer tehnično zahteven, pri uvajanju proizvodnje raznih kislin jim v dobršni meri omogoča nagla prilagodljivost mehanizmov, ki lahko danes proizvajajo to, jutri pa drugo kislino.

POSEBNO POGLAVJE — zasluži skromen sprehod po drugih panogah gospodarstva, ki jih ne odlikuje tako obsežna dejavnost, kot je značilna za lesno in kemično industrijo v Ilirski Bistrici, so pa nedvomno za razvoj mesta in njegove okolice enake važnosti.

Razvoj gostinskega turizma išče svojo osnovo v združenju hotela »Triglav« in obrata »Soča«, ki s skupno ustvarjenimi sredstvi lahko drznejše segata po dopolnilnih gradnjah kot bi drugače vsak sam zase. Letos bo dograjena v mestu kavana,

LESONIT — tovarna lesovinskih plošč Ilirska Bistrica

gostinski prostor, ki bo zadrževal potnike, predvsem pa domačine. S tem objektom bo pridobilo mesto kot postajališče za mnoge avtobuse, ki dnevno vozijo proti morju ali pa se vračajo.

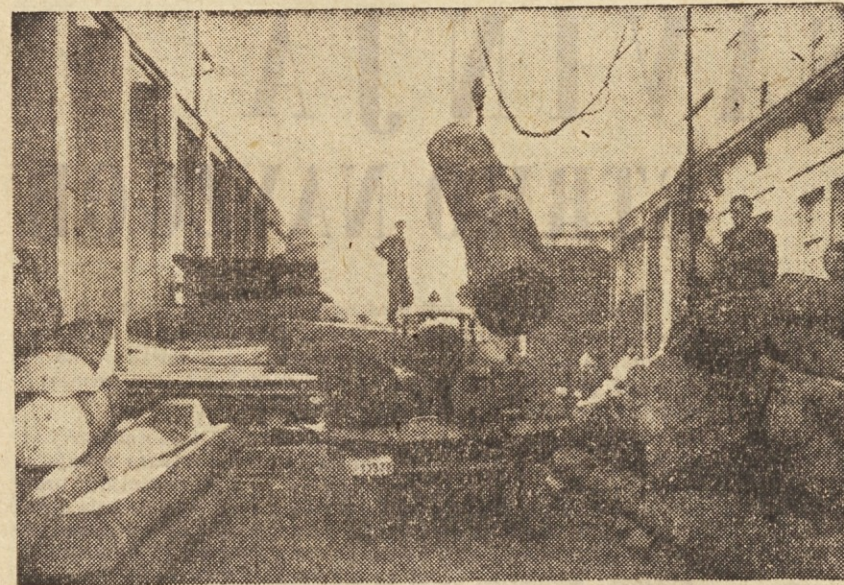
Obrat, ki vzbuja pozornost, je »Opekarna«! Ne toliko zavoljo izredno iskanih proizvodov, pač pa bolj zaradi domiselnosti delovnega kolektiva, ki je omejil svoj sezonski delovni značaj z uvedbo proizvodnje betonskih cevi za kanalizacijo in vode, kar je prav tako še zmerom pogrešan predmet na domačem tržišču.

V OKLEPAJU — če je že beseda o proizvodnji, je prav, da si vsaj z izbranim primerom ogledamo še vpliv rasti proizvodnje na gibanje dohodka: skupnega in osebnega.

Izbrali smo podjetji »Lesonit« in »Opekarna«, ki sodita v panogo industrije povsem različnih strok. V letošnjem letu so ustvarili v »Lesonitu« za 29 odstotkov višji celotni dohodek kot lani, v »Opekarni« pa celo za 79 odstotkov. Pri tem so se dvignili materialni stroški pri prvem za dobrih 40 odstotkov, pri drugem pa kar za 200! Vzrok za takšen porast sredstev, ki jih obe industriji vlagata v svojo proizvodnjo, je predvsem v potrebah surovin iz izvoza, novo izračunavanje prometnega davka in carinskih obveznosti, pa tudi nov izdelek — cementne cevi — »Opekarne«.

Nove obveznosti in povečani materialni stroški pa kljub temu ugodno vplivajo na rast celotnega dohodka! V »Lesonitu« presega 22 odstotkov v primerjavi z lanskoletnim obdobjem, »Opekarna« pa je ustvarila z novim proizvodom kar 48 odstotkov večji dohodek glede na lansko prvo polletje. Izračuni kažejo ob novih gospodarskih instrumentih pri razdeljevanju dohodka, da je letos v prvem polletju ostalo »Lesonitu« skoraj še enkrat toliko za sklade kot lani, »Opekarni« pa celo nekaj več.

Ugoden učinek izpopolnjenega gospodarskega sistema velja zlasti za tista podjetja, ki so se znala prilagoditi novim principom gospodarjenja. Obrise uspeha že zdaj izražajo, četudi še ne povsem izračunljive številke pri nekaterih gospodar-

TOPOL — moderno razkladanje hlodovine

skih organizacijah kot seveda v primeru, ki smo ga izbrali za razlago.

Vzporedno s porastom skupnega dohodka so se večali tudi osebni dohodki zaposlenih v gospodarskih organizacijah. Površna presoja se za drži ob indeksu 110 odstotkov, kar je le povprečje v odnosu na raznolikost proizvodnje pa tudi storilnosti ter organizacije dela v posameznih panogah gospodarstva.

ILIRSKA BISTRICA je gospodarsko, kulturno in politično središče Slovenske Istre. Njeno zaledje sega proti morju do hrvatske meje, proti vzhodu se izgublja med pestrost pejsažev ter gozdov Snežnika, proti zahodu pa v slikovito Vremsko dolino z obronki sadjnorodnih Brkinov. Izrazita kmetijska in gozdarska dejavnost občanov narekuje mestu skrb za razvoj trgovine in preskrbne službe. Tu je na prvem mestu organizacija odkupa pridelkov in z njimi dosledna uvedba agrotehnike za napredek kmečkih gospodarstev. Briga zaledja pa je v oblikovanju surovinske baze za uspešno delo lesne in kemične industrije v mestu.

Ta medsebojna povezanost ugodno vpliva na rast zaledja in njegovega središča hkrati. Rezultati so

očitni slehernemu, ki ga pripelje pot v mesto. Tu so trgovski lokali, tu so obrtniška središča, tu so poslovni centri z urejenimi odkupno-prodajnimi mrežami. Enotna trgovina oskrbuje daljne vasi z vsem za življenje potrebnim, saj je tudi res, da so vasi daleč naokoli vezane izključno samo na Ilirsko Bistrico, do katere vodijo ceste in železnice.

Pred vojno brezpomembna obmejna postojanka, med vojno žarišče upora in iniciator poznejših prekomorskih brigad, v povojnem razdobju eno izmed tisočih jugoslovanskih mest, ki je žilavo oblikovalo svoj prostor na soncu, šteje danes Ilirska Bistrica nepregledno vrsto novozgrajenih objektov gospodarskih organizacij, stanovanjskih poslopij, ima urejene komunalne objekte, asfaltirane trge in ulice ter se že počasi uvršča v seznam tistih slovenskih mest, mimo katerih ne gre ljubitelju turizma in domače gostoljubnosti.

Tako, to je skromen zapisek o komuni pod Snežnikom! To je list iz kronike, ki jo sproti izpisujejo vsakodnevna prizadevanja ljudi, katerim gre zahvala za dandanašnji utrip mesta, ki je čuvar južne meje naše ožje domovine.

SAVINJA

STRMO NAVZGOR

Lesna industrija sodi med naše najstarejše stroke in zato ni čudno, da imamo v naši državi podjetja z bogato tradicijo. Čeprav so naša številna lesna podjetja pognala svoje korenine že pred več desetletji, so vendarle v večini primerov dosegla pravi razvoj šele po vojni.

Taka razvojna pot je značilna tudi za lesnoindustrijski kombinat »Savinja«, Celje. Začetki tega kombinata segajo v začetek našega stoletja, hitro pa se je začel razvijati prav v povojni dobi. Prvotni žagarski obrat se je vedno bolj širil, z leti pa so mu bili priključeni še drugi obrati kot obrat za proizvodnjo furnirjev, obrat za proizvodnjo galanterijskih izdelkov, zabojarina, obrat za izdelavo pohištva itd.

Tako je majhno lesno podjetje kaj hitro preraslo v pomemben in sodoben lesni kombinat, ki je med gospodarskimi organizacijami lesne industrije Slovenije med prvimi, medtem ko je v celjskem okraju po doseženi vrednosti prometa na tretjem mestu.

»Savinja«, Celje, obsega danes kar 6 glavnih samostojnih obratov v samem Celju in enega v Višnji vasi z dvema oddelkoma. V enem oddelku je žaga s polnojarmenikom, v drugem je papirnica, kjer proizvajajo lepenko in filament papir.

Obrati v Celju so organizirani kot ekonomske enote in tvorijo seveda jedro podjetja. Mimo glavnih obratov — žage s 4 polnojarmeniki in strojem za izdelavo lesne volne, furnirnice z 1 furnirskim nožem in eno loščilko, obrata za proizvodnjo masivnega in furniranega pohištva, obrata galanterije, sodarne in zabojarne imajo še več stranskih obratov. V teh stranskih obratih, ki obsegajo remontne delavnice, vozní park in vzdrževalne skupine (mizarje, zidarje itd.), opravljajo sami manjša popravila in s tem prihranijo

znatne zneske, ki bi jih sicer plačali za storitve drugim podjetjem.

Lesnoindustrijski kombinat »Savinja«, Celje, ki povprečno letno zaposluje okoli 710 delavcev in uslužbencev, proizvaja predvsem žagan les, saj predelajo letno okoli 35.000 kub. metrov hlodovine. Seveda pa to ni edini izdelek podjetja. V bogatem proizvodnem programu je moč najti še izdelavo vseh vrst furnirjev, palet za železniški promet, nadalje izdelke lesne galanterije (mimogrede naj povemo, da bodo obrat galanterije še letos ukinili ter v njem organizirali proizvodnjo mozaik parketov), izdelavo zabojev (tudi to proizvodnjo bodo v kratkem preusmerili na izdelavo umetnih plošč) ter pohištva. Takoj pa moramo pojasniti, da izdelava pohištva ne obsega kompletnih garnitur, temveč le serijsko izdelavo posameznih kosov, ki gredo skoraj v celoti v izvoz.

Sploh je značilno za to podjetje, da izdeluje večino svojih proizvodov za izvoz (okoli 60 %), pri čemer gredo posamezni izdelki v celoti na tuje trge (n. pr. lesna galanterija). Zato sodi »Savinja« med pomembne izvoznike lesnih izdelkov. Izvažajo deloma samostojno, delno pa preko izvoznih podjetij, tako da letno planirajo izvoz do 1 milijarde dinarjev.

V glavnem se pojavljajo njihovi izdelki na zahodnoevropskih trgih, nekaj pa tudi v državah Vzhodne Evrope, predvsem na Poljskem in v Sovjetski zvezi. Med najpomembnejšimi inozemskimi partnerji so kupci iz Italije, Svice, Zahodne Nemčije in Anglije. Seveda v izvozu najbolj prevladuje žagan les, predvsem les kakovostnih listavcev, pomembne pa so tudi količine raznih vrst furnirjev in končnih izdelkov kot pohištva ter raznih galanterijskih izdelkov.

Letni brutoprodukt lesnoindustrijskega kombinata znaša nad 1,6 milijarde din, računajo pa, da se bo v naslednjih letih še povečal v skladu s predvidenim obsegom proizvodnje.

Skrbni delovni kolektiv namreč posveča precej pozornosti nenehni izboljšavi strojnega parka. Čeprav strojni park sproti obnavljajo, imajo v načrtu temeljito izboljšanje vse strojne opreme kot tudi zgraditev novega upravnega poslopja poleg

obratov. Sedanje upravno poslopje je namreč na drugem koncu mesta, zaradi česar ni prave povezave vodstva z obrati.

Nova strojna oprema naj bi omogočila še nadaljnjo modernizacijo. Delali bi jim krivico, če ne bi omenili, da posveča podjetje že vseskozi posebno skrb prav nenehni modernizaciji. Proizvodnjo posameznih izdelkov redno spremljajo doma in v svetu in ne mine dolgo, ko se novi proizvodni postopek pojavi tudi v njihovi proizvodnji. Tak je bil primer z izdelavo zabojev, z izdelavo sodov itd.

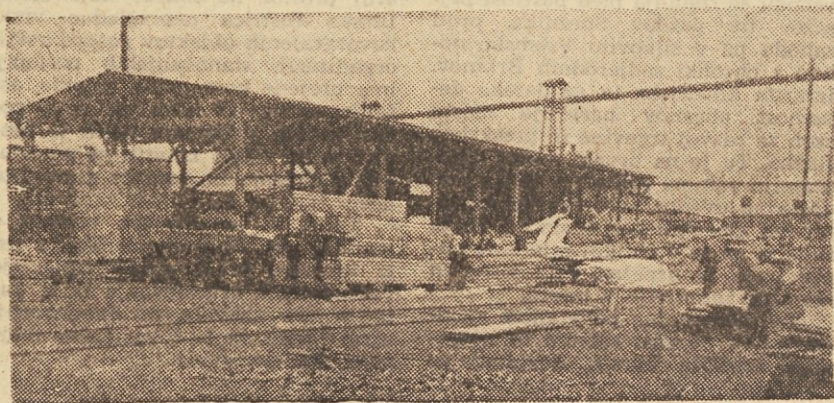
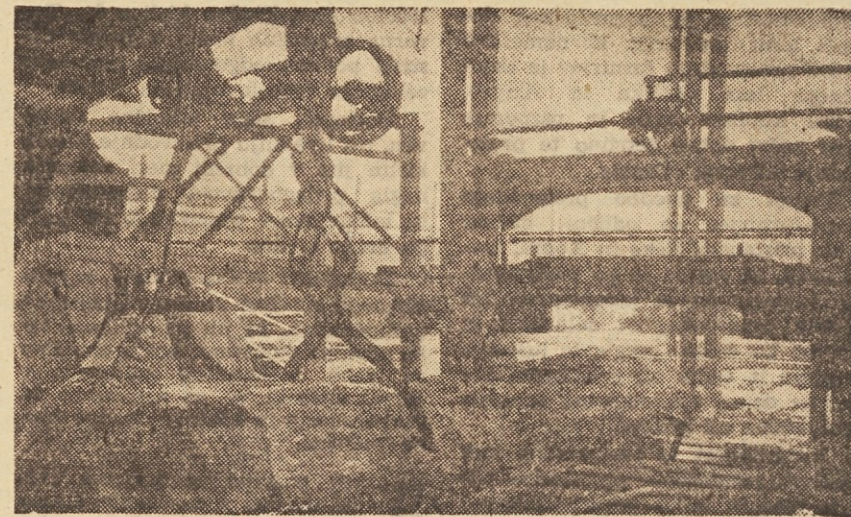
Sedanji obrat sodarne so n. pr. pred tremi leti temeljito obnovili in modernizirali ter prešli na izdelavo sodov iz vezanega bukovega lesa. Novi sodi iz vezanih plošč že vseskozi veliko praktično vrednost. Uporabiti jih je moč za pakiranje suhih barv, farmacevtskih izdelkov, raznih kemikalij, živil in podobno. Razen tega pa so dosti lažji, zaradi česar so še posebno primerni za prekomorski transport, ker je prihranek pri skladiščnem prostoru in prostornini znaten.

Prav tako si človek ustvari pravo sliko o delovnem kolektivu lesnoindustrijskega kombinata »Savinja«, če se seznani z njegovim prizadevanjem za štednjo lesa. Skrbne analize, večkratni poizkusi, predvsem pa pozornost in vestnost delavcev so rodili že pomembne uspehe glede

prihranka tako dragocene surovine, kot je les. To so dosegli z zmanjšanjem količine odpadkov, še več pa z usmeritvijo na predelavo in uporabo lesa listavcev. Tako danes že skoraj ne predelujejo več iglavcev, ki so precej deficitarna surovina na trgu. Zavidljive rezultate so dosegli tudi pri poizkusih ekonomičnejše predelave odpadkov, ki jih sedaj prodajajo kot kurivo. Upajo, da bodo veliko množino odpadkov že v kratkem predelali v donosnejše in koristnejše proizvode.

Vendar vodstvo podjetja skrbijo težave zaradi splošnega pomanjkanja obratnih sredstev, ki je prizadelo tudi njih. Prav tako se borijo s precejšnjimi nevšečnostmi pri oskrbi s potrošnim materialom, ki po kakovosti ne ustreza njihovim izdelkom, namenjenim za izvoz, razen tega pa se dobavitelji tega materiala ne držijo dobavnih rokov.

Čeprav so odstranjevanje teh težav, izboljšanje strojnega parka ter izpopolnitev proizvodnje glavna skrb kolektiva, tudi drugih proizvodnih pogojev ne zanemarjajo. Izkušnje drugih podjetij so jim dokazale, da plačevanje po učinku ni stimulativno le za posamezne člane kolektiva, temveč za vse podjetje. Zato so z letošnjim 1. avgustom v celoti prešli na delitev dohodka po enoti proizvoda, od česar pričakujejo še lepše uspehe in možnosti za razvoj podjetja.

UDARCI STROJEV TOVARNE »PRIMAT«

Tovarna kovinske opreme »Primat«, Maribor, brez dvoma sodi v vrsto gospodarskih organizacij, ki imajo, kakor pravimo, tenek posluh za tržne premike oziroma za želje potrošnikov. Tej prožnosti delovnega kolektiva gre zasluga, da je vedno dosegalo zavidljive uspehe kljub problemom, ki jih v 12-letnem razdobju obstoja podjetja res ni bilo malo.

Tovarna »Primat« je bila namreč ustanovljena l. 1949, ko so se združile tovarna blaganj, tovarna tehtnic, tovarna nožev in tovarna kartotek v novo podjetje »Industrijo kovinskih izdelkov«. Združitev je prinesla novemu podjetju mimo številnih prednosti tudi več težav. Vse tovarne so imele pred združitvijo enake težave — nesodoben način proizvodnje in še vedno pretežno ročno izdelavo. Ovira za nadaljnji razvoj združenega podjetja pa je bila prav razdrobljenost tovarne, ker so posamezni obrati poslovali še naprej v svojih prejšnjih prostorih. Ta razdrobljenost je onemogočala prehod na sodobnejši, to se pravi, industrijski in serijski način proizvodnje.

Težave sta povzročala še zamejstva zastarelega strojnega parka, ki ni več zagotavljal niti izpolnjevanja plana, kot tudi veliko število izdelkov, ki so ovirali uvajanje sodobnejših metod proizvodnje. Proizvodni program je bil silno pester in obsežen, saj je obsegal nad 500 različnih izdelkov. Izdelovali so posamezne izdelke in dele kovinske opreme, nože, večje tehtnice, kartotečne omare, vrsto drobnih artiklov kovinske galanterije, itd.

Nov način življenja, nagel razvoj našega celotnega gospodarstva, mehanizacije in avtomatizacije so postavili pred kolektiv »Primata« nove zahteve. Zlasti položaj na trgu, kjer je moč plasirati le kakovostno dovršene in konkurenčne izdelke, je nujno narekoval reorganizacijo proizvodnega programa in proizvodnjo izdelkov, ki jih trg potrebuje in ki so za potrošnike zanimivi. Opustili so proizvodnjo nekaterih izdelkov ko-

vinske galanterije, večjih tehtnic in še nekaterih drugih artiklov ter vse bolj prehajali na specializirano proizvodnjo posameznih delov kovinskega pohištva in opreme. Kolektiv je spoznal, da edino specializacija zagotavlja moten in res vrhunski razvoj podjetja. Spremembe v samem proizvodnem programu in proizvodnja novih izdelkov so narekovala tudi spremembe naziva podjetja, ki se je l. 1961 preimenovalo v Tovarno kovinske opreme »Primat«, Maribor.

Prehod od skoraj obrtniškega načina proizvodnje klasičnih kovinskih izdelkov ni bil enostaven in samo iznajdljivosti mariborskih kovinarjev gre priznanje za poznejši velikanski razvoj. Krajevno ločeni obrati niso omogočili realizacije smelejših načrtov in zato je delavski svet konec leta 1959 sprejel sklep, da bodo takoj začeli graditi nove in sodobne proizvodne prostore. Dolgoletna težnja kolektiva se je končno uresničila in že po nepopolnih sedmih mesecih je iz tal zrastle nova tovarna. V njej so konec lanskega leta zabrnili novi moderni stroji, ki odpirajo podjetju še lepšo pot razvoja.

Danes v tovarni govorijo s ponosom o pomembnih rezultatih teh prizadevanj. Pomembnost doseženih rezultatov v enajstletnem delu organov delavskega samoupravljanja v tovarni kovinske opreme »Primat« je morda najbolj razvidna iz ugleda, ki ga uvažijo proizvodi te tovarne na inozemskem in domačem trgu kot tudi iz podatkov o dvigu proizvodnje. Dosežena proizvodnja v letu 1952 se je po vrednosti povečala v letu 1956 za 165 %, v letu 1958 za 222 %, v letu 1959 za 306 % in v letu 1960 že za

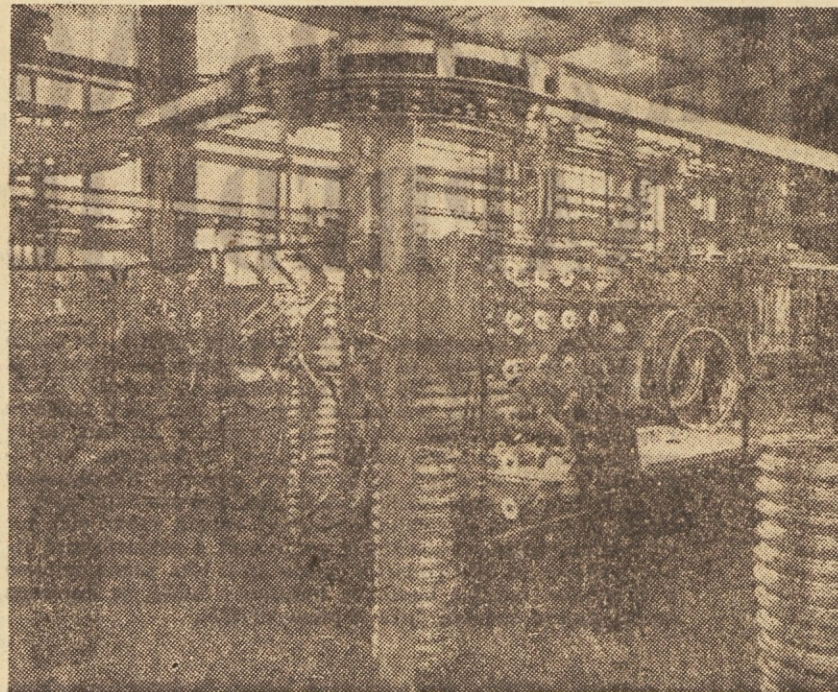
450 %. Pri tem pa se je povečalo število zaposlenih le za 90 %.

Vsako leto večji delovni polet kolektiva pa ne vpliva le na proizvodni program. Težnja za znižanje stroškov proizvodnje in povečanje delovne storilnosti je stalna skrb uprave podjetja. Velika zasluga gre predvsem celotnemu delovnemu kolektivu in organom delavskega samoupravljanja v podjetju, ki so doumeli, da je izboljšanje življenjskega standarda odvisno v prvi vrsti od teh dveh elementov.

Vendar zahtevata modernizacija proizvodnje in bogat ter zahteven proizvodni program precejšnje število visoko strokovnega in inženerskega kadra za razna študijska raziskovalna in projektantska dela. Tega se v podjetju dobro zavedajo. Zato posvečajo vzgoji kadrov posebno skrb in pozornost. V primerjavi s prejšnjimi leti so letos število študentov skoraj potrojili.

Navedeni delovni in drugi uspehi kažejo, da so osnovne organizacije — ZK, DS, UO, sindikat — pravilno razumele svoje naloge, jih tolmačile in izvajale. Lani so že prešli na obracun po ekonomskih enotah: Z izvolitvijo organov upravljanja v ekonomskih enotah in prenosom večjega dela pravic in dolžnosti na te organe upravljanja pa je bila izvedena dosledna decentralizacija delavskega samoupravljanja. S tem je prešlo upravljanje v roke dejanskih in neposrednih prizvajalcev.

Tako vodijo danes centralni organi le načelno politiko gospodarje-

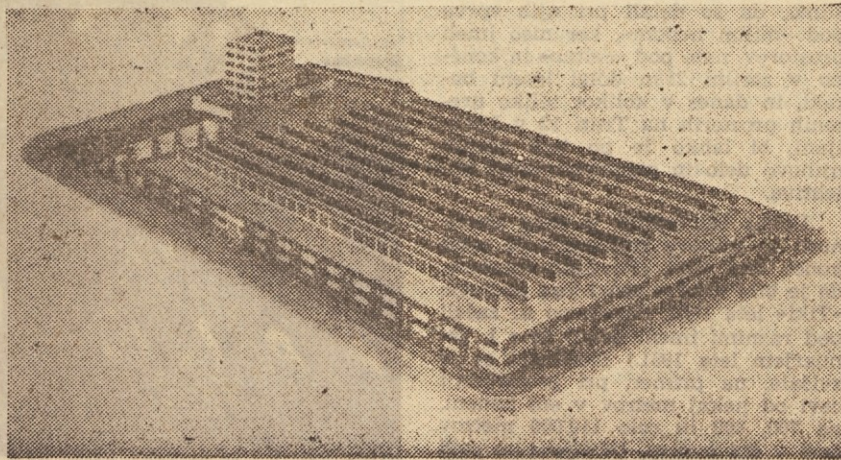
nja podjetja, vse drugo pa je prepuščeno ekonomskim enotam. Z razdelitvijo sredstev za osebne dohodke in skladov med posamezne ekonomske enote je dana možnost slehernemu članu kolektiva, da neposredno odloča o uporabi in razdelitvi teh sredstev. Ta decentralizacija pomeni za delovni kolektiv pravo revolucijo, razen tega pa je dano jamstvo za

izpolnitev postavljenih planskih obveznosti.

Po tolikih proizvodnih uspehih, ki smo jih uvodoma omenili, kot tudi po uspehih na področjih notranjih odnosov je kolektivu pot navzgor odprta. Za prihodnost so si zato postavili še mnogo nalog. Petletni proizvodni program, ki ga je delavski svet sprejel za razdobje 1960—1965, predvideva proizvodnjo vrste novih izdelkov, ki pomenijo tako za domače kot za tuje trge precejšno novost. Ta plan predvideva proizvodnjo naprav za notranji industrijski transport, klimatskih in ogrevalnih naprav, avtomatskih gasilnih naprav in osebnih ter tovornih dvigal.

Prav tako predvidevajo izpopolnitev in izboljšanje proizvodnje kovinske opreme kot tudi izdelkov sušilne in likalne tehnike, ki so v glavnem namenjeni za izvoz.

Načrti za bodoči razvoj so torej vsebinsko bogati in ko bo možno vse te naloge izvršiti, bo postal »Primat« nedvomno še večji, pomembnejši in trdnější člen naše kovinske industrije, svojim delavcem pa bo nudil še boljše delovne in življenjske pogoje.

»TIKI« VZTRAJNO NAPREDUJE

Kdaj se je pravzaprav rodilo podjetje »TIKI«, bi težko povedali. To podjetje se je razvilo iz podjetja »Centralna tehnika«, bilo pod upravo podjetja »Tuba« in pozneje »EKE« v Ljubljani. Za vsem tem se je formiralo spet novo podjetje z naslovom »REMONT«. Ko so se preselili v Šentvid, so se preimenovali v podjetje »SKIP«. Komu in kam vse so pripadali, bi bilo predolgo, če bi o tem govorili. Navsezadnje — ob zaključku tako imenovanega administrativnega upravljanja podjetij in ob ukinitvi direktij, raznih uprav itd., ter na podlagi temeljne uredbe o ustanovah s samostojnim finansiranjem, je bilo podjetje junija 1952. leta preimеноvano v »Tehnični inštitut kovinske industrije LRS«, iz katerega imena dajejo začetne črke kratico »TIKI«.

Elektrostrojno podjetje »TIKI« v Ljubljani izdeluje električne grelnice in varilne naprave, različne individualne kovinske in elektroizdelke za industrijo ter široko potrošnjo. Če pogledamo, kakšen je bil razvoj tega podjetja, bomo prišli do zanimivih podatkov in ugotovitev.

Kolektiv se je v prvih letih svojega obstoja skoraj dobesedno »boril« z načrti in izdelavo:

- raznih transformatorjev, krmilnih naprav za stikala, daljinskih stikal, pritikal, zavornih magnetov,

- raznih naprav za toplo varjenje, električno varjenje in koničnih cevi,

- destilacijskih aparatov, centrifug, sesalcev za prah itd.,

- izdelavo naprav za varjenje tenkostenskih cevi za namakalne naprave,

- solnih kopeli, termostatskih naprav, električnih sušilnih peči, kaloriferjev itd.,

- izdelavo električnih grelcev, boilerjev, termoregulatorjev itd.

V začetku svojega dela je bilo podjetje skoraj primorano sprejeti vsako ponudeno delo in marsikdaj tudi pod zelo neugodnimi pogoji. V

teku treh let pa je kolektivu »Tiki-ja« le uspelo, da so lahko nekatere svoje izdelke na tržišču plasirali v takšni količini in pod takšnimi pogoji, da so se lahko potem posvetili študiju tipizacije različnih električnih sušilnih peči, električnih vodnih grelcev-boilerjev.

Z razširitvijo podjetja, predvsem pa s povečanjem izdelave različnih proizvodov se je temu primerno razvijalo tudi podjetje samo. Če pomislimo, da so delali pri njih sprva pod »milim nebom«, ker niso imeli prostorov, nato pod »celtno« in končno v zasilni 25 m dolgi leseni baraki, in danes v kolikor toliko urejenih prostorih na Trati 12 v Ljubljani, bi lahko že po tem ocenili njihovo delo in zainteresiranost kolektiva.

Dokaz tej trditvi je dvig storilnosti in njihove realizacije že proti koncu leta 1954. (Povedati moramo, da je bilo rojstvo sedanjega podjetja »Tiki« leta 1952, dasiravno so začeli pod raznimi imeni delati že s 1. januarjem leta 1951.) Storilnost se je zvišala, na primer, pri proizvodnji cevi od nekaj metrov v eni izmeni, na 700, 800 in celo 110.000 metrov cevi v eni izmeni. (Mišljene so cevi

za namakalne naprave, ki so jih pri nas v tistih letih uvažali.)

Iz leta v leto se je večal delovni kolektiv podjetja »Tiki«. Iz leta v leto so se izboljševale razmere, delo je bilo bolj organizirano, izboljševali so strojne naprave, izboljševali delovne pogoje in uspeh je bil iz leta v leto boljši. Največji uspeh ima podjetje »Tiki« pri izdelavi vsakovrstnih boilerjev. Boilerji so zelo iskani tako na naših, kot na tujih tržiščih. Prvotno so morali izdelati posamezne dele za boilerje kar v svojem lastnem podjetju. Ko so, tako rekoč, prišli z izdelavo boilerjev na »tekoči trak«, so posamezne dele oziroma njihovo izdelavo zaupali raznim podjetjem v Jugoslaviji. Tako so z uspehom (tudi za druge izdelke) zaključili koprodukcijo s tovarnami »Rade Končar« v Zagrebu, »ETA« v Cerknem, »Iskro« v Kranju, »Metal-fleks« v Tolminu, »Unitas« v Ljubljani, »Metalno« v Mariboru in »To-varno emajlirane posode« v Celju.

Desetletno obdobje za podjetje »TIKI« v Ljubljani je bilo sicer težavno, a vendar plodno. Ne samo, da so se morali prizadevati za izboljšanje delovnih pogojev, iskati nove in nove delovne prostore, bolj urejene, večje — so obenem skrbeli tudi za izboljšanje svojih strojnih naprav. Naredili so strojno obrezovalnico za pločevino za okrogli in podolžni obrez, rekonstruirali so 110-tonsko hidravlično prešo in s tem skoraj polavtomatizirali izdelavo kap za kotličke in oblog boilerjev, naredili so mehanizirano varilnico itd. Vseh del, kar so jih napravili za izboljšanje svojega strojnega parka, skoraj ne bi mogli naštet, ker bi jih bilo preveč.

Naj na kratko pogledamo samo nekatere pokazatelje v njihovem desetletnem obdobju.

Leta 1952 je njihova realizacija bila ocenjena na 13,1 milijona dinarjev, leta 1955 na 93 milijonov dinarjev in v letu 1960 na 719 milijonov

dinarjev, kar je približno za 55-krat več kot v ustanovnem letu.

Skupna realizacija v obdobju 1952 do 1960 je bila ocenjena na 2,48 milijarde dinarjev, medtem ko je bila planirana le na 1,546 milijarde dinarjev. Njihov plan je bil torej izpolnjen s 133 %.

Poglejmo si še, kakšen je bil pri njih dohodek na enega zaposlenega delavca. V letu 1956 je en delavec zaslužil povprečno 167.000 dinarjev — leta 1960 pa 1.685.000 dinarjev. V zadnjih petih letih se je torej dohodek na posameznega zaposlenega delavca povečal za 10-krat.

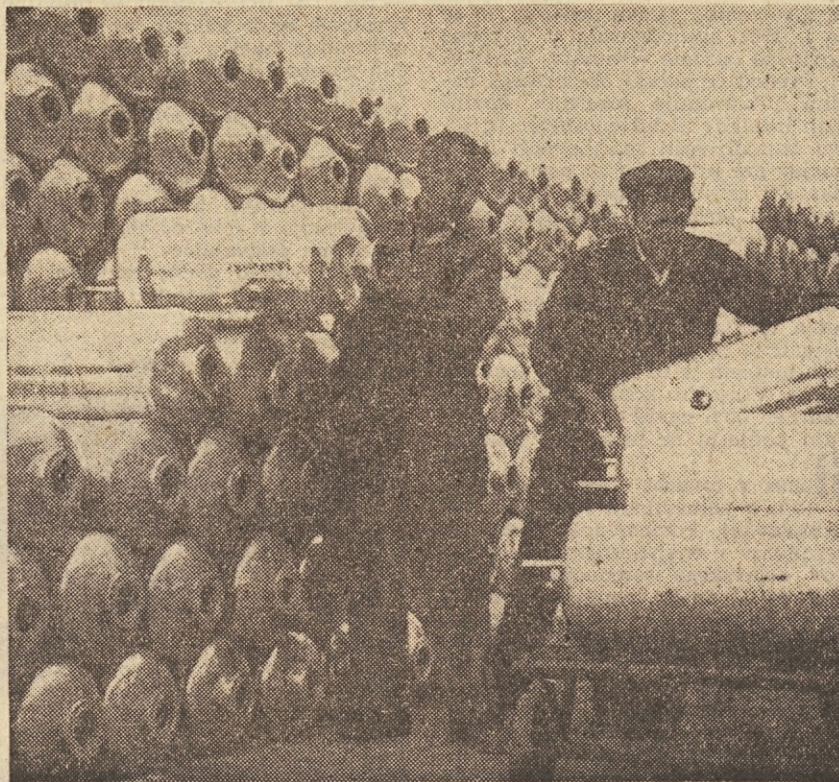
IN KAJ PREDVIDEVAJO V NASLEDNJIH PETIH LETIH V PODJETJU »TIKI«?

Za naslednje petletno obdobje, to je od leta 1961 do 1965, predvidevajo še povečanje proizvodnje, če bodo pravočasno izvedli rekonstrukcijo podjetja, postavili nove delovne hale s potrebnimi sanitarijami, za kar bi rabili v prvem obdobju obnove 150 milijonov, v drugem 102 milijona in v tretjem 100 milijonov dinarjev.

Vrednost vse proizvodnje, ki bi v glavnem še vedno slonela na proizvodnji predmetov za široko potrošnjo, posebno boilerjev, bi se dvignila v tem obdobju na 7500 milijonov din, kar bi bilo tri in pol krat več od realizacije v obdobju 1957—1960.

Pri vsej dejavnosti kolektiva »Tiki« pa nista delavski svet in uprava pozabila na skrb za delavce. Mnogo sredstev so vložili za izboljšanje življenjskega standarda posameznih članov delovnega kolektiva in lahko rečemo, da je podjetje »Tiki« investiralo za dvig standarda veliko več kot mnoga podobna podjetja. Pri njih je bilo glavno problematično vprašanje — stanovanjsko vprašanje. To vprašanje je menda problematično pri vseh podjetjih. Toda pri podjetju »Tiki« so v zadnjem obdobju za stanovanja investirali 21.600.000 din. Samo za samska stanovanja so izdali približno 6 milijonov din.

Ob koncu naj se še spomnimo na besede direktorja, ki je ob zaključku svojega govora ob desetletnici obstoja podjetja »Tiki« dejal o njihovem bodočem delu sledeče: »Izpolnili smo obveznost do družbe in delovnega človeka.«

TANI POHOD

mitar milošević

Tippelskircha ni mikalo zlesti v oklepni voz. Zdelo se mu je, da ga žali mesarjeva bližina. Lambrecht je spanju smrčal in izpuščal pline. Poročnik Tippelskirch si je že dolgo želel, da bi prav zaradi tega zamenjal svojega voznika. Spet so nekje odjeknili strel iz pušk, potem pa vse kot prej: odmev, najprej blizu, pa vedno dalje in nazadnje samo še šumenje reke.

Prizadevala sta si, da bi hodila tiho, vendar čim hitreje. Namenila sta se pri čimprej do brigade, potem pa bi se vrnila k ranjenemu tovarišu in k dekletu. Spredaj je stopal Jakša in držal puško po komitsko, tako da je zlepa ne vidiš, vendar jo lastnik zlahka nameri in pritisne na petelina. Kopito je Jakša stiskal pod pazduho, potna dlan pa je držala puškino cev ob telesu. Mašan je nosil lahko strojno oboeseno okoli vratu, da jo je imel vsak trenutek pri roki. Vse, kar sta bila doživela v tistih štirindvajsetih urah, ko sta bila odšla iz brigade, se jima je podilo po glavi, nad vsem pa je bila ena sama misel: čimprej priti v enoto in se še hitreje vrniti po Rada in Stanko.

Ceprav je bil Jakša utrujen in ves v mislih, je le opazil dve postavi, ki sta jima na cesti prihajali nasproti. Naglo je dvignil puško in ustrelil iz sence drevesa, pod katerim je stal. Videl je, kako so zrnca smodnika zgorela v dolgih kocih na licu prvega, ki je omahnil na drugega.

Mašan je poskočil. Ko je videl, da je drugi dvignil roke, je mimo njega spustil rafal, da bi ugotovil, ali je še kdo za njima.

»Ne streljaj, pri bogu te prosim!« je vrisal četnik.

»Molči in ne boj se!« je Jakša stisnil skozi zobe in mu vzel puško, potem pa je otipal nabojnice in dolg nož.

S strganom naramnico je četniku zvezal roke in ga potegnil na travo ob cesti. Četnik je še kar naprej mrmraje prosil. Po glasu sta spoznala Mašan in Jakša, kako zelo se ju je ustrašil. Ko ga je Jakša potegnil za zvezane roke, je čutil, da se ves trese.

»Ali je za vama še kdo?« ga je vprašal Mašan.

»Ne, sama sva bila... Pobegnili sva... Nočeva se boriti,« se je ujetnik davil z besedami.

»Živ boš ostal, če boš govoril resnico,« mu je Jakša segel v besedo.

»Povej, kje so zasede in enote vse do fronte!« je rekel Mašan.

»Čez noč bodo vsi odšli na položaje, do jutra bo dolina ob Tari popolnoma prazna, ker pride nemška divizija...«

Četnik je utihnil in sklonil glavo, da bi si z rokavom zbrisal kri, ki mu je bila oškropila obraz, ko je smrtno ranjeni begunec padel nanj.

»Govori,« je rekel Mašan.

»Bilo nas je kakih sto... Pred pol ure smo šli čez most, ker bi morali za-

potile dlani, zato si jih je obrisal ob hlače. Mašan je bil snel titovko in jo zmašil v žep. Z roko si je pogladil lase, da bi ga ne motil večno nagajivi koder, ki mu je padal na čelo. Četnik je hropel, kakor da joka.

»Moli svojega boga in molči!« mu je rekel Mašan.

Napravili so nekaj korakov, potem pa so slišali klic:

»Halt! Stoj!«

»Stojimo. Četniška patrulja,« je rekel Jakša.

Začelo se je tisto običajno »eden naprej, drugi stoj... In še geslo...« Naprej!

Potem ko se je Bering pogovoril z Jakšo, je stopil k poročniku. Minzer si je obesil puško na ramo in se postavil k avtomobilu.

Takrat sta se Jakši pridružila Mašan in četnik.

»Reva bojazljiva, prav nočjo si hotel dezertirati! Jutri bomo pregnali komunistične tolpe, ti pa lepo pot pod noge, kaj?« je glasno zmerjal Mašan.

»Kaj govori?« je poročnik Tippelskirch vprašal svojega tolmača.

Bering je pojasnil.

»Zanimivo,« je rekel poročnik Tippelskirch.

Mašan je dosegel, kar je bil nameraval s tem svojim zmerjanjem. Pri Nemcih je hotel zbuditi zanimanje, da bi se približali, hkrati pa je bil pripravljen vsak trenutek zasukati cev svoje lahke strojnice in jih pokostiti. Razumel je, kaj je bil poročnik vprašal svojega tolmača, in njegovo zadnjo besedo.

Mašan in četnik sta bila že blizu oklepnega voza, ko se je poročnik Tippelskirch zganil in stopil proti njima.

To je prišlo Mašanu kar prav. Obrnil se je. Le še malo bi moral premakniti cev svoje lahke strojnice... Bliskovito se je ozrl po Jakši. Videl je, da so se mu napela ramena kot risu, kadar se pripravlja na skok.

»Zdaj so vsi v isti črti!« je prešinilo Mašana. Malce se je nagnil in pritisnil na sprožilec. Sum reke je eksplodiral v grom in se sprevrgel v drdranje...

Poročnika je vrgel nazaj je vzbuh iz Mašanove cevi. On in Bering sta padla skoraj isti trenutek, le zajetni mehanik Minzer, ki je stal malce ob strani, se je začel majati. Naslonil se je na blatnik oklepnega voza.

Tisti trenutek je skočil k njemu Jakša. Odrinil ga je in prijel za kljuko. S treskom je odprl vrata in se znašel tik pred obrazom Lambrechta, ki je odrevenelo strmel vanj in očitno ni vedel, kaj se dogaja. Jakša ga je zgrabil za bluzo na prsih in ga potegnil iz oklepnega voza.

Zvezani četnik tega ni vzdržal. Ucvrl jo je po mostu. Mašan je spustil za njim ostanek nabojev. Četnik je padel na obraz.

»Tega zveži in v avto!« je zaklical Mašan, potem pa je skočil k mrtvim. Najprej je potegnil Tippelskircha in ga pod ograjo sunil na strni rečni breg. Spet je šumela Tara pod mostom, spet je bil njen šum glasnejši kot vse drugo v okolici. Mašan je slišal, kako je Tippelskirchovo truplo pljusnilo v vočo.

Potem je potegnil Beringa in nazadnje še mrtvega ujetnika, ki ni vzdržal do konca ali pa ni verjel obljubi, da mu bo prizaneseno.

Vse skupaj se je zgodilo v borih treh minutah.

je zares prizadeval, da bi kar najboljše posnel Nemca.

Jakša se je zasmejal in vključil motor. Zabrnelo je.

»Vozi nazaj in obrni tam, kjer je več prostora,« je rekel Mašan.

»Brez skrbi,« je rekel Jakša in malce nezanesljivo zapeljal ritsenski.

Ze so se peljali z mostu, ko so videli, da se bliža skupina četnikov, ki so zaradi streljanja prišli gledat, kaj je z nemškimi poročnikom.

»Ali naj se vrnem? Jih bova pozdravila s to strojnico?« je vprašal Jakša.

»Nikakor ne! Za zdaj ne smejo vedeti, kaj se je zgodilo. Naj mislijo, da Nemci odhajajo. Tod se bomo vračali,« mu je odgovoril Mašan.

Ko so četniki videli, da oklepni voz odhaja, so se vrnili na hrib, ne da bi pregledali most, ki so na njem ostali sledovi krvi.

Potem ko je Jakša obrnil voz, je začel zanesljivo voziti. Mimogrede je preizkusil menjalnik in zavore, vse je bilo v redu.

»Koliko bencina je v rezervoarju?« je Mašan po nemško vprašal ujetnika na zadnjem sedcu.

»Napolnil sem ga, ko smo odhajali. Prevozili smo dve sto kilometrov,« je odgovoril prestrašeni mesar in voznik oklepnega avtomobila Friedrich Lambrecht.

»Nemci so natančni,« se je Mašan obrnil k svojemu tovarišu. »Pelji do malega mostu, potem pa po gozdni stezi do potoka. Tod prideva v bližino naših.«

Jakša je povečal hitrost. Kmalu so se pripeljali do zasilnega, vendar dovolj trdnega mostu, ki so ga bili zgradili Italijani, da so čezenj vozili gradbeni les in drva iz gozdov okoli Bučvega potoka.

Onstran mostu je Jakša zavil na slabo in ozko, vendar še kar uporabno stezo ob potoku.

Zavij na travnik in postavi vozilo tako, da ne bo mogel nihče blizu. Če kdo pride, vpelj »Halt, Weitergehen! Si boš to zapomnil?«

»Toliko nemščine pa že znam,« se je zasmejal Jakša.

Zapeljal je po travniku, kjer so iz trave štrlele skale. Nekoč je tam tekla reka, ki je potem spremenila strugo. S peskom in kamenjem posuto ravnicu je počasi prerasl travo. Ustavil je na odprtem kraju.

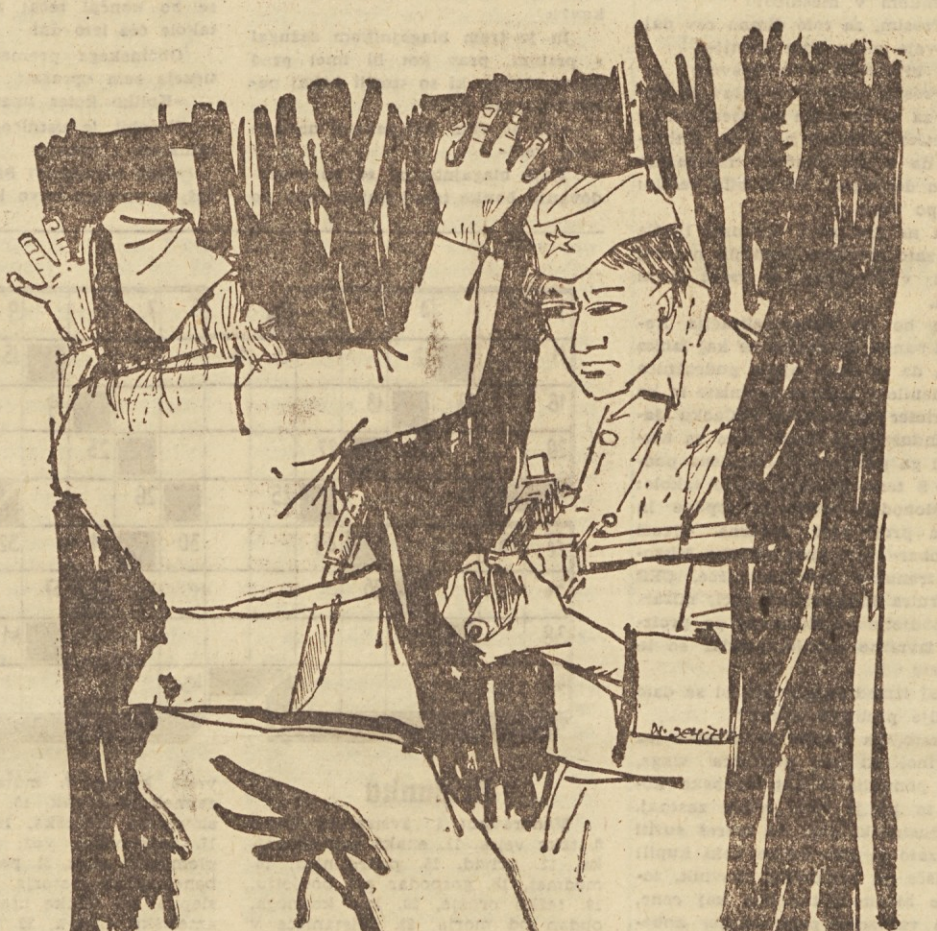
»Jaz grem k Radu in Stanki, ti pa ostani tu,« je naročil Mašan.

»Kako ju boš spravil sem?« ga je vprašal Jakša.

»Z Roso bova že nekako,« je rekel Mašan in skočil iz oklepnega voza.

Stekel je čez travnik in se izgubil med drevjem. Naglo je lezel navkreber. Čutil je, kako mu znoj obliva pleča in mu teče za pas. Mimogrede si je obrisal potni obraz. Vedel je, da je dragocena vsaka minuta, hkrati pa se je čutil, od kod ima še vedno toliko moči.

Nekje v daljavi so pokale puške. Ko se je njihov odmev izgubil med gorami, je v nočnem vetru spet šumelo listje na drevju okoli Mašana.

ma. Za njim je stopal Bering. »Zdaj bo v isti vrsti s stražarjem, potem pa...«

Naglo je mislil Mašan tiste trenutke.

Njegovi prsti so otipali zapirak na lahki strojnici. Ta nagnoski pregled ni bil potreben, ker je bil Mašan pred odhodom proti mostu vložil najboljšo nabojnico s svetilnim nabojem in vse pripravil, da bi bilo orožje v trenutku pripravljeno.

Tippelskirch se je bližal in pred Mašanom obstal.

»Einen Augenblick!« je rekel poročnik.

»Počakajte!« je rekel Bering.

Mašan je stekel k oklepemu vozu in sedel k strojnici. Ozrl se je in videl ujetega Nemca, ki je ždel zvezan na zadnjem sedcu.

»Tako, da bolje ni treba,« se je nasmešnil Jakša in začel brskati po kontrolni plošči, kjer je gorela lučka.

Tisti trenutek se je nekdo oglašil s hriba:

»Ooo, Herr poročnik! Kaj je to? Slišite? Was ist tam pri vas?«

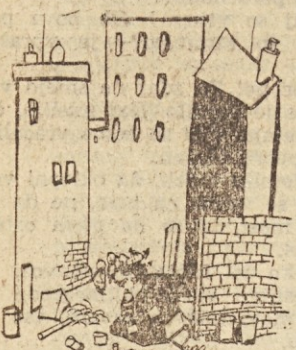
Mašan se je nagnil iz voza, globoko zajel sapo in se odzval:

»Hallo! Nichts, nič! Alles gut! Vse je dobro! Halooo, razumi...« Mašan si

Spored RTV Ljubljana za teden od 16. do 22. oktobra 1961

PONEDELJEK 16. oktobra	TOREK 17. oktobra	SREDA 18. oktobra	ČETRTEK 19. oktobra	PETER 20. oktober	SOBOTA 21. oktobra	NEDELJA 22. oktobra
8.00-9.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 5.10-5.30 Nekaj domačih — 6.30-6.40 Reklame — 8.05 Plesni ritmi iz koncertnih dvoran — 8.50 Pevka Lilijana Petrovič — 9.25 Za mlade radovedneže — 9.25 Zenski zbor »France Prešeren« iz Kranja — 9.45 Cetrje z ansamblom Willy Fantel in Johnny Meyer — 10.10 Med orkestri — 11.00 Plesni orkester Ralph Planagan — 11.15 Naš podlistek — 11.35 Pri naših starih mojstrih — 12.05 Trio Dorka Skobrneta — 12.15 Radijska kmečka univerza — 12.25 Igra kmečka godba — 12.40 Spanija v pesmi — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Zdenek Fibich: Prva simfonija — 14.00 Radi bi vas zabavali — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Od vasi do vasi — 15.40 Literarni sprehod — 16.00 Solisti ljubljanske in mariborske opere pred mikrofonom — 17.05 Vsak dan za vas — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Violinisti David Oistrach — 18.40 Gabriel Piarre: Koncertna etuda — 18.45 Radijska univerza — 19.00 Obvestila — 19.05 Poje Sloveni — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Ponedeljkova pabica — 20.45 Kulturni glasbeni spored — 21.00-23.00 Koncert simfoničnega orkestra Slovenske filharmonije — 23.05 Melodije pred polnočjo — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 5.25-5.45 Nekaj domačih — 6.30-6.40 Reklame — 8.05 Tri arije iz predkristnih oper — 8.35 Velika orkestra Les Baxter in Franc Pourcel — 8.55 Radijska sola za srednjo stopnjo — 9.25 Slovenske narodne — 9.30 Druška violinska sonata Petra Stojanoviča — 10.10 Izberite melodijo tedna — 11.00 Krsto Ojak: Divertimento — 11.15 Utrjujte svojo angleščino — 11.30 V ritmu mamba in cha cha — 12.05-12.40 Zabaven opoldanski spored — 12.15-12.25 Kmetijski nasveti — 12.40 Koroske narodne v priredbi Pavla Kernjaka — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Slavni pevci v znamenitih arijah — 14.05 Radijska sola za višjo stopnjo — 15.15 Dalmatinske narodne pesmi — 15.30 V torku na svideenje — 16.00 Uro s skladatelji ruske petorke — 17.05 Vsak dan za vas — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe — 18.45 S knjižnega trga — 19.00 Obvestila — 19.05 Zabavni zvoki — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Pojo mail gal dnevnik — 20.30 Radijska igra — 21.30 Marijan Vodopivec: Stiri skladbe za violino in harmonio — 21.30 Mandoline, Hammond orgle in godala — 22.15 Uved v glasbo 20. stoletja — I. — 23.05 Glasba prosim — 23.35 Mladi pevci mladim plesalcem — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 5.10-5.30 Nekaj domačih — 6.30-6.40 Reklame — 8.05 Kar vam ugaja — 8.32 Vladimir Ruždjak zapoje Stiri crnske duhovne pesmi — 8.43 Pavel Šivic: Suta za klarinet in klavir — 8.55 Pisani svet pravljice in zgodb — 9.25 Trije veliki plesni orkestri — 9.45 Poje Kvintet Niko Štritar — 10.10 Prešeren in suite — 11.15 Ruski tečaj za začetnike — 11.30 Popevke in plesni zvoki — 12.05 Orkester Raphaela — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Trio Rudija Bardorferja — 12.40 Naši pevci zabavne glasbe in zabavni orkester RTV Beograd — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Pisani zvoki z Dravskega polja — 13.50 Od Skandinske navije do Pirinejev — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Ansambel Jožeta Privška — 15.30 Turistična oddaja — 16.00 Glasbena medigra — 16.05 Predstavljamo vam: 17 violončeljska teatra v Moskvi — 17.05 Vsak dan za vas — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Med jugoslovanskimi baleti — 18.45 Kulturna kronika — 19.00 Obvestila — 19.05 Zabavna orkestra Les Baxter in George Melachirino — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Četrtkov večer domačih pesmi in napevov — 20.45 Glasbena medigra — 21.00 Literarni večer — 21.40 Primož Ramovš: Sedem skladb za godalni orkester — 22.15 Dva odlomka iz čeških oper	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 5.10-5.30 Nekaj domačih — 6.30-6.40 Reklame — 8.05 Zborovske skladbe srbskih skladateljev — 8.25 Vedri ritmi — 8.55 Radijska sola za višjo stopnjo — 9.25 Operna matineja — 10.10 Ruleta za zabavno glasbo — 10.40 Pet minut za novo pesmico in Pozdravi za mlade risarje — 11.0 V svetu sonatine in suite — 11.15 Ruski tečaj za začetnike — 11.30 Popevke in plesni zvoki — 12.05 Orkester Raphaela — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Trio Rudija Bardorferja — 12.40 Naši pevci zabavne glasbe in zabavni orkester RTV Beograd — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Pisani zvoki z Dravskega polja — 13.50 Od Skandinske navije do Pirinejev — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Ansambel Jožeta Privška — 15.30 Turistična oddaja — 16.00 Glasbena medigra — 16.05 Predstavljamo vam: 17 violončeljska teatra v Moskvi — 17.05 Vsak dan za vas — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Med jugoslovanskimi baleti — 18.45 Kulturna kronika — 19.00 Obvestila — 19.05 Zabavna orkestra Les Baxter in George Melachirino — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Četrtkov večer domačih pesmi in napevov — 20.45 Glasbena medigra — 21.00 Literarni večer — 21.40 Primož Ramovš: Sedem skladb za godalni orkester — 22.15 Dva odlomka iz čeških oper	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 5.10-5.30 Nekaj domačih — 6.30-6.40 Reklame — 8.05 Od arije do arije — 8.55 Pionirski tednik — 9.25 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe — Posnetki iz letošnjega celjskega festivala — 10.10 Ali vam ugaja? — 11.00 Ansambel Srečka Dražila — 11.15 Naš podlistek — 11.35 Glasbena lirika Vesilija Mirka — 12.05 10 minut igrajo Stiri fantje — 12.15 Radijska kmečka univerza — 12.25 Zabaven opoldanski spored — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Orkestralni odlomki iz oper — 14.05 Radijska sola za nižjo stopnjo — 14.35 Zvočna mavrica — 15.15 Chopina igra — 15.30 Ruth Slencynska in Friedrich Guida — 15.34 Popevke in zabavne melodije — 16.00 Parada pihal — 16.45 Jezikovni pogovori — 17.05 Vsak dan za vas — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Posnetki s festivala zborovskih pesmi v Mariboru — 18.45 Iz naših kolektivov — 19.00 Obvestila — 19.05 Obisk pri naših opernih skladateljih — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Zabavna glasba sodobne Grčije — 20.15 Tedenski zunanepolitični pregled — 20.30 Petnajst minut z violinistom Borisom Gutnikom — 20.45 Stiri svet — 21.13 Oddaja o morju in pomorščakih — 22.15 Po svetu jomaz — 22.45 Glasbena medigra — 23.05 Literarni nokturno — 23.05 Nočni koncert — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.	5.00-8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 5.25-5.45 Nekaj domačih — 6.30-6.40 Reklame — 8.05 Poštarček v mladinski glasbeni redakciji — 8.30 Češka in poljska zabavna glasba — 8.55 Radijska sola za nižjo stopnjo — 9.25 Za vsakogar nekaj iz arhiva operne glasbe — 10.10 Narava, kot so jo doživljali romantični skladatelji — 11.00 Klavir in ritmu — 11.15 Angleščina za mladino — 11.30 Zvočni kaleidoskop — 12.05 Stiri slovenske narodne pesmi — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Zabaven opoldanski spored — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Narodne pesmi iz Argentine — 13.45 Glasba za k obedu — 14.15 Marian Vodopivec: Jesenski ognji, stiri orkestralni pasteli — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Moski zbor Zarja iz Trbovelj — 15.35 Za odidh in razvedrilo — 16.00 Gremo v kino... — 16.45 Iz filmov in glasbenih revij — 17.05 Vsak dan za vas — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Opernih solisti, ki so nas proslavili na tujini — 18.45 Naši popotniki na tujem — 19.00 Obvestila — 19.05 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Polke Gutnikom — 20.45 Stiri svet — 21.13 Oddaja o morju in pomorščakih — 22.15 Po svetu jomaz — 22.45 Glasbena medigra — 23.05 Literarni nokturno — 23.05 Nočni koncert — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.	6.00-7.00 Veselo nedeljsko dobro jutro! — 7.15 Reklame — 7.30 Radijski kolektor in prireditve dneva — 7.35 W. F. Norbistrath: Romanca — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.40 Iz albuma skladb za otroke — 9.05 Z zabavno glasbo v novi teden — 9.48 Tri samospve na partizansko tematično zapoje sopranistka Matija Skenderović — 10.00 Se pomnite tovariši... — 10.30 Od Chopina do Gershvina — 11.30 Mitja Krefc: Povest o generacijah 11.50 Zabavni orkester RTV Ljubljana — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — I. 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Za našo vas — 14.00 Dobri znanici iz Celja s pevci — 14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II. — 15.15 Reklame — 15.30 Pri domačih solistih — 16.00 Humoreska tega tedna — 16.20 Iz operne zakladnice — 17.05 Trio Horwedel — 17.15 Radijska igra — 18.19 Anton Lajovic: Caprice — 18.30 Sportno popoldne — 19.00 Obvestila — 19.05 Ivo Petric: Sonata za rog in klavir — 19.18 Antonin Dvorak: Dumka — 19.26 Nicolo Paganini: Sonatina za violino in kitare — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Izberite melodijo tedna — 20.50 Hammond orgle — 21.00 Iz glasbene geografije Evrope — 22.15 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Plesna glasba — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.

PO TEDNU OTROKA

— Otroci, hišni sveti naših treh hiš nam ob tednu otroka pošiljajo najlepše čestitke z željo, da bi se imeli čim lepše...

— Zena, pogled v koledar, če je teden otroka že končan!

— Ja, če pomislim, takrat pred leti — to je bil teden...

— Očka, danes jaz plačam!

HUMORESKA

DEAGUTIN RAKANOVIC

BABICA SMILJANA NA KOLESU

Narodna banka je ženskega spola, vendar — kadar ona reče »ne«, to tudi obvelja.

Torej — zmanjkalo ti je evenka, pa si naslovil na Narodno banko prošnjo za posojilo. Njen odgovor: »Lahko, vendar samo v industrijskem čeku.«

Prav tako torej, kot če bi zahtevali v pekarni štruco iz najbolj bele moke, pa bi si pek potisnil čepico na tilnik in vam lepo pojasnil:

»Lahko, vendar samo v drobnih in debelih žeblih ali v lesenih in železnih pluznih lemežih.«

Kaj hočete, denar potrebujete, mošnjček je prazen, zato tudi industrijski ček prav pride.

Vsa sreča, da veste, kako to gre: skupno s tremi poroki podpisete menico za sto jurjev, banka vam da ček, za ta ček pa dobite v prodajalni na primer štedilnik.

Eh, ko bi potem mogli s tem štedilnikom v mesleco:

»Prosim, za tole dimno cev dajte govejše meso brez kosti!«

In bi stopili k branjevcu:

»Prosim, dajte mi dišav in začimb za te tri noge na štedilniku!«

Cerito železno nogo si prihranite, da z njo plačate tramvajsko vožnjo do doma. To bi bilo veselo: lepo po vrsti...

Pa ne gre tako. Kulturni ljudje smo, zato moramo štedilnik najprej prebiti v dinarčke, se reče: najti kupca.

Ce bo šla decentralizacija Narodne banke do konca, se kaj lahko zgodi, da se bodo njene podružnice spremenile v lokalne šoviniste in bo na primer podružnica v Čačku dajala industrijske čeke samo za blago, ki ga proizvajajo čačanska podjetja. S temi podjetji pa je takole: »Sloboda« proizvajajo topove in rakete proti toči, tovarna »Trčič decembar« vari pivo, »Ratko Mitrovič« trenutno gradi letališče, CER konstruira industrijske peči, mlazarsko podjetje »Budnost« pa proizvaja izvrstne zabojce, vendar so to — krste.

Kaj izmed vsega tega bi se dalo najbolje prebiti v evenk?

Krsto, pa čeprav je iz suhe javorvine, ki ne prepušča vlage, smes ponuditi le kot cigansko korito, to pa je tako rekoč zastoj. V industrijski peči ne moreš susiti sliv, zato — kdo jo bo neki kupil! Letališče je velikanski travnik, toda če bi imeli travnik kaj cene, ne bi vaščanke pele: Nikjer nobenega izmed pastirjev. Pivo pa je bilo — tako pravijo — nedavno na analizi v Beogradu, od koder je prispela strokovna ugotovitev: voda popolnoma čista. Preostalo bi torej le še to, da bi človek vzel top proti toči in — počil.

Na vso srečo pa velja industrijski ček, ki ga dobiš pri podružnici Narodne banke, vsaj za zdaj še za vse jugoslovansko blago. Čačancem so najbolj všeč subotički bicikli.

Poceni ti je tako kolo: trideset tisočakov v prodajalni, pa ga za dvajset jurčkov pri priči prodaj. Potem pa — mislim — samo dve leti plačuješ obroke in vsakega prvega v mesecu poveš ženi:

»Za kolo.«

Nato je nekako tako kot s tisto staro devičko, ki si je pritrgovala od ust:

»Za sina Jovana.«

Vrabci na strehi vedo, da so mnogi Čačanci brez denarja. Celo blagajniki nekaterih podjetij so obrnili žepo, o čemer priča naslednji podatek:

Nedavno je zaneslo v Čačak spretnega kvartopirca z Reke. Prej kot v dveh urah je pobral trem blagajnikom vse do zadnjega belica. Potem je — naj povemo zgodbo do konca — prešel izkupiček in ves srdit ugotovil:

»Mar sem res moral na tako dolgo pot za borih pet sto tisočakov?«

In je trem blagajnikom zažugal s prstom, prav kot bi imel pred seboj otroke, ki so storili nekaj nesporodnega:

»Da se vam kaj takega ne primeri več!«

Trije blagajniki pa so po posredovanju banke takoj kupili vsak po

deset biciklov in jih prodali tretjino ceneje. No, in zdaj — celi dve leti vsakega prvega: za sina Jovana!

Vendar je to samo najbolj drastičen primer, ob katerem se je nekaterim Čačancem utrla misel, da so se pri banki zadolžili za kolo, čeprav ne znajo loviti ravnotežja na njem. Vsekakor čačanski biciklistični dolžniki nimajo kaj prida sicer znane bistrosti prebivalcev svojega rojstnega mesta. Ko bi je imeli kaj več, bi storili tako, kot si je vse skupaj zamislil neki kmet iz okolice Prokuplja: v Beogradu je najel v banki pet milijonov in sezidal na Voždovu vilo, ki jo je potem prodal za 16 milijonov! Tako zdaj povsem brez dolga gradi dve nadaljnji vili, ki ju bo prodal skupno za 32 milijonov. Očitno ve, kaj je aritmetična postopnica, saj se je učil poštevanko.

Čačanci pa — tako na drobno: za trideset tisočakov kupujejo kolesa, ki jih potem prodajajo po dvajset!

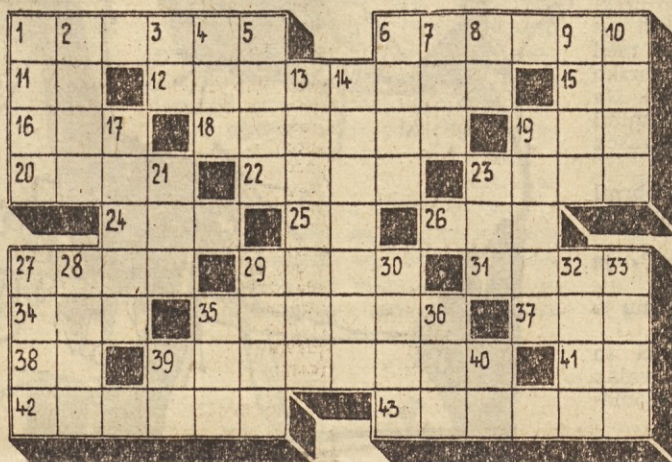
Ta kolesa kupujejo od njih tisti, ki jih potrebujejo, in oni, ki se ne bodo vozili. Zda je v Čačku koles kot bolh. Babica Smiljana, ki se je iz Trbušarov preselila v Čačak, se zdaj vozi s kolesom. Lepo po levi strani ceste in po pločniku. Prometne predpise bo prebirala, ko se bo končal tečaj za nepismene, takole čez leto dni.

Občinskega prometnega evidenčarja sem vprašal:

»Koliko koles imate v Čačku?«

Našobil je ustnice, zažvižgal in zamahnil z roko:

»Kdo bi vedel? Saj res, če bo čiš, ti prodam novo kolo...«

Križanka

Vodoravno: 1. avstralska žival, 6. tako velik, 11. enaka samoglasnika, 12. privid, 15. pritrilnica, 16. medmet, 18. gospodar pri podjetju, 19. težko orožje, 20. kos kopnega, obdan od morja, 22. pristanišče v Alžiriji, 23. orožje južnoameriških Indijancev, 24. zaščitna prevleka, 25. samoglasnik in soglasnik, 26. izraz pri sahu, 27. velika posoda jajčaste oblike, 29. sveženj slame, 31. sorodnica, 34. oziromni zaimek, 35. koder las, 37. gozdna rastlina, 38. reka v Sibiriji, 39. lopa za vodna vozila, 41. egiptansko božanstvo, 42. znati, umeti, 43. edini izvod.

Navpično: 1. igralna barva, 2. posest, 3. avtomobilska oznaka koprškega okraja, 4. naplatica, 5. naziv kovinske tovarne v Železnikih, 6.

vrsta kisika, 7. mutast, 8. osebni zaimek, 9. malik, 10. pokrivalo, 13. slovenska Koroška, 14. prekletstvo, 17. izdelovalec voz, 19. indijski plemenski znak, 21. poganjek, 23. del bencinskega motorja, 27. spona, 28. slepila, 29. velike ujede, 30. južnoameriška država, 32. izraz pri tehtanju, 33. poldrag kamen, 35. steza, 38. enaki soglasniki, 39. pogojni veznik, 40. brazilski tropstni le-nivec.

REŠITEV PREJSNJE KRIŽANKE

VODORAVNO: 1. Toronto, 7. rosomah, 13. arak, 14. Ivkov, 15. nona, 17. kokos, 19. Capek, 21. til, t, 22. Aleman, 24. sobota, d, 27. iver, 28. beta, a, 29. prošek, 31. lakota, o, 34. red, 35. rival, 37. ritem, 39. eter, 41. naton, 43. Nora, 44. karamel, 45. nikamor.

OBVESTILA BRALCEM

DELAVSKA ENOTNOST

V mesecu maju in juniju letos so prejele vse sindikalne podružnice v podjetjih, zadrugah in ustanovah posebno pismo Delavske enotnosti s prošnjo, da določijo v svojih sindikalnih organizacijah poverjenika za razširjenje našega tiska — DELAVSKE ENOTNOSTI. Izkušnje namreč kažejo, da povsod tam, kjer so že izbrali poverjenika in to delo marljivo opravlja, število naročnikov stalno narašča.

Doslej se je odzvalo že precej sindikalnih podružnic, ki so izbrale poverjenika za naš tisk in nas o tem tudi obvestile. Nekateri so pokazali že lepe uspehe, saj so nam poslali kar lepo število naročilnic za nove naročnike. Vendar pa akcija še ni tako zaživela, kot bi želeli, in odločilneje vplivala na porast števila naših naročnikov. Verjetno je nekaj krivo to, da je bila doba poletnih mesecev, ki za temeljito sindikalno delo niso prav primerni. Toda to je za nami. Zaradi tega bomo v tem mesecu obiskali čimveč sindikalnih podružnic in skušali povečati in razširiti naše poverjeniško omrežje. Kolikor bo le mogoče, bomo v prihodnjih mesecih stopili v osebni stik s sindikalnimi podružnicami in z že izbranimi poverjeniki. Obenem pa prosimo sindikalne podružnice, da ponovno obravnavajo naš dopis o vzpostavljanju poverjeniškega omrežja in kolikor tega še niso storile, da bi poskusile to čimprej in čimbolje urediti. Prosimo, da nas o tem obveste.

Prosimo vse okrajne in občinske sindikalne svete ter sindikalne podružnice, da pomagajo našim sodelavcem, ki bodo na terenu pri tem poslu, saj bodo s tem pripomogli k čimvečji razširitvi našega glasila Delavske enotnosti.

V Delavski enotnosti št. 38 od 23. septembra 1961 smo pisali o aktivnosti poverjenika za naš tisk tovariša Feliksa Hladnika. Žal moramo priznati, da se nam je vrnila neljuba napaka in so podatki o številu novo pridobljenih naročnikov napačni. Tovariš Hladnik je namreč zbral od 15. 8.—25. 9. 1961 130 naročnikov in ne samo 44.

TOVARNA KOVINSKIH IN ELEKTROMEHANSKIH IZDELKOV
NIKO
ŽELEZNIKI-SLOVENIJA

IZDELUJE: mikserje — gospodinjske mešalce, sesalce za prah, loščilce za parket, namizne ventilatorje, električne kavne mlinčke itd.

SERVISI: »NIKO« Železniki, Ljubljana, Elektromehanski servis, Rimska 11, Maribor, Vetrinjska 11

8. Rekel je, da bi šel rad v patroljo, ampak sapa ga tako močno daje, da je bolje, če gre kdo drug. Ker ta izgovor ni zalegel, se je kuhar z novo nalogo sprijaznil. Ko pa so mu povedali, da bo šel z njim samo novinec, je s tarnanjem, da gre v gotovo smrt, zapustil taborišče. »Povrh vsega pa še ti, popolnoma neizkušen. Le kako se bom izmuznil.

9. Priplazila sta se na rob gozda in pogledovala v vas. »Nemcev ni v vasi,« je rekel kuhar. »Pojdiva!« »Kako pa veš, da jih ni,« je vprašal Binč. »Pogledam in vidim. Star partizan to takoj opazi.« »Ali ti niso naročili, da pojdi v vas in poizvej?« je trmoglavil novinec. »Jaz odločam in vem, kaj je prav. Ti pa samo molči in ubogaj. Si razumel?«

10. »Skočil bom v vas pogledat,« je rekel novinec. Kuhar je nekaj časa pomišljal, nato pa je odločil: »Ti pojdi v vas in poizvej, jaz pa ti bom ščitil umik.« »Ali ne bi šel vsaj pol poti z mano?« »Ne! Od tule imam lepši pregled nad položajem.« Novinec se je spretno skrival za mejami in grmičevjem, dokler se ni priplazil do prve hiše. Izginil je v njej.

11. Kuharju se je zdelo, da se fant vse preveč obotavlja ali pa da so ga v hiši zgrabili Nemci. Oddahnil se je šele, ko ga je videl, kako mirno stopa iz vasi proti gozdu. »Ti nisi rekel, da v vasi ni Nemcev,« je vpil že od daleč. »Zdaj jih ni, pred dvema urama pa so bili. Vaščani pravijo, da so šli najbrž proti Goličavi.« »V redu. Midva sva opravila.«

12. »Še v Goličavo greva, potem sva pa opravila,« je rekel Binč. »Ti smrkaš mene ne boš komandiral,« se je jezil kuhar. »Bila sva poslana sem, zvedela sva in zdaj morava poročati. Na Goličavo naj gre pa druga patrolja.« »Saj je skoraj spotoma. Če ne greš z mano, bom šel pa sam. Mislim, da bo še bolj varno, če mi ti ne boš ščitil umika. Prevelik položaj zavzameš.«

13. »Grega,« se je naposled vdal kuhar. »Ampak ti ne boš več pri meni v kuhinji. Zda sem te šele spoznal. Potuhnjene si, da mu ni para.« Kuhar se sam ni dobro zavedel, kdaj je začel ubogati novinca. Ta je šel pred njim in če je pomignil z roko, se je kuhar ustavil in napel ušesa. Srečno sta prišla do roba gozda in zagledala Goličavo. Nič sumljivega nista opazila.

14. »Se ti ne zdi, da se v zvoniku nekaj premika,« je rekel Binč. Kuhar je napel oči, da so se mu zasolile, a ni ničesar zapazil. Dolgo sta tako gledala, dokler tudi kuhar ni videl, da so v lini ljudje, najbrž vojaki. Potuhnila sta se za skalo in kmalu sta lahko videla, da se tudi med hišami premikajo ljudje v zelenih uniformah. »Zdaj pa lahko greva.«